

consiliul județean galați ● centrul cultural „dunărea de jos“

CREATIVITATE SI PATHOLOGIE

Creativitate și patologie

Heinrich Heine (1797-1856)

Chinuit din tinerețe de melancolii sumbre. Deseori dominat de stări apropiate visării. Tatăl său, o personalitate de tip degenerativ, „furișat prin viață ca o umbră”. A emis idei filosofice foarte apropiate de ale lui Nietzsche, care nu pot fi înțelese decât situându-ne pe o abordare psihopatologică. (Rudolf Steiner)

Ernst Kretschmer (1888-1964)

Feodor Dostoevsky (1821-1881)

Dostoievski, marele epileptic, ne-a lăsat o întrebare dureroasă căreia nu îi putem răspunde: „Cum poți trăi într-o lume în care birjarii biciuiesc caii peste ochi?”.

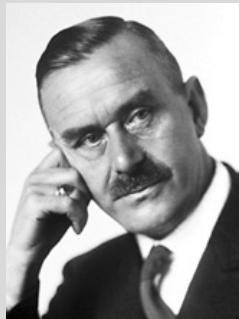
În ianuarie 1889, la Torino, Nietzsche, văzând un cal martirizat de birjar, izbucnește în lacrimi și se agață de gâtul său. Vor urma zece ani de tunel psihiatric, de parcurs a nebuniei, care, în 1900, se vor încheia prin moartea sa.

Creativitate și patologie

La geniu, darul inventivității este mai bogat decât la omul obișnuit. Creațiile geniale devin desăvârșite numai dacă darului inventivității îi stă alături o doză corespunzătoare de talent, care-i asigură geniului stăpânirea asupra ideilor sale. Dacă pierde această stăpânire, va fi dominat de propriile sale idei ca de niște puteri străine. De aceea, dacă darul inventivității este dezvoltat unilateral și nu e susținut de nici o forță sufletească ordonatoare care înregistrează lucrurile, geniul va da în nebunie. (Rudolf Steiner)

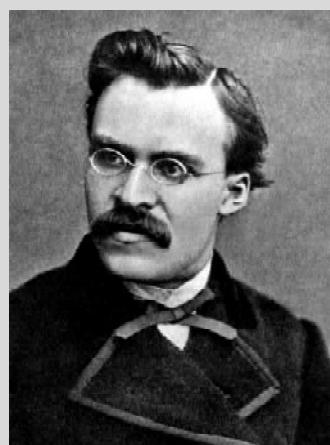
Rudolf Steiner (1861-1925)

„Boala dăruiește geniul.” (*Nobilețea spiritului*)

Thomas Mann (1875-1955)

Aveam uneori senzația că creierul mi se desprinde de pe fundamentalul lui, uneori, cele mai fine fibre ale sale intrau în agitație; eram convins că simt cum ele se revoltă, pentru că trebuie să părăsească atât de brusc pozițiile moștenite de la toți stră bunii. Dar poate că temeiul originar al tuturor lucrurilor e atât de greu de atins, încât nici nu putem ajunge la el dacă nu vrem să ne riscăm creierul. (Rudolf Steiner citindu-l pe Nietzsche)

Friedrich Nietzsche (1844-1900)

Nicolae BACALBASA,

Vântul nebuniei umflă pânzele creației

*P... bună la nebună
P... bună-n mărăcini
(populară)*

Specia noastră defilează sub semnul normalului și al normei.

Cele două noțiuni se reclamă a face parte din matematică (etimologic, norma este echerul roman) și ramura aplicată a acesteia, statistica.

Conform lui Philippe Labro, „norma este ceea ce definește un fapt (sau un ansamblu de fapte, un obiect, o situație) așa cum este observată la modul cel mai obișnuit, în cadrul unui echilibru la care participă”.

Filosoful științei, G. Canguilhem, care s-a aplecat asupra acestei probleme, a subliniat ambiguitatea normei: „Pentru a ne prezenta ca o specie, am ales norme care sunt în fapt constante determinate de medii. Viul normal este cel ce se conformează acestor norme. Însă trebuie oare să considerăm orice abatere ca fiind anormalitate?”

De altfel, așa cum remarcă Michel Tournier, „Noțiunile deplin pozitive ale spiritului nostru sunt afectate de o definiție negativă. Pacea, libertatea și sănătatea: pacea este absența conflictului, libertatea este absența constrângerii, sănătatea este absența suferinței (viața în liniștea organelor, conform lui Paul Valery)”.

Cea mai fragilă frontieră a normalului este psihicul.

Umanitatea este definită drept comunitatea ființelor capabile de conștiință. Omul cade sub incidenta aceleiași definiții.

La români, definiția anomaliei psihice ține de o axiologie utilitară și subiectivă, bazată pe regret: ne-buni. Aici, negația este încorporată organic, prefixată în definiție.

Conform lui Paul Valery, omul este un animal încarcerat – dar în afara cuștii sale, agitându-se în afara Sinelui.

Platon consideră că sufletul este închis în cușca trupului, în carcasă. E ca o pasare în colivie.

Astăzi, mulți (aşa că putem afirma că „se”) consideră că sufletul este produsul acestei cuști.

Tradiția funerară a țăranului român cu cocoșul trecut peste groapă este de fapt un dar adus lui

Asklepios, rămășiță pagână, precreștină, în ritualurile noastre, mulțumire pentru eliberarea sufletului din cușcă.

Sufletul ar fi călărețul și corpul, calul, după Tournier.

În ce măsură calul înnebunește călărețul?

Norma este statică sau, în orice caz, aşa cum a arătat conceptul revoluționar în biologie al lui Cannon, un echilibru dinamic strict controlat.

Or, universul este bazat pe perpetua mișcare, materia și energia se confundă, iar catastrofa (iarăși un concept uman și axiologic, deci până la urmă subiectiv) este carne din carnea universului.

Creația artistică (altă subiectivitate, în fapt cu destin paradigmatic) este oare floarea și parfumul deviației, a ieșirii din drum, a anormalului, a delirului (etimologic a ieșirii din brazdă?).

„Oamenii mă consideră nebun, dar problema rămâne deschisă: este sau nu nebunia forma supremă a inteligenței? Izvorăște ea din tulburările unui spirit exaltat?”

Această întrebare sau chiar considerație emană de la unul din cei mai importanți creatori de literatură, literatură ce neliniștește și tulbură (este tatăl spiritual al celebrului Nevermore, al Corbului), Allan Edgar Poe.

În vechime, în Țările Române, pictorii de biserici erau denumiți „zugravi de subțire”.

Poe pune întrebarea, aparent șocantă, dacă arta nu este de fapt o nebunie... de subțire.

În timp, i-a răspuns și l-a legitimat moral și științific tot statistica (aici e paradoxul normei!). Prima care a abordat problema, în anii 1970, a fost americană Nancy Andreasen de la Universitatea Iowa.

Incidența sinuciderilor, depresiei și a bolilor maniaco-depresive printre artiști este statistic devastatoare. Sinuciderile sunt de 18 ori mai numeroase în raport cu ansamblul populației. Depresia este între 8 și 10 ori mai frecventă la artiști în raport cu masa concetătenilor lor netalentați. Artiștii suferă de 10-20 de ori mai des decât ansamblul concetătenilor de boli maniaco-depresive și ciclotimie.

Cine s-ar aștepta ca printre maniaco-depresivi și mari ciclotimici să-i găsească pe Alexandre Dumas și Mark Twain? Uite că au tras și ei la acest jug al destinului. Mai exact și mai precis, au plătit acest preț dureros pentru darul divin al creației.

La Calcutta, în templul zeiței Kali, am văzut statuia acesteia: limba roșie de sânge, colier de crani și, la

picioare, cadavrul femeii născătoare.

Specia umană a plătit (și încă plătește și astăzi, născutul este un act fiziologic doar pentru naivi) un preț enorm pentru procreație. Oare creația artistică se supune acelaiași principiu, mai larg decât am crede, ca și procreația?

Oare perturbarea emoționalului este combustibilul răbufnirii flăcării cognitivului de excepție?

Opera de artă este de fapt deseori un act de clarviziune și de revelație ce depășește capacitatea lingvisticului (Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul? Uite că uneori în afara cuvântului.).

Ca entitate patologică a psihicului și a timiei stimulând cognitivul și creația, trebuie să menționăm hipomania. Hipomania este un resort al originalității intelectuale. Drept criterii diagnostice ale hipomaniei, fază a bolii maniaco-depresive, se consideră „gândire de acuitate și creativitate excepțională și productivitate crescută”. În hipomanie cresc atât cantitatea, cât și calitatea gândirii.

Conform lui K. Jamison, maniacul privește lumea printr-un ecran care conferă strălucire culorilor și un aspect kaleidoscopic realității, prin facturarea multiplă a ecranului. Kaleidoscopul este un cuvânt artificial, creat în 1817 în engleză, din rădăcini lingvistice ale limbii grecești vechi: „lucru frumos de privit”. Un artificiu prin definiție!

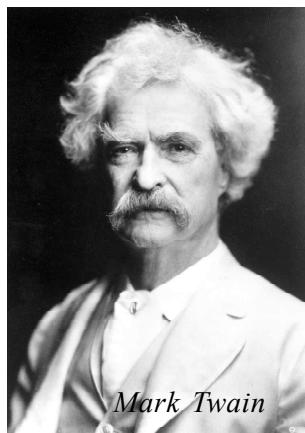
Hipomaniacalul beneficiază de un artificiu al biologicului, un artificiu de percepție care, spre deosebire de manie, îl menține încă în limita adaptării utile.

Crește viteza de emisie verbală fără a se pierde din calitate, însă subiecții sunt predispuși să rimeze, să facă asociații sonore, aliterări, capacitatea lor de asociere și de utilizare a sinonimelor sporește, crește impresionant utilizarea unor forme lexice personale și specifice, ideile mișună, capacitatea de efort crește, nevoia de somn scade. Indivizii sunt îndrăneți, neobosiți, cu o gamă de reacție emoțională, perceptivă, intelectuală și comportamentală mult largită.

La Robert Schumann, muzician de geniu, mort la casa de nebuni, a compus mai ales atunci când se afla în perioade hipomaniacale (există o evidență clară a fenomenului) și niciodată în perioadele sale de depresie.

În măsura în care diferite forme de creație artistică sunt limbi distințe, acestor forme li se poate recunoaște o corespondență, uneori preferențială, cu patologia psihiatrică.

Studiind 15 cei mai importanți artiști expresioniști ai secolului XX, Joseph Schildkrant și colectivul său de la Harvard au descoperit că cel puțin jumătate

Mark Twain

Alexandre Dumas

sufereau de boala maniaco-depresivă.

Evans, de la Universitatea Memphis, a obiectivat la muzicienii de blues frecvența extrem de ridicată de depresie, ciclotimie și hipomaniacalitate în rândul acestora.

Poeții sunt predilect afectați de tulburări maniacale și psihoze. Aceste boli i-au trimis frecvent între zidurile spitalelor.

Investigând patologia a 36 dintre marii poeți ai Angliei din perioada 1705-1805, Kez Redfield Jamison a descoperit afectarea predilectă a acestora de psihoze și psihopatologii grave.

Boala maniaco-depresivă la acest lot era de 30 de ori superioară mediei statistice a populației generale; internările la „casa de nebuni” de 20 de ori mai frecventă; sinuciderile de 5 ori mai frecvente.

Soții Stuart și D. Montgomery au studiat la Londra un grup de 50 de poeți englezi contemporani.

Un sfert dintre aceștia se încadrau în criteriile diagnostice ale bolii maniaco-depresive, iar tentativele de suicid erau de 6 ori mai ridicate decât cele ale populației generale.

Această legătură între afectiv și patologia sa și cognitiv se aplică în egală măsură tuturor performerilor – creatori de artă, afaceriștilor de succes, oamenilor de știință și politicienilor sau nu.

În definitiv, toate domeniile presupun performanțe în cognitivul aplicat.

În 1992 a apărut un studiu statistic ce a implicat 1005 artiști și creatori celebri ai secolului XX în raport cu celelalte trei categorii citate de performeri ai cognitivului aplicat.

Tulburările timice, psihozele, tentativele de suicid și toxicomania erau între 2 și 3 ori mai frecvente în grupa creatorilor de artă.

Acum, chiar fiind în inferioritate numerică, oamenii politici cu afectări psihice și patologie psihiatrică reprezintă o realitate pregnantă cu imens potențial de afectare a vieții semenilor.

A existat o modă a publicării dosarelor medicale a oamenilor politici. Lucrări de tipul „Acești bolnavi care ne conduc” au tot ce trebuie ca să te paralizeze de groază.

Ministrul de război al SUA care brusc, urlând „vin rușii”, sare prin geam de la etajul douăzeci.

Şef al Serviciului de securitate comunistă peste Bucureşti, stăpân discretional al vieții și libertății concetățenilor, dovedit ca schizofrenic.

De „dragă Stolo” ce să mai vorbim. Fostul prim ministru și candidat la președinție era cu o patologie psihică majoră cunoscută încă de pe vremea lui

Ceaușescu, când domnea la Ministerul de Finanțe peste fondurile speciale, adică cele produse și gestionate de Securitate.

Iosif Visarionovici Stalin, dictatorul Rusiei bolșevice, avea o tulburare a ritmului somn-veghe: ziua dormea și noaptea, pe întuneric, lucra.

Toate instituțiile centrale din Moscova și-au inversat și ele funcționarea.

Cu ocazia unui Congres internațional de neuropsihiatrie (cele două specialități medicale nu se despărțiseră încă), la Moscova sosește de la Leningrad academicianul Behterev, cel mai mare specialist al rușilor în domeniu, Stalin dorește să fie consultat, unul din brațele sale este hipotrofic și paretic. Om „însemnat”, cum ar zice inițiatul Creangă. Behterev îl consultă și rămâne trăsnit: Marele Conducător suferă de fapt de paranoia! Împărtășește această descoperire şocantă câtorva oameni din jurul său. La mai mulți nu reușește.

La „Teatrul Balșoi”, la operă, unde este invitat cu congresmeni neurologi, este chemat de cățiva „necunoscuți” care îi oferă tartine cu icre negre. Caviarul morții! Va muri peste câteva ore la hotel.

Stalin îi organizează funeralii naționale.

Dar legat de Hitler și Kennedy ce am putea spune? Germania refăcută de după Primul Război Mondial și America, hegemonul lumii. Ambii sunt drogați de către medici personali irresponsabili.

Hitler în plin război mondial, iar Kennedy într-un moment când omenirea, în 1962, în plină criză a rachetelor rusești din Cuba, a fost pe buza Apocalipsei și numai un noroc chior a salvat omenirea.

Kennedy, fiicării nou-născut din mariajul său mirific cu Jacqueline dispune să i se efectueze test de paternitate. Un gest de normalitate? Poate...

În ecologie este bine cunoscută deosebita bogătie în forme de viață a zonelor de frontieră dintre biotopuri.

Oare creația artistică este un dar al Frontierei?

Cât de bogată este zona de recrutare?

Tulburările maniaco-depresive, bipolare, afectează pasager 1% din populație. Depresia gravă, unipolară, afectează 5% din populație, deci unul la douăzeci. Tulburările maniaco-depresive afectează ambele sexe, un lot important fiind tinerii. Depresia gravă este rezervată preferențial femeii vârstnice.

Boala maniaco-depresivă este un blestem (când nu e binecuvântare creatoare) de familie, cu neam cu tot, altfel spus, are o puternică determinare genetică.

Cum spunea unul din importanții chirurgi din istoria Galațiului, doctorul Covrig, „ăștia sunt făcuți din sculă strâmbă”.

Din un asemenea neam al dezastrului provineau

Alfred Tennyson. Lordul Tennyson (1809-1892) a fost poetul național englez al epocii victoriene.

O viață trăită cu perioade frecvente de depresie, necesitând tratament, convulsi posibil epileptice și cuprins de o tristețe profundă.

Tatăl, bunicul, doi străbunici și cinci din cei șapte frați au fost afectați de boala maniaco-depresivă. Unul din frații săi a fost internat mai mult de 60 de ani într-un azil psihiatric. Unul dintre cei doi fiți și trei dintre nepoți au moștenit boala prin el.

Mai mult însă, există o moștenire cuplată, boala maniaco-depresivă asociată unei creativități marcante, binom ce pare a fi atins și familia lorzilor Tennyson.

Robert Schumann avea ambii părinți depresivi. Muzicianul a avut două tentative de a își lua viața și s-a sfârșit într-un azil de alienați. Două rude apropiate ale acestuia au terminat viața prin sinucidere. Unul dintre fișii săi a petrecut peste 30 de ani într-un azil psihiatric.

Vincent van Gogh are o istorie psihiatrică încărcată și nu total lămurită. A avut un episod de automutilare și a murit prin sinucidere. Se pare că era concomitent epileptic și maniaco-depresiv. Oricum, istoria psihiatrică a familiei îl situează în câmpul maniaco-depresiv.

Antecedentele psihiatrice ale familiei lui Mihail Eminescu sunt bine cunoscute, pentru mine, prea dureroase de a fi evocate și părând a semnifica că orice în viață, inclusiv genialitatea, are prețul său.

Ernest Hemingway, care suferea de boala maniaco-depresivă, s-a sinucis trăgându-și un glonte în cap la vîrstă de 61 de ani. Prin sinucidere au sfârșit tatăl, fratele și sora sa. Nepoata sa, actrița Margaux Hemingway, s-a sinucis în 1996.

Poți combate ambiguitatea fundamentală a îngemănării posibile a a-normalității cu creativitatea?

Industria farmaceutică a încercat-o (cu complicitatea vinovată a medicinii) rigidificând (până la semimortificare) psihicul cu ajutorul „ochelarilor roz” ai antidepresoarelor tip Prozac.

Acest gest de săracire a vieții emotionale (cu riscuri de sinucidere, cum au arătat tardiv statisticile) avea ceva comun cu practica menținerii moralității la sectanții religioși ruși (la București erau destui, birjari de lux) prin scopire.

Medicina și psihiatria trebuie să-și stăpânească tentația de a instaura dictaturi și de a clarifica prin simplificări mutilante traduse în practică.

Destinul omului trebuie (cu tot prețul) să se desfășoare sub semnul lui Terențiu: „Nimic din ceea ce este omenesc nu îmi este străin.”

Vincent van Gogh

Normă și forma

Un blestem al speciei, dar și o regulă majoră de organizare, conform lui George Orwell „opinia publică, tocmai datorită nemăsuratei dorințe de conformare care caracterizează ființele gregare, este mai puțin tolerantă decât orice sistem legal formal”.

Este vorba de ceva mai mult decât purul uman, este general biologic.

Gorilele, ca și oamenii, folosesc batjocura ca să-i pedepsească pe cei ce eşuează în tentativele de a se conforma grupului.

În materie de conformare, putem vorbi de înnăscut.

În 1896, James Sully arăta că „orice copil are un respect înnăscut pentru tot ce e normal și o predilecție înnăscută de a urma precedentul și regula”. O medalie cu două fețe.

Așa poate fi citită observația-avertisment a lui J.P. Sartre: „Infernul este Ceilalti”.

Încă din secolul XIX, sociologul și filosoful Gabriel Tarde a lansat, odată cu lucrarea sa „Legile imitației”, teoria că imitația reprezintă baza relațiilor umane.

Imitația este modul în care se asigură coerența existenței sociale și, pe această cale, se află la originea istoriei.

Societatea este alcătuită din indivizi legați între ei la modul în care sunt interconectate celulele unui țesut. Celulele comunică permanent prin sistemul citokinelor, indivizii sunt supuși unui control unificator, de coerență, prin imitație inconștientă.

Informația difuzată în condițiile imitării duce la apariția opiniei publice.

Imitația este un mecanism înnăscut și manifestat extrem de precoce.

În 1996 a fost descoperit (Giacomo Rizzolatti) și mecanismul neurologic ce îi asigură funcționarea, așa numiți „neuroni oglindă”.

Conformarea este o lege generală a lumii vii. De altfel, ca și sancționarea nonconformării.

Marinarii români de pe pescadoare au capturat un pescăruș și, din distracție barbară și patriotism primitiv,

l-au pictat în tricolor. După eliberare, pescărușul a fost imediat ucis de către semenii săi.

Din 1995 se acceptă că selecția naturală are două componente ce coexistă – selecția individuală și selecția de grup. Nu trebuie să fii ucis de către alții, ca în cazul citat al pescărușilor. În cadrul selecției de grup te autosinucizi spontan, psihoneuroimunologic, în cadrul neacceptării de către grup.

În cazul vertebratelor există o nevoie nebună de a te aduna împreună. Aceste „adunări” sunt structuri ierarhizate, iar hormonii ierarhiei modeleză comunitatea. Izolare, degringolada sau pierdere statutului provoacă depresie, incapacitate de concentrare, îmbolnăvire sau chiar moarte. Este aşa numitul principiu al lui Lucifer, de neajutorare învățată, bazat pe autootrăvire hormonală.

Ce frontieră convențională și fragilă este „normalul” în materie de psihic! O făcătură, căci parada este o făcătură. Un „chip cioplit” arbitrar al cunoașterii și acceptării.

Dar vai și amar de cel ce îl va contesta, implicit sau explicit. Cehov, în celebra sa nuvelă „Salonul no.6”, ne avertizează asupra cruzimii și intoleranței acestei frontiere invizibile.

„Nu e bine să fii prea liber”, avertiza Blaise Pascal. De treci, chiar fără să vrei, de gardul uneori pitic al normalului, intri pe câmpul nebuniei.

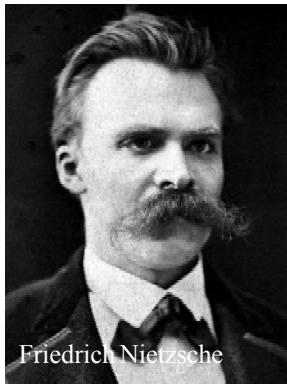
„Filosoful este un om periculos, periculos mai întâi pentru el însuși, căci el riscă încontinuu, el joacă pe sume mari”, scria Nietzsche. „Am cercetat originile, aşadar, am devenit străin în toate privințele. Totul a devenit ciudat și solitar în cazul meu”.

Există și avertismentul poetului:

„Nu cerceta aceste legi
Căci ești nebun de le-nțelegi.”

Geniul furnizează nebunia, căci se va afla în o triplă singurătate: negator de iluzii consolante, distrugător de valori străvechi, creator de valori noi, recunoscute doar de el. (L. Guirlinger).

Marele demolator

Friedrich Nietzsche

Fiu, nepot și strănepot (pe cele două linii ale ascendenței) de pastori luterani.

Nobil polonez după tată, având o foarte proastă părere despre germani și devenind oracolul naționalismului german extrem (Virgil Gheorghiu, în a „25-a oră”, a reeditat din propria experiență un asemenea paradox al vieții).

Nu prea înalt, calm, îngrijit, dar modest îmbrăcat, vorbind

încet, mereu ușor retras în sine, cu umerii aplecați, vorbind încet.

În perpetuă mișcare, tot ce scrie, scrie în picioare, deplasându-se. Urăște „cururile de plumb” ce scriu la birou.

Ascuns după o mustață uriașă.

Trăiește teatral și studiat. „Cel mai important lucru este viața. Stilul trebuie să trăiască”. Stilul la el este vocea și gestul.

Un mare miop, la limita handicapului, cu ochii mari, pătrunzători, descriși de fosta sa iubită care a lăsat o biografie „mai mult gardieni care își apără comorile, apărând secretele necuvântătoare asupra cărora nici o privire nedorită nu trebuie să se opreasca”.

Un personaj discret, taciturn, curtenitor.

De Tânăr suferă de migrene intense, dureri de cap, grețuri, vomă.

Se consideră predestinat a muri de Tânăr, asemenea tatălui său, victimă a unei eredități nefericite.

Contra bolii, vrea să opună ca remediu filosofia. Boala sa a fost bine descrisă, dar este greu de precizat diagnosticul,

ca și raportul între ce s-ar putea numi nebunia și opera.

La 44 de ani are presentimentul unei tragedii iminentă. Este momentul în care a fost publicat volumul său „Aşa grăit-a Zarathustra”, cea mai citită carte de germani, după Biblia protestantă.

Dar este și momentul unor grave oscilații de dispoziție sufletească. Suferă de mult de o hipersensibilitate maladivă. Acum însă, hohote de râs involuntar sunt urmate de plâns intens cu lacrimi. „Am idei bufone și clovnerii îmi traversează mintea. Râd câte jumătate de oră în plină stradă, fără a mă putea opri”. Se instalează un delir maniacal. După unii, un sifilis terțiar, o meningo-encefalită luetică.

Serie scrisori pe care le semnează aberant Dyonisos, Crucificatul, cu nume de oameni politici, clerici sau criminali célébri. Regelui Italiei îi trimite o scrisoare pe care o începe cu „Preaiubitului meu fiu Umberto”.

Convoacă pe toți suveranii europeni și pe Papă la Roma.

Are deliruri de grandoare și solemnitate. Se declară succesorul lui Dumnezeu ce a murit.

Betă dionisiacă a trăirii?

Ajunge în azil unde comunică minimal, păstrează interesul pentru muzică, dezvoltă o megalomanie politică, rămânând în majoritatea timpului nonagresiv, politicos, solemn, grandilocvent, vorbind mai mult franceza decât germana natală.

Reușește să trăiască ultimii zece ani de ruptură cu societatea în afara azilului, cu mama și apoi sora sa.

Opera sa a fost opera Eu-lui și a marii negări: a culturii germane, a idealismului, a științei, a moralei, a modernității, a creștinismului (văzut ca fruct al resentimentului)...

Acest demolator, Friedrich Nietzsche, rămâne o icoană a secolului XX.

Va muri în anul de debut al secolului.

Epilepsia este o premisă a creativității?

Epilepsia este legată de oameni ce au dirijat destinul omenirii și al civilizației: profetul Mahomed, Alexandru cel Mare, Cezar, Napoleon. Dintre scriitori: Lordul Byron, Dostoievski, Flaubert. În aceeași galerie, Vincent van Gogh.

Dostoievski cumula patologia epileptică cu o dependență patologică de jocurile de noroc (pe care a descris-o admirabil în „Jucătorul”). În opera sa, acordă un rol important descrierii crizelor epileptice și „aura extazului”: lumină interioară de strălucire extraordinară. Groaza crizei epileptice și aura extazului fac din această boală psihică o realitate ambivalentă.

Patologia lui Dostoievski este legată și de o ereditate tarată: tatăl, medic alcoolic, este ucis de țărani răsculați datorită cruzimii sale. Dostoievski își urătat și îi dorea inconștient moartea.

Ca și țarul Alexandru I, vinovat de implicarea chiar pasivă în complotul care i-a ucis tatăl, țarul Pavel (care a fost toată viața urmărit psihic de această realitate și în final s-a retras de la domnie, organizându-și un fals deces și a devenit pustnic), Dostoievski a fost permanent urmărit de vina dorinței sale îndeplinite.

Dostoievski are o operă impregnată de religiozitate, dominată de armonia universală a lui Dumnezeu.

Or, dacă sacrul este inherent ființei umane și inconștientul uman este structurat religios (Carl Gustav Yung), epilepticul este implicat particular în această realitate.

Epilepsia lobului temporal provoacă interesul brusc pentru religie.

În 1990, neuropsihologul american M. Persinger a demonstrat că stimularea electromagnetică a lobilor temporali declanșează senzația de a avea alături o prezență invizibilă.

În timpul rugăciunii, la călugării catolici franciscani se produce inactivarea zonei de orientare, deci, o desenzorializare.

Religiozitatea depinde de concentrația intracerebrală a unui neurotransmițător, serotonina (J. Borg, 2003). Prea puțină serotonină în creier duce la depresie și sinucidere.

Normal, anormal, creație... Totul este structură și chimie.

A caza de dientes, Francisco Goya

Poate fi filosofia creativă?

Câteva considerații despre filosofie

Filosofia pare o disciplină conservatoare prin însăși structura ei. Filosofii se aşază cu răbdare transegenerațională la masa de lucru pentru a răspunde mereu și mereu acelorași întrebări. Pe de altă parte, blamată, adulată, respinsă sau susținută cu fanatism, filosofia a rămas până acum insuficient definită. Etimologic, cuvântul *filosofie* desemnează dragostea (*philia*) de înțelepciune (*Sophia*). Așadar, dragostea pentru căutarea înțelepciunii și nu o înțelepciune deja dobândită. Și atunci cum se face că figura filosofului este cea care a fost asociată cel mai des cu aceea a înțeleptului? Poate și pentru aceea că ar părea perfect posibil ca înțelepciunea să stea tocmai în conștiința faptului că este imposibil de dobândit un lucru atât de fragil și de inefabil cum este știința vieții. Ca orice încercare a spiritului uman, atunci când vine dintr-o nevoie internă reală de cunoaștere, filosofia este un demers viu care, asemenea trupului unui nou născut, are nevoie dragoste, de căldură și de protecție. Atunci când aceste lucruri nu i se oferă, discursul filosofic tinde să devină o relicvă care nu mai interesează pe nimeni, ci poate cel mult să pasioneze rece, așa cum o face o mumie păstrată atent într-un muzeu. Aceasta este teza pe care doresc să o susțin: că discursul filosofic are rost atât timp cât rămâne o încercare vie a spiritului uman, provenind din nevoi de cunoaștere și existențiale concrete și bine definite. Că, în momentul în care devine doar o disciplină într-un set imobil și clasicizat, filosofia și-a pierdut întreaga rațiune de a fi. Și că, rămânând în esență conservatoare, filosofia trebuie să fie în același timp prevăzătoare, creativă și înaintea timpului ei. Pentru că, abordând aceleși probleme (de exemplu, natura umană), ea operează în epoci diferite cu date radical diferite, de regulă cu mult înainte ca opinia publică să devină conștientă de ele. Astfel, este una să gândești despre natura umană în epoca lui Aristotel

și alta în epoca noastră, a ingineriei genetice și bioetice, când primele făpturi semi-bionice au fost deja create.

Primul care a încercat să definească impulsul care a dus la începuturile filosofiei, dându-i astfel legitimitate, este Aristotel, cel care a arătat că filosofia se naște din mirare.¹ Ce poate să însemne acest lucru? Că ori de câte ori ne mirăm devenim automat și necondiționat filosofi? Cu siguranță nu. Și asta pentru că filosofia nu se naște doar din mirarea obișnuită, cotidiană, pe care o cunoaștem cu toții, ci dintr-o mirare mai adâncă, fundamentală, față de care prima nu este decât o umbră și un reflex palid. Ce anume înseamnă mirarea fundamentală? Mirarea care se răsfrângе asupra lucrurilor care ni se par cele mai simple și de la sine înțelese. René Descartes va spune că singurul lucru de care nu mă pot îndoii este acela că mă îndoiesc, pe când Socrate era sigur că știe numai faptul că nu știe nimic. Filosofii au puține certitudini tocmai pentru faptul că ei au capacitatea rară de a se mira de lucrurile cele mai banale, cele care pentru majoritatea oamenilor nu ridică semne de întrebare și sunt luate ca un dat de la sine înțelese. Prima întrebare, cea care se naște din mirarea filosofică, va naște la rândul ei mirarea asupra faptului că s-a răspuns și așa mai departe, la infinit. Acest drum al cunoașterii filosofice, odată început, nu va mai avea sfârșit și nu există personaj care să fie conștient de condiția lui într-un mod mai tragic decât filosoful. Filosoful, căutătorul de înțelepciune, știe că drumul său nu are sfârșit, că această căutare nu are decât o direcție, niciodată un final. Înțelepciunea nu poate fi pur și simplu posedată, așa cum facem cu un obiect oarecare.

Începuturile filosofiei sunt plasate undeva în jurul secolului al VII-lea î. Hr., în momentul în care Thales va afirma că toate căte există, pe pământ sau în aer, au, în ultimă instanță, un substrat comun și anume apa.² Heraclit din Efes va susține că acel element primordial este focul, Anaximandros va vorbi despre *apeiron*

(nelimitat), Anaximenes despre aer și.a.m.d. Nici unul dintre ei nu va avea însă importanța pe care a căpătat-o Thales pentru că a fost primul. Teza lui cum că substratul lumii nu este altceva decât apă era mai degrabă naivă și astăzi ar stârni chiar și zâmbetul unui copil. În ce constă atunci importanța uriașă care i-a fost acordată ulterior? Teza lui Thales nu este importantă prin ceea ce spune, ci prin modul în care se pune, în sfârșit, problema: nu se mai apelează pentru cunoașterea lumii la mituri sau legende, la zeități sau intervenții miraculoase ale divinității sau mai bine zis ale divinităților, ci la un element natural pe care rațiunea umană îl poate înțelege pe deplin și pe care îl poate sări dincolo de transformările materiei. Apoi, teza lui Thales este importantă și prin aceea că, tot pentru prima dată, se apelează la un **singur** element pentru a explica întregul existenței, element care de acum înainte va purta numele de principiu. Explicația dată de Thales din Milet este naivă, dar, încă o dată, felul în care el pune problema va rămâne același pentru următoarele două milenii. Filosofii de după Thales, fie că e vorba de Platon, de Aristotel, de Sfântul Augustin, de Descartes, de Kant, de Hegel sau de Heidegger se vor întreba același lucru: care este principiul existenței? Răspunsurile vor fi evident diferite și „cearta“ dintre filosofi va constitui chiar ceea ce numim „istoria filosofiei“. Însă modul în care ei vor pune problema fusese deja stabilit de către Thales din Milet: „Materia de bază, sau elementul fundamental [...], trebuie să fie apa, deoarece toate lucrurile se nasc din umezeală, chiar și aerul care este, de fapt, apă evaporată. Alții propagau concepția după care nu apa, ci aerul sau focul ar fi fost elemental primordial; totuși, răspunsurile lor erau mai puțin importante decât faptul că filosofii naturii învățau să pună naturii un nou tip de întrebări, adresate nu unui oracol, ci naturii mute. Era un joc pasionant; pentru a-l gusta, trebuie să mergi înapoi în timp, pe drumul fiecăruia, spre fanteziile adolescenței timpurii, când creierul, îmbătat de puterile sale nou descoperite, lăsa frâu liber speculației“ (Arthur Koestler, *Lunaticii*, ed. citată, pp. 21-22). De aceea, începuturile filosofiei pot fi legate de o manieră profund constructivă și creativă de a descrie lumea, în pofida evidențelor empirice și presunii opiniei comune. Astăzi, filosofia nu mai poate și nici nu-și mai permite să fie strict descriptivă.

Filosofia este poate singura disciplină care își poartă

cu sine propria copilărie. Ea se naște din naivitate, curiozitate, pasiune și entuziasm. Pentru a putea filosofa trebuie să reînvățăm să privim lumea prin ochii copilului căruia nu îl se pare absurd să te întrebe de ce crește iarba. A filosofa înseamnă a te transpune într-o stare mentală caracterizată în primul rând de modestie: de modestia care te îndeamnă să recunoști că nu știi de fapt nimic și că tot ceea ce pare în afara îndoielilor poate fi repus, mereu și mereu, în chestiune. Aceasta este statutul paradoxal al filosofiei; pentru cei care îl au descoperit adevărata surse și adevărata motivație, ea este ceva natural, profund omenesc, o chestiune de sănătate a spiritului și de demnitate a ființei umane. Pentru ceilalți, filosofia s-ar putea să nu reprezinte niciodată altceva decât o întreprindere de neînțeles, absurdă prin chiar premisele sale. Ea pare să nu aibă utilitate practică, scop sau rost. Si poate că este chiar aşa: dar în această lipsă de utilitate practică stă chiar forța și măreția filosofiei. Neurmărend nimic, ea nu are de dat explicații nimănuia, nu are a se justifica în fața nimănuia. Pe de altă parte, filosoful are datoria de a rămâne lucid și de a fi creativ pe măsura noutății sarcinii care îl provoacă. Tocmai conservatorismul structural al discursului filosofic îl obligă pe filosof să fie creativ și anxios. Binele cetății stă încă, după două milenii și jumătate, tot în mâna sa. Si încă ceva: atât timp cât vine dintr-un impuls autentic, din frumusețea și din tumultul vieții, filosofia nu are nici măcar nevoie să se justifice. Pentru că totul poate fi motivat în această lume, cu excepția lumii însăși.

Note:

¹Această teză va rămâne valabilă mult timp după aceea. În vremurile noastre, Jeanne Hersch nu va pune altfel problema (vezi Jeanne Hersch, *Mirarea filosofică*, ed. Humanitas, București, 1998). Un extrem de important filosof german, poate cel mai important al secolului, Martin Heidegger, va susține tot în secolul XX că întrebarea care stă la baza filosofiei este *De ce există ceva mai degrabă decât nimic?*

²În privința începuturilor filosofiei vezi exceptiionala lucrare a lui Arthur Koestler, *Lunaticii*, ed. Humanitas, București, 1995. De asemenea, clasica lucrare a lui Diogenes Laertios, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, ed. Polirom, Iași, 1997.

Cătălin Mitulescu

Încerc să trăiesc Timpul Meu

Interviu realizat de Vall Alexandru

Cătălin Mitulescu este regizor de film, producător și scenarist. Este regizorul, scenaristul și producătorul mai multor filme de lungmetraj, deținătoare ale unor premii care l-au făcut cunoscut în întreaga lume: „Trafic” - Premiul Palme D’Or la Festivalul Internațional de Film de la Cannes 2004, „Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii”, 2006, „LoverBoy”, 2011, ambele în selecția *Un Certain Regard* a Festivalului Internațional de Film de la Cannes, și „Dincolo de calea ferată”, care a avut premiera în Competiția Oficială a Festivalului de Film Internațional Karlovy Vary, unde a luat și un premiu special al juriului, filme care i-au adus notorietatea. Cu toate acestea, Cătălin Mitulescu nu a uitat de unde a plecat, este mereu cu zâmbetul pe buze, fie că vorbește despre filmele pe care le-a făcut, fie despre lucrurile frumoase pe care le-a trăit sau despre ceea ce trăiește în prezent...

Valentin Alexandru: Acum câteva zile, în cadrul Festivalului „Modern Movie” - 2016, Galați, ediția a VII-a, ai fost premiat cu „Premiul de Excelență” pentru activitatea ta de până acum. Dar ceea ce m-a amuzat a fost prezentarea care ți-a fost făcută la scenă deschisă, citez: „...Cătălin Mitulescu, copilul minune al cinematografiei românești, premiat pentru trafic...” nu te întreb despre ce trafic e vorba...

Vorbind serios acum, ce au însemnat pentru tine premiile acordate de-a lungul timpului?

Cătălin Mitulescu: ... (râde) Tu chiar ai să scrii despre cum a fost făcută prezentarea?!

Premiile importante îți creează vizibilitate mai mare, filmul este văzut, există o anumită cerere pentru a merge cu filmul în festivaluri, sunt mulți oameni care îl văd și asta nu are cum să nu te bucure; în momentul în care un film are un premiu important, oamenii se uită mai atent, îl percep altfel, există o mai mare deschidere în a-l parcurge, acesta este principalul câștig.

Acum câteva zile am venit de la Karlovy Vary, unde filmul „Dincolo de calea ferată” a primit mențiune specială, fiind vizionat în prima seară de nu mai puțin de 2000 de spectatori, iar la cea de a doua proiecție, sala a fost din nou arhiplină. Este un alt mod de a îți exploata filmul, iar dacă acesta intră într-un circuit serios de festivaluri, poți aduna un număr foarte mare de spectatori.

V. A.: Apropos de filme, de premii, în cât timp apreciezi că un film românesc va lua un Oscar?

C. M.: Nu cred că există o cursă pentru atingerea acestui scop, să-i spunem, nu există maraton sau 100m garduri, o cursă în care cinematografia românească să participe pentru a câștiga un Oscar. Cu siguranță, s-ar putea să fie regizori sau producători care țintesc acest lucru, judecând după legea probabilităților, există această posibilitate... Ar fi un lucru important însăși nominalizarea unui film. Ceea ce pot spune este că regizorii s-au maturizat, producătorii au devenit mai experimentați, rămâne de văzut...

V. A.: Vorbeai despre cinematografe unde să fie proiectate filme de autor. Crezi că în România va fi posibil acest lucru, să avem cinematografe de autor?

C. M.: E mult spus cinematograf de autor, nu ştiu dacă există oameni care să-şi asume o astfel de afacere și nu ştiu dacă această afacere ar fi profitabilă, mă refer atât la public, cât și la autorități. Bineînțeles că ar fi posibil, dar trebuie ca cineva să-şi asume acest lucru, să fie „afacerea lui”, iar acel antreprenor să fie susținut. Nu trebuie să fie doar cinematograf, poate să aibă cafenea, să fie un loc în care oamenii se simt bine, cei pasionați de film să se poată întâlni, cred că în orașele mari este mare nevoie de aşa ceva. După părerea mea, în Bucureşti e mare nevoie, într-o capitală este normal să existe două sau chiar trei cinematografe de acest tip. Sper să apară, dar din păcate, în viitorul apropiat, nu văd să se întâmple lucrul acesta...

V. A.: Ai spus că ai avut ocazia să rămâi și să te dezvolți creativ într-o altă țară, dar nu ai făcut-o, ce te-a reținut? E vorba de SUA, știu de la tine că și-a propus să rămâi și să lucrezi.

C. M.: La momentul acela aveam un drum definit aici, aveam familie, dar mai cu seamă eram în pregătire cu primul meu lungmetraj. Nu puteam lăsa lucrurile la jumătate și să plec! Aveam posibilitatea să lucrez la

New York, trenul acesta s-a ivit ori prea devreme, ori prea târziu pentru mine. Nu puteam lăsa filmul pe care mi-l doream atât de mult. Gândește-te, era primul meu film... Cred că oricine în locul meu ar fi luat aceeași decizie. Am rămas pe drumul meu...

V. A.: Există o evoluție, o efervescență în ceea ce înseamnă crearea filmelor de lungmetraj. Unde vezi cinematografia românească peste un timp, hai să zicem peste trei sau cinci ani?

C. M.: În anul 2001, atunci când generația mea a început să facă film și ulterior a primit recunoașterea marilor festivaluri de film din lume, se vorbea de un nou început. Filmele acestea sunt personale, toți care au venit după aceea au făcut în mare măsură același lucru, cinematografia s-a dezvoltat în aceeași direcție. Dar când spui cinematografia românească, ea ar trebui să includă și filme de gen, din păcate sunt prea puține... Publicul larg asta caută când merge la film. E greu însă să faci filme de gen într-o țară în care piața e foarte mică. Chiar și un mare succes nu ajunge să fie profitabil. Pentru a putea să le vinzi, trebuie să le faci în limba engleză.

V. A.: Trăim încă sub auspiciile replicii lui Tănase „Trebuie să mergi la Paris să faci bis pentru a fi primit cum ar fi normal în țara ta”?

C. M.: Da... Asta a fost dintotdeauna la noi și acum e aceeași situație, din nefericire. Dar, vezi tu, acest lucru ține de piața de film din România, nu ai resurse să crești un proiect.

Pentru a promova un film, ai nevoie de cel puțin 100.000 de euro, de unde să ai acești bani?! Să nu mai spun că nici măcar pe aceștia nu ai șanse să îi scoți din încasări. Dacă împărți costul filmului la numărul de spectatori plătitori, nu știu dacă poți câștiga.

V. A.: Care este relația ta cu timpul, cu timpul care trece, cu cel de-acum, cu cel ce urmează?

C. M.: În anumite perioade ale vieții mele am avut diferite relații, s-a întâmplat chiar pentru perioade scurte să nu am absolut nicio relație. Alteori am avut sentimentul că a fugit, eu eram într-o parte, el a luat-o mult înaintea mea. Au fost situații în care îl căutam, nu știam unde, voiam

Cătălin Mitulescu alături de Ion Ioachim, Daniel Stroe, Ada Condeescu, Jean-Paul Wall
foto: „Karlovy Vary International Film Festival”

să îl găsesc... Una peste alta, încerc să am o relație bună, să-l privesc calm, să văd cum trece și să merg cu el. Să-l țin cu mine, lângă mine... Încerc să trăiesc timpul pe care îl am, eu i-aș spune Timpul Meu.

E important să fii prezent în timpul tău. Dacă ești conștient de trecerea lui, dacă ești în viața ta, în datele tale, timpul trece bine!

V. A.: Apropos de trecerea timpului, ai ceva să-ți reprozezi, ai schimba ceva?

C. M.: Eu știam că interviul acesta este pentru o revistă culturală (*râde*), parcă așa mi-ai spus. Fiecare dintre noi trece prin anumite perioade ale vieții în care luăm decizii, uneori bune, alteori mai puțin bune. Sunt vârste pe care le trăim. Și eu le-am trăit... M-am aruncat uneori fără să mă gândesc prea mult... Cu trecerea timpului, te maturizezi, devii mai înțelept, mai lucid și gândind acum la acele situații, îmi dau seama că uneori am luat decizii în necunoștință de cauză (*râde*). E normal, e firesc, dar nu am ce să regret, ar fi absurd, am o viață frumoasă acum. Cred că a fost mai bine pentru mine că a fost aşa, decât să fi fost spectator al propriei vieți... Viața mea de acum este foarte plină, am foarte multe lucruri de făcut, profesional vorbind, iar în celălalt plan nu am niciun motiv să îmi doresc altceva.

Oamenii, când nu sunt mulțumiți de viața lor din prezent, se gândesc încontinuu la trecut și nu numai atât, îl aduc în prezent, își distrug timpul pe care îl au. Îi vezi uneori, ies în evidență, sunt precum zombi... Încerc să trăiesc timpul pe care îl am. Sunt un om îndrăgostit de viață, îmi place viața cu tot ceea ce oferă ea, aşa am fost tot timpul...

V. A.: Cum arată o relație de iubire descrisă de Cătălin Mitulescu?

C. M.: Relația mea de iubire o păstrează doar pentru mine. Dacă ţi-aș spune, e posibil să am tendință de a o „rescrie”, ceea ce nu este cazul... Eu cu asta mă ocup, scriu povestiri, (*râde*) și tocmai din acest motiv nu doresc să vorbesc despre viața mea personală... O relație de iubire poate fi în mai multe moduri. Fiecare vârstă are manifestările ei chiar și în iubire. Mie îmi plăcea teribil începuturile, dar ceea ce am descoperit de curând este cât de frumos este să aprofundezi o relație, poți avea începuturi în cadrul aceleiași relații. Având resursele necesare, poți avea un *start up*, depinde de provocările pe care îți le oferă timpul... Să fii acolo, în acel timp al vieții. Iubirea te face prezent, deschis, iubirea îți dă o energie aparte, îți oferă bucuria

Actrița Ada Condeescu și regizorul Cătălin Mitulescu
la *Modern Movie Festival*, Galați 2016

de a merge mai departe, iubirea îți dă sentimentul că ești unde trebuie!

V. A.: O bună bucătă de vreme ai trăit în cartier, în Titan, la Livada de nuci, nu în Primăverii ca un „onorabil” băiat de balcon. Cât de mult și-a pus amprenta acest lucru asupra personalității tale, asupra profesiei?

C. M.: Cred că și-a pus foarte mult amprenta. Așa cum zici tu, am trăit între oraș și periferie, în urbanul acela cu blocuri comuniste, chiar lângă maidanul acela nesfârșit, în Ozana, unde ai fost și tu. Știi câmpul acela pe care era plantat porumb? Acolo era și o livadă de cireși. Tu nu știi, că ești un pic mai mic decât mine. Era o livadă de cireșe de-nțepeneai, acolo mergeam la furat de cireșe cu prietenii mei, aveam vreo 7 ani...

Dar apropos de câmpul acela, am o amintire frumoasă. Eram prin clasa a șaptea, eram un copil, puștan și mult spus. Era o fată mai mare decât mine, înaltă, creață, căreia îi plăcea foarte mult de mine. Într-o zi m-a luat de mâna, destul de hotărâtă fata, și am mers acolo unde eu mergeam de regulă cu gașca

mea. Pe maidanul acela, printre lanurile de grâu, de porumb, ce era p-acolo... Era extrem de decisă... Eu, aşa stresat, dar şi în elementul meu, cunoşteam bine zona. Ne-am oprit, ne-am aşezat, mi-a dat jurnalul ei să-l citesc, scria poezii... Eu nu ştiam ce să zic. La un moment dat, fiind impresionat de cât de mult crescuse grâul, era mare, frumos, şi am zis „Mamăăă, ce grâu mişto o să fie anul acesta! (râde) Bineînţeles că ea s-a supărat pe mine, s-a ridicat şi a plecat. Cred că se aştepta să îi recit versuri... Citea Bacovia şi eu... am dat-o cu grâul, am căutat o ieşire din situaţie...

Acum, când am de filmat o scenă de genul acesta, ştiu cum stau lucrurile şi îmi place să le pun în filmele mele, normal. Până în jurul vârstei de 10 ani am trăit în Colentina, pe strada aceea care se termina cu calea ferată. Era o aventură pentru mine şi prietenii mei să trecem calea ferată. După calea ferată era o pădure. Mergeam cu băieţii de vârstă mea. Eram fericiti, maidanul, strada, cu două ore de televizor...

În zilele noastre, maidanul a devenit virtual, neuronii sunt mult mai puşi la treabă, nu ştiu ce o să se întâmpile cu aceste creiere care sunt conectate tot timpul la telefon, la tabletă, la laptop. Nu ştiu dacă este rău sau bine, acesta este timpul... Şi părinţii noştri aveau senzaţia că ceea ce se întâmplă cu noi nu e bine, că e complet greşit şi încercau să ne ducă spre ceea ce au făcut ei sau credeau ei că e bine...

Ai mei părinţi îşi doreau să ajung medic, dar nu m-au presat absolut deloc, au avut o singură dorinţă, să merg la un liceu bun. Mie a început să-mi placă matematica undeva prin clasa a şaptea, dar nu am vrut să merg la MF3, acolo se duceau tocilarii şi era prea aproape de casă. Voiam să mă rup de cartier. La un moment dat, aveam de ales între Bălcescu şi Lazăr.

Am ales Bălcescu, avea un aer penetrabil, sobru, a fost un *challenge* pentru mine, făceam 45 de minute până la liceu.

V. A.: De ce unii oameni simt nevoia să epateze?

C. M.: Când dl Bernea a deschis „Muzeul Tânărului Român”, într-o sală care se numea „Şcoala la sat”, pe pereti, erau câteva proverbe, ziceri populare, două mi-au plăcut extrem de mult. Una era „Ce e rău nu e bine”, iar a doua „Vai de cel al cărui nume e mai mare decât fapta sa”. Cea de-a doua răspunde între totul întrebării puse de tine...

V. A.: Ce înseamnă prietenia?

C. M.: Îți dau un exemplu. Tot de acolo, din Titan. Îți spun o poveste... Cred că eram în jurul vârstei de 12 ani, mama mea îmi dădea voie să ies afară, să merg cu prietenii mei în livadă, dar mi-a interzis în mod expres să intru cu ei în casă. Tata avea o soră în Italia şi îmi trimitea maşinuţe de fier, normal că aveam o întreagă vitrină încuiată cu cheia. Într-o zi, vrând să le arăt maşinuţele prietenilor mei, i-am invitat să le vadă, am venit în casă cu vreo patru dintre ei, cu cei mai buni prieteni. Am intrat încălțaţi prin toată casa, ne-am jucat cu maşinuţele, cu soldătele, nebunie, ce mai, aruncam cu cuţitul în uşă, parcă eram în transă, nu mi-am dat seama ce se întâmplă. La un moment dat, am văzut uşa cu semne de cuţite înfipite în ea, maşinuţele vraiuşte, pe jos pământ... M-am panicat şi am decis să plecăm imediat. Am încercat să fac un pic de curătenie... Mă rog, am plecat cu toţii. Noi aveam un fel de trasee, intram într-un canal şi ieşeam în altă parte printr-un altul. Am mers şi eu cu ei, dar realizam mai mult ce se întâmplase în casă, eram foarte supărat, mă gândeam la ce o să zică mama...

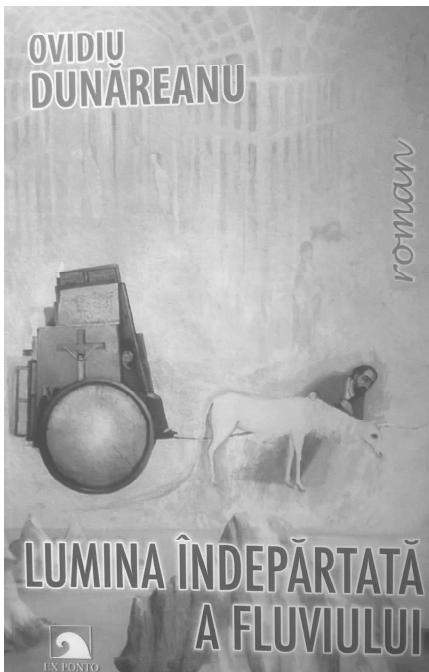
La un moment dat, unul din prietenii mei care era în faţa mea mă opreşte. Nu puteam să mergem decât în şir indian. Scoate din buzunare vreo două-trei maşinuţe, patru-cinci soldătei şi-mi spune „uite, vezi mă, pentru că eu sunt prietenul tău, puteam să îți fur astea, dar m-am gândit că suntem prieteni şi nu pot să fac asta; uite, ţine astea, nu vreau te văd supărat, suntem prieteni şi nu pot...” Åsta este adevăr, aici este, prietenia l-a ajutat să fie mai bun, a fost mai puternic!

Aş vrea să le mulţumesc celor care au fost prezenţi în serile de proiecţie ale Festivalului „Modern Movie”, mai cu seamă în serile în care am fost eu prezent, le mulţumesc pentru prietenia şi bucuria cu care m-au primit şi îi asigur că atunci când voi mai fi chemat am să vin cu bucurie în oraşul dumnealor.

Redimensionări sud-dunărene

Întâlnim în romanul cunoscutului prozator Ovidiu Dunăreanu, *Lumina îndepărtată a fluviului* (Ex Ponto, Constanța, 2015), o spațio-temporalitate ce este recognoscibilă prin tot ceea ce înseamnă arealul dobrogean, prezentând deosebite accepțiuni fecunde la nivelul imaginarului descins din această zonă. Subtitlul cărții, *Istorisiri din condica marilor și micilor praznice*, ne poate determina să spunem că aici primează poveștile locului, cu a lor însușire de bază, multilateralitatea. Autorul exteriorizează estetic date care fac parte dintr-un himerofil subconștient sud-dunărean. Astfel, asiduu, cititorii se vor delecta cu parfumuri eterogene apropiate oglinziilor magice, enunțuri purtând aură legendară, transformări în siaj atemporal, plăsmuirii miraculoase. Mirajele irump în contingență și realizează acea foarte semnificativă „ruptură de nivel ontologic”. Este sugestivă următoarea ipostază plină de farmec: „Ia auzii colea, și vă minunați – drumul Ieletelor și Rusaliilor! Se crede că ielele, un fel de fete năluce, duhuri chinuitoare, ies din străfundurile Dunării și ale pădurilor de pe insule și intră în sat, la miezul nopții, pe deasupra mea, și cântă, și joacă – fac horă, hora ielelor – de te scrântești auzindu-le. La casa asupra căruia se abat, lovesc pe cineva de boală, ori îi întepenenesc oasele, înceieturile și fălcile, și-i iau graiul și putința de a mai umbla, îi strâmbă gura și-i sucesc fața și tălpile la spate. Frumoasele se ascund sub streașină, la tăietorul de lemn, în ungherele magaziilor și grajdurilor, sau în întunecimea grădinilor și gardurilor, locuri de care oamenii se feresc precum dracul de tămâie...” Din acest punct toate intră într-o zodie nouă. Semnele se înmulțesc, iar înțelesurile reveleză laturi adeseori surprinzătoare. Ovidiu Dunăreanu evidențiază esențele cu o deosebită apetență pentru filonul supramundanului fluid. E reliefată vocația descoperirii gesturilor fondatoare, indestructibile. Redimensionările, omniprezente, conferă farmecul unor deosebite interpretări. Deși

avem parte de subiecte penetrante, uneori chiar stări-limită, terminale, putem observa un soi paradoxal de temperanță ce transpare printre vălurile diferitelor situații. Peste toate, pregnantă evidență, persistă „nostalgia originilor”. Înțunurile dobrogene, împreună cu specificul lor, sunt integrate unui complex proces transfiguratoriu ce pune accentul pe un aparte ton al evanescenței. Este determinantă relația cu nivelul oniric, având o structură lirică nedisimulată. Numeroase pasaje ale volumului *Lumina îndepărtată a fluviului* sunt abilitate a se încadra în atât de etericul ambient constituit de proza poematică. Iată un text edificator: „I se părea că cerul de cleștar, luminat de splendoarea scânteietoare, ce curgea asemenea unui râu, a Căii Robilor și pământul întunecat, asuprit de tirania parfumurilor și susurărilor tari ale câmpurilor și viilor, erau pe de-a-neregul ale lui. Iar el și necunoscuta, preschimbăți în două păsări albe, maiestuoase, desprinse din cuibul agățat deasupra Jepii, se înălțau și coborau, între cer și pământ, într-o legănare uriașă, necurmată, răzbîti de beția unei libertăți absolute.” Profunde aspectări apropiate esoterismului vin să întregească imaginea de ansamblu. Absolut lăudabilă inițiativa lui Ovidiu Dunăreanu de

a introspecta un teritoriu fluidizant, reliefându-i nebănuitele resurse. Într-o atașantă postfață, veritabil spectacol al erudiției, Angelo Mitchievici încadrează lucrarea lui Ovidiu Dunăreanu printre valorile încadrabile perenității, conform și acestui sugestiv fragment: „Revizitarea lumii sud-dunărene nu este una genuină, mijloacele prozatorului sunt atent cântărite, stilul constituie nu un ornament, ci un mod de viață, o stilistică existentială. Arhaizarea limbajului e intenționată ca și la Mateiu I. Caragiale pentru a transmite propriul lumii pe care o explorează. Trecerea noastră prin lume este o trecere prin poveste sau dintr-o poveste în alta, asemenei Sheherezadei. Este ceea ce transmite acest roman cu totul special, ducând încă mai departe intuiția pe care Ștefan Bănulescu o avea când imagina lumea sud-dunăreană ca pe o *bătălie cu povești* sau Mario Vargas Llosa când încredința povestașului său puterea nu doar de a crea mituri, ci și uluitoare punți între lumi ireconciliabile altfel.”

Interview cu scriitoarea Eliza Roha

„Tot ceea ce am scris și scriu este o oglindă cu reflectare personală a societății“

- Stimată doamnă Eliza Roha, anul acesta ați fost sărbătorită la împlinirea a șapte decenii de viață, un bun prilej de bilanț al activității dv. literare, o activitate bogată și variată, concretizată în 40 de volume publicate ce acoperă aproape toate genurile literare. Ați scris poezii, povestiri, romane, piese de teatru (multe jucate de teatrele de la noi), eseuri, critică literară, povești pentru copii. De unde energia, determinarea acestei prolificități? Din ambiție? Pariu cu sine etc.?

- Este o bună întrebare, îndreptățită, dar nimic din toate acestea. Pur și simplu s-a întâmplat. Am vrut să-mi exprim o părere, o opinie și, pentru că nu am găsit o altă cale, mi-a fost la îndemână scrisul. Am început cu poezia, publicând, fără un succes deosebit, pe la revistele literare ale vremii, apoi cu teatrul, debutând în anul 1982, ca dramaturg, pe scena Teatrului Municipal „Bacovia“ din Bacău. De atunci, îmi tot „ascut“ condeiul. Nici măcar nu am gândit că voi ajunge să scriu atât de mult ori că voi deveni scriitoare, cum s-ar spune, cu acte în regulă. Timpul a trecut și eu, fiind conștiincioasă de felul meu, am strâns ceva zestre literară. Sunt convinsă că dv. cunoașteți ceea ce se numește bucuria de a scrie, de a crea stări, personaje, întâmplări... și de a nu te mai putea opri. Despre asta este vorba în cazul meu, despre firescul naturii mele de a scrie și de a transmite mesaje prin poezie, prin teatru, prin proză.

- Așadar, sunteți, cum se spune, o scriitoare completă, de anvergură, cu proiecte care s-au întins pe termen lung, dacă mă gândesc la tetralogia *Fata din pomul cu mere*, trilogia *Zborul*. Reușiți acest lucru după un plan estetic prestabilit sau după libera inspirație?

- „Biciul“ care mă mâna, care mă chinuiește, se numește inspirație. Vine tăvălug peste mine. Nu am somn, nu am liniște până nu pun în calculator ceea ce se naște în mintea mea. De un număr de ani mă ocup, în special, de proză. Este un travaliu ciudat, uneori chinuitor, altădată zbor, nu știu când se adună paginile și nici când vine acel moment care îmi dictează sfârșitul, adică nu mai am nimic de spus în legătură cu subiectul respectiv și închei povestea. *Fata din pomul cu mere*, pe care o consider semnificativă pentru mine, și nu pentru numărul de pagini, peste 1.200, ci pentru că însumează situații și trăiri de viață diferite, totuși inducând către același mesaj, mi-a oferit posibilitatea de a mă exprima adaptat la personajele și comunitățile asupra căror m-am aplecat. Această carte mi-a oferit șansa de a mă desfășura scenic, felurit, prin personaje, medii sociale, locuri și timpuri mai îndepărtate ori mai apropiate. Cred că a trebuit să o scriu.

- A trebuit să începeți de undeva, și acest început a fost romanul *Întâlnire la castel*, publicat în 2000, cu ediția a doua în 2010, la editura Betta, unde v-au apărut aproape toate cărțile. Soțul dv., dl Nicolae Roșu, declară că a înființat această editură pentru a publica volumele dv. Este o frumoasă declarație de dragoste, dar în același timp și cea mai potrivită susținere. Vă consultați cu dânsul în privința subiectului, titlului etc.? Vă stimulează, vă influențează în unele decizii? Puteți să-mi dați câteva exemple în acest sens?

- Punctul de pornire este, indubabil, inspirația, după cum am mai spus, care-mi dictează ce și cum să scriu. Ea mă poartă în sferele imponderabilității spirituale. Câteodată discutăm amândoi, câteodată constatăm că am terminat romanul și îl citește. Îmi respectă așa-zisa intimitate creativă și-mi vine în ajutor cu idei pertinente atunci când simt că am nevoie. Au fost trei situații clare în acest sens și anume, mi-a îndrumat pașii în organizarea cronologică a romanelor care compun tetralogia, lăsându-mă apoi să zburd în voie pe pagina monitorului. Atunci când oboseam, mă susținea moral încredințându-mă că pot merge mai departe. În cazul trilogiei *Zborul*, aproape că m-a obligat să continui cu volumul doi – *Carusel* – și m-am supărat când mi-a cerut să scriu și volumul al treilea, *Zborul*, dar până la urmă, i-am urmat sfatul și l-am scris. O altă intervenție importantă a fost în cazul romanului *Să aruncăm timpul peste umăr*, când mi-a sugerat că pot împletei două destine atât de diferite. La început am respins ideea, dar, când am trecut la masa de lucru, am găsit soluția, iubirea fiind cea care le unea, și am constatat că am forță să duc la capăt acest drum anevoios. Au fost situații când n-am mai fost în stare să aleg titlul potrivit cărților și el s-a implicat cu mult entuziasm și interes, iar în ceea ce privește copertele și alte chestiuni din acestea

au rămas în exclusivitate la latitudinea lui. Consider că este foarte important să ai alături un om care să te înțeleagă și să te susțină într-o muncă atât de dificilă, iar soțul meu și-a asumat acest rol. Probabil că este greu pentru el, nu știu, dar iată că are generozitatea de a mă accepta.

- Criticii spun că ați „explodat“ după ’90, deși ați publicat semnificativ între 1975-1985 în diverse reviste literare, sub diverse pseudonime. Cum „nomen est omen“, v-ați stabilit la Eliza Roha, un pseudonim cu sonoritate spaniolă, dar și cu o ambițioasă deschidere internațională. Cine v-a „botezat“ astfel?

- Chestiunea cu schimbarea numelui cred că este nărav de familie. Tatăl meu semna când cu numele tatălui, când cu al bunicului matern. Bunicul, fratele bunicului, la fel, se foloseau de nume diferite, fără vreun motiv. Gândiți-vă că fiecare poezie trimisă la revistele literare o semnam cu alt nume. Nu știu să vă spun de ce. Pseudonimul literar Eliza Roha mi l-a ales soțul meu. M-am trezit cu el pe coperta primului roman publicat. Nici eu nu sunt Eliza din romanul lui George Bernard Shaw, nici el Pygmalion. Despre numele Roha, am aflat ulterior că ar fi fost numele unui oraș creștin din antichitate, aflat pe un teritoriu care ar apartine astăzi Etiopiei sau într-o zonă apropiată, oraș păzit de o formație paramilitară alcătuită din daci. Desigur, există Mănăstirea Rohia. Soțul meu nu are nicio explicație cum de i-a venit ideea acestui nume. Vorba e că mi-a purtat noroc.

- Tot criticii au făcut o serie de aprecieri asupra operei dv., în care subiecte diverse sunt tratate în maniere diverse. Alex. Ștefănescu vă numește „un Cezar Petrescu feminin al romanului de azi“, Aureliu Goci vă consideră „un fenomen al literaturii noastre de azi“, „revelația literaturii din ultimii ani“, ca să citez doar din cele mai recente referințe. Considerați că cei care au scris despre dv. au surprins caracteristicile, esențialul scrierilor dv.? Credeți că sunteți suficient de „prizată“ de critica actuală, de publicul cititor?

- Am avut șansa de a fi cunoscută de critici importanți, adică scrierile mele, datorită unor oameni de bine care, citindu-mi cărțile, mă refer în special la romane, m-au recomandat cui trebuie. Totul s-a petrecut atât de repede, nu terminam un roman, că un altul se înfiripa în mintea mea, un pas îl călcam pe realitate, celălalt în ficțiune, încât nu am avut timpul necesar să reflectez asupra a ceea ce mi se întâmplă, dar, citindu-le opera sau măcar o parte din opera criticilor care și-au exprimat părerea, și fiind impresionată, devenindu-le la rândul meu o admiratoare sinceră, am tras concluzia că dacă acești oameni importanți mă încurajează și-mi acordă atenție, înseamnă că eu trebuie să muncesc mai departe, să țin drumul drept pe calea scrisului, să spun adevărul aşa cum îl simt și nu cum ar fi convenabil. Citind cronicile, nu o dată m-am descoperit ca scriitoare, am înțeles ce și cum trebuie să scriu. Cred că am prins și subtilitățile. Toată gratitudinea din partea mea celor care s-au aplecat asupra scrierilor mele. În ceea ce privește cititorii, cred că sunt mai mult din rândul confrăților. Nu se prea vinde carte de beletristică, la modul general. Aceasta ar fi un alt subiect de dezbatut. Editorul se preocupă de difuzarea prin librării a

cărților mele și a celoralte editate, dar cititorii nu se îngheșue să le cumpere. Se citește carte, în special traduceri din opera unor autori străini contemporani. De ce? Cred că oamenii sunt sătui de specificul traiului nostru, e destul promovat „live“ pe canalele tv și vor să cunoască alt mod de a exista, de a gândi, să evadeze în alt spațiu socio-uman sau chiar ficțional-fantastic. În general, cărțile traduse cuprind acțiuni implete cu povești de iubire, folosindu-se un stil laconic, apropiat de exprimarea obișnuită, cu multe dialoguri. Or, scriitorii români au un stil literar elaborat, artistic, abundă în metafore și epitete, foarte apreciate de critici, dar greu de digerat de cititori și grăbiți și influența capitală de vocabularul restrâns folosit în emisiunile tv, puternic formatore de opinie și gust, la nivel de țară. Probabil că acest corespondent îl caută și în literatură. Așa se explică și succesul extraordinar, nu numai la noi, al unor cărți cu subiecte ce evadează în fantastic. Oamenii sunt sătui de realitatea modestă, aridă, care nu le poate oferi atracții pe măsura așteptărilor. Cred că nu numai bogățiile materiale sunt într-un proces alert de polarizare, dar și cele spirituale.

- În spiritul acestor observații, ați abordat și critica literară vizând opera confrăților, la modul empathic, din cîte am observat. Ce alte tendințe ați mai remarcat în literatura noastră contemporană?

- Mi-am permis unele comentarii (literare) tocmai din bucuria de a citi și de a descoperi o literatură care m-a îmboğățit intelectual și mi-a fericit sufletul. Am o stare de plutire, de visare, îmi place să cotrobăi, să descopăr sensuri, să scot la bună vedere ceea ce este valoros. Mă simt bine în această comunitate de creatori, de artiști literari, oameni sensibili și generoși care se dăruiesc literaturii uneori până la sacrificiu. Pentru că valoarea atunci se manifestă cu adevărat. Cum să nu-i iubești? Cum să nu-i prețuiești? Consider că la două decenii și jumătate de la startul dat liberei exprimări se cristalizează, chiar se consolidează o literatură durabilă. Un fel de munte cu mai multe vârfuri se ridică din magma incandescentă a scrierilor de tot felul care a irumpt haotic la un moment dat. Cred că din punct de vedere literar, noi, români, am făcut un salt demn de luat în seamă. Dar pentru că se publică mult și fără o cenzură calitativă, până se vor cerne valorile, va trece un timp. Nu mult. Tendințe? Am citit cărți atât de diferite ca subiect și orientare, încât e greu de definit o linie distinctă. Oricum, alături de subiectele clasice privind neschimbata fire umană, am constatat o profunzime superioară a gândirii, o stare de detașare față de reguli și cutume în sensul unei așteptate deschătușări, o înălțare spirituală, indiferent dacă este sau nu apropiată sentimentului religios. Talente? Viguroase, cu inserții rafinate, inteligente, cultivate, elaborate. Cred că se scrie o literatură autentică, valoroasă.

- Ați avut vreodată sentimentul sau presentimentul că veți deveni scriitoare? Că scrisul este vocația dv. reală?

- Dintotdeauna am avut presentimentul că această vocație face parte din firescul alcătuirii mele interioare. Copil fiind, desenam foarte mult, mergeam la spectacole de operă și teatru, imitând apoi ceea ce se întâmpla pe scenă. Părea

că voi ajunge o desenatoare, ori pictoriță, sau actriță. Fiind bună la carte, părea că voi îmbrățișa o carieră științifică. Eu îmi doream să ajung filosof. Nu mă interesa să fiu bogată ori frumoasă, ci să studiez în liniștea bibliotecilor, să gândesc și să elaborez un cod, un concept al comportamentului uman pentru îndreptarea relelor apucături omenești. Doar tatăl meu asigura pe toată lumea că voi ajunge scriitoare. Nu a trăit cât să se bucure de această împlinire a previziunii sale.

- Diversitatea și mulțimea cărților mă fac să cred că vă conduceți după deviza lui George Enescu: „Odihnește-te din muncă prin muncă“, altfel nu-mi explic ușurința cu care treceți de la romanul istoric la cel psihologic, de la cel de aventuri la cel polițist, de la teme socio-politice ale trecutului la cele de actualitate din societatea noastră. Cum reușiți să faceți această trecere constant și repede? Când aveți timp pentru documentare, cum vă desprindeți de personaje, de acțiuni atât de diferite?

- Am avut la dispoziție o viață întreagă pentru documentare. Și nu mă refer numai la aşa-numita „experiență personală“, ci la documentare, la studiu. Mi-a plăcut istoria și cred că aş fi fost un bun cercetător sau arheolog. Am citit mult și cu atenție, făcând adesea conexiuni pertinente, fără vreo legătură cu preocupările mele profesionale, cumva gratuit, fără o finalitate în plan imediat. Am avut acces la informații interesante și minuțioase în multe domenii științifice, în tinerețe fiind, pentru câțiva ani, stenografi în domeniul cercetării științifice, înțelegând prin această sintagmă absolut toate disciplinele. A fost cumplit de greu, dar firea mea curioasă, plus forța intelectuală specifică vârstei m-au ajutat să absorb cunoștințe diverse și de înaltă valoare ale vremii respective. Chiar dacă amănuntele le-am uitat, s-a fundamentat o temelie solidă de cunoaștere a lumii, am căpătat ușurință de a înțelege anumite fenomene. Cred că acel mediu academic mi-a jalonat niște caracteristici ferme ale personalității, ale modului de a gândi. Fac o paranteză obligatorie. Întâmplarea m-a aruncat și în lumea celor foarte necăjiți și nedreptății de soartă. Uite așa, când foarte jos, când foarte sus, m-a purtat viața pe valurile ei, fără ca eu să am vreo vină ori contribuție. Leții obligatorii pentru a deveni scriitoare la vârsta senectuții.

- Cred că aveți o anume știință a folosirii timpului. De ce Să aruncăm timpul peste umăr?

- Metaforic vorbind, timpul trecut, marcat de - ori însemnând - întâmplări care ne-au încărcat existența, uneori devine o desagă prea grea ce ne îngreunează mersul înainte. Le zicem amintiri, dar aceste amintiri înseamnă viața noastră, ne-au modelat personalitatea la un moment dat, ne pot prinde în capcana lor și, atunci când sunt nedrepte, le aruncăm, nu le mai luăm în seamă, ne desprindem de ele și ne îndreptăm coloana.

- Ce înseamnă succesul pentru un scriitor?

- Să-i fie citite cărțile, să rămână în memoria afectivă a cititorilor. Dar cum nu prea suntem citiți de marele public, este exclus succesul.

- Care este statutul scriitorului la noi, azi?

- Minor. Lipsit de importanță pentru societate, spre paguba ei. Suntem neglijati cu totul. Poate chiar incomozii. Calitatea de scriitor s-a demonetizat brusc după 1990 și poate pentru că se scrie enorm și îi este greu cititorului să aleagă valorile atâtă timp cât nu se face o promovare și informare corecte și susținute. Prea timide acțiunile de promovare a cărții. Televiziunile aproape că ne ignoră și, la modul general, promovează cu ostentație nonvalorile, acestea devenind astfel elemente exponențiale pentru societate. Nu știu dacă o fac intenționat ori nu realizează dimensiunea impactului asupra privitorilor, împingându-i către o zonă a facilului. Probabil că merg pe ideea că șochează prin inedit și atrag curiozitatea. Greșit. Scriitorii valoroși, ca și actorii, sunt oameni de spirit, pot transmite cu ușurință mesaje importante, folositoare, pot fi ei ori pot impune personaje pozitive ca modele demne de urmat, în același timp fiind alături de omul de rând și necazurile lui. Lipsa unei rețele de distribuție a cărții face ca opera noastră să ajungă cu greu la cititor. Norocul meu a fost cu promovarea cărții prin țară, bineînțeles, pe cont propriu, ori fiind invitată la diferite manifestări culturale susținute prin eforturi eroice ale unor personalități providențiale pentru cultură, astfel cunoscând adevărată Românie, oamenii ei necăjiți, dar demni. Am fost prin școli și mi-a venit înima la loc privind chipurile minunate ale copiilor și adolescenților dornici de bine și frumos, ascultându-i, comunicând cu ei. Țara încă există, puternică și miraculoasă, cu oameni de toată isprava care nu au locuri de muncă și nu au bani să ne cumpere cărțile. În ciuda acestor neajunsuri, ne așteaptă...

- Creația dv. este un mozaic de personaje, întâmplări, medii socio-culturale, idei, sugestii, observații. Așa se numește și recenta dv. carte, *Mozaic*, lansată de curând la Clubul socio-cultural „J.L. Calderon“, un roman realizat într-o tehnică modernă, care se încheie cu câteva fraze ce conștientizează drumul unui destin, ca triumf al spiritului omenesc: „Închei bilanțul anilor de până acum. Am senzația că am ajuns în vârful unui munte de întâmplări. Un adevărat ureuș sacrificial. De aici, de sus, constat că, oricât de puțină ar mai fi și oricât de chinuită, viața are farmec. Cu Dumnezeu înainte!“ Da, viața are farmec. Ce-i mai oferiți în continuare?

- Tot ceea ce am scris și scriu este o oglindă cu reflectare personală a societății. Iată-vă, aceștia sunteți, aceștia suntem, pentru că eu nu mă socot mai grozavă. Mă afli printre personaje. Mă învârt neputinciosă în colivia tiparului omenesc în care am fost destinată să trăiesc, absolut conștientă de toate cele. Adesea râd de mine însămi. Desigur, luciul oglinziei reprezintă și capacitatea mea de înțelegere. Sunt o scriitoare dintre scriitori, încerc, dându-mi silință, să aduc farmec vieții prin crearea unei lumi virtuale cuprinse între copertele cărților pe care le semnez Eliza Roha și le voi oferi cât voi mai fi, unice în diversitatea lor, ca viața, unică inspiratoare, muză de neînlocuit. Doar ea va hotărî ce voi mai scrie.

- Vă mulțumesc mult pentru aceste confesiuni, pentru ocazia de a vă cunoaște mai bine. Cititorii dv. cunoscuți și necunoscuți vă așteaptă în continuare cărțile.

Ana BARTON

„Fiecare dintre noi are pe cineva care-l poate vâna în orice clipă pentru a-i lua scalpul, de aceea trebuie să ne ferim de oamenii fără chip, de vânătorii de oameni și de recompensele lor; nu trebuie să fugi niciodată, trebuie doar să accepți că ești vânat și nu este exclus ca vânătorul să fii chiar tu, iar atunci singurul lucru care îți rămâne de făcut este să iubești până la capăt, chiar dacă nu există un capăt.”

Am ajuns repede la fragmentul asta, e la pagina 24, însă intrasem deja în muzica acestei cărți și începusem să dansez ca dervișii. Da, știu, nu v-am zis despre ce carte vă vorbesc, o fac acum: se numește „ICS FuckTotum”, îl are drept autor pe Alexandru Tiepac și a apărut la Editura Tracus Arte de curând.

Dacă, să zicem, m-aș apuca să vă spun câte proze are și ce „teme abordează”, am râde și unii, și alii. Deci, veți afla câte sunt doar citind-o și tot atunci veți vedea cum se leagă și cum se dezleagă una de alta. Tiepac scrie cum picta Jackson Pollock, marele gestualist, în fine, inventatorul acestui curent în pictură. Ai sentimentul că are o mare găleată în care cu greu încap un creier și-o inimă, adică încap, dar îngheșuite rău și debordând periculos, mai să se piardă pe drum, iar organele asta două pulsează nebunește și s-ar arunca și fiecare, și unul pe alta ori alta pe unul din găleată fix când

Samsara cu apă, muzică și cerneală

nu te-aștepți. Inimășicreiercurgândcaapa.

Sigur că textul e foarte elaborat, însă autorul a vrut să pară dicteu automat. Tiepac, pe mine nu m-ai păcălit, deși tehnica ta e senzatională, te felicit. Ce mi-ai făcut însă de la primele rânduri a fost că m-ai dus în muzica ta, a cărții tale, aia din cuvinte și, mai ales, aia din spatele cuvintelor și din coastele și din dinții cuvintelor, din šalele lor, din gleznele și tălpile lor, din urechile cuvintelor și din găvanele ochilor lor de cuvinte.

Nici nu mai știu cum am început să dansez când citem, știu doar că m-am enervat fiindcă eram singură acasă și n-am avut cui să spun ce carte bună citesc. Am vrut să scriu „mișto” și vă rog să luați în considerare acest adjecativ. Mulțumesc. Normal, am intrat pe feisbuc și-am pus un citat din carte, exact asta de la începutul textului. Am ieșit imediat și-am continuat să citesc. Și-am dat peste asta: „declinul înțelepciunii prin absolutizare”. Atunci am început să nu mai aud nimic din restul meu, am rămas să ascult muzica acestei cărți și s-o dansez în felul meu, că atât autorul, cât și naratorul te lasă, cititorule, să danzezi

de capul tău. E posibil ca nici muzica să nu fie tot aia pe care-am auzit-o eu, dar e și mai bine, o să fie muzica ta.

Și m-am învărtit ca dervișii până la capătul cărții, dar, tot ca ei, n-am amețit, adică nu mi-a fost frică și nici n-am vrut să mă opresc. N-am simțit nevoia să ies din această samsara, n-am vrut să mă-ntorc nici la ce știu, nici la cine sunt. Tiepac, să scrii, omule, ești foarte bun, pentru mine, ești o revelație.

ALEXANDRU TIEPAC

Rodian Drăgoi

Ninge peste un trup în care nu e nimeni

Ninge peste un trup în care nu e nimeni
pe drum trece o bâtrână urmărită de riduri

părul tău încă verde adie prin arbori
un copil desenează o viață uriașă pe ziduri

prin pădure trec vânători cu arme nevăzute pe umăr
vuiește spaima și vântul începe să bată ușor

eu scriu cu sângele unei păsări încă necunoscute
prietenul meu se ridică cu casă cu tot într-un nor

Mama își împachetează plânsul într-un ziar

M-am trezit cu o flacără pe umărul stâng
pe cămașă singurătatea se-ntinde ca o pată de sânge

cu ochii deschiși dormea poemul în mine
luna e-o rană și clipa aceasta mă strâng

vântul se sparge în țăndări de geam
drumul spre tine trece mereu printr-un nor

mama își împachetează plânsul într-un ziar
în rafturi cărțile respiră liniștitor

Un fluture a spart fereastra a intrat

Un fluture a spart fereastra a intrat
și s-a aşezat lângă mine pe pat

eu eram prea bolnav el prea sănătos
aflase că îmi șuieră amurgul prin os

și venise să-mi aducă o pâlpâitoare grădină
ca să fie și la mine în cuvinte lumină

Acum toamna e o vulpe printre melancolici copaci

Acum toamna e o vulpe printre melancolici copaci
părul tău ca o lungă înserare a trecut

cuvintele mele mă caută prin ceață
despre mine îți pot scrie că încă nu m-am născut

casele dorm rezemate de greieri
luna mătură frunzele căzute în ogrădă

somnul tău e închiriat de fluturi
sub pământ tatăl meu a uitat să se radă

Cuvintele noastre sunt pline cu pământ

Cuvintele noastre sunt pline cu pământ
prin frunze toamna a-nceput să vină

în părul tău acum e mai răcoare
se-aude clar cum pleacă lumina din lumină

cresc stâlpi de nerăbdare prin gările pustii
vin trenurile toate-ncărcate cu zăpadă

și brusc se face noapte suntem atât de triști
ca niște ochi care-au uitat să vadă

Poemul va continua să se scrie singur

Va fi iarnă
nopți în sir voi călători printr-o lupoaică albastră

tu cu tristețe vei spune:
călătorul a ajuns dar sufletul său încă mai umblă pe
drum

ziua va fi atât de mică
încât va putea să încapă în cutia poștală

va ninge mult
încă un poet va muri cu capul pe masa de scris

poemul abia început va continua să se scrie singur
în timp ce vai poetul va continua să moară

Ai plecat lăsându-mi o lacrimă mai lungă decât toți anii

Ai plecat lăsându-mi o lacrimă
mai lungă decât toți anii
pe care i-am trăit împreună

căldura mâinilor tale
mi-ar fi fost de ajuns
să topesc nămeții
celor mai năprasnice ierni

când voi muri
tu vei fi atât de departe
încât nu vei afla

vei continua să-mi trimiți
scrisori
la care desigur
nu vei primi răspuns
niciodată

mă vei blestema
și vei continua să trăiești
mai departe

Iubita mea îmi ține sângele în brațe și plâng

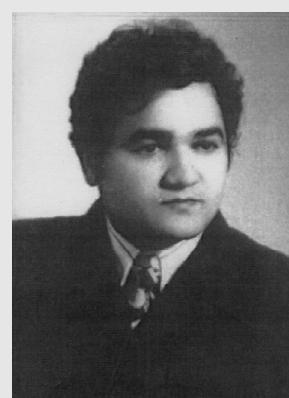
Iarăși m-am întors acasă rănit
iubita mea îmi ține sângele în brațe
și plâng în timp ce îmi șoptește
că ar vrea să fie gaura
din pieptul dușmanului meu

de când Iisus a fost crucificat
mama mea Maria
umblă printr-o lacrimă
bătută în cuie

azi-noapte am visat
că ea a venit pe la mine

dimineața am găsit
ușa deschisă

Nicolae Mărăntelu

Te slăvesc în poezie

Ești pașii mei spre alinare
Ești visele mele de noapte, frumoase
Ești iubirea din vis
Ești scara cerească
Din sfântul paradis.

Ești iubirea mea cu câmpuri mănoase
Totul în lume, pentru mine ești
Speranță, dezamăgire, lacrimi și durere
Alături de mine ești...

Te slăvesc în poezie
Ca un dar pe pământ ești
Iubito, fără tine, e jale și furtună
Viața sub soare își pierde rostul
Ești totul pentru mine,
Universul...

Te văd în vise auzindu-ți glasul
Tu îmi dai speranță a trăi
Ochii lunii ne zâmbesc
Ești raza soarelui sfânt
Vino, draga mea, când soarele asfințește
În lunca înverzită, în pădurea de argint
Viața fără tine îi goală, se sfârșește.

Ești totul: viața, suferință și durere
Te văd în vise auzindu-ți glasul,
Vino, vină! Inima te cere...
Dumnezeu, stăpânul ne ia din durere
Ne picură în suflet
Iubire fără durere
Crucea și învierea...

(16 februarie 1992)

Ioan Fărcașanu

EPIGRAME

Ciudătenie

Cum îți spun, într-adevăr,
Atârnă de-un fir de păr
Căsnicia mea... Ciudat!
L-a găsit nevasta-n pat...

Motivare într-un proces de divorț

- E-un an de când m-am măritat
Și soțul, zestrea mi-a tocăt,
Se știe bine și-n vecini;
- Dar ce-ați avut? Zece găini...

Precizare

- Domnule, nu insista,
Inima, eu nu-ți pot da!
- Doamnă, dar eu v-am mai spus:
Nu râvnesc atât de sus...

Femeia neînțeleasă în dialog cu soțul

- Bărbate, întelege, nu mai pot:
Copii, serviciu, menaj; E prea de tot!
Mă rog la Cel de Sus minte să-ți deie,
Sunt și eu om! - Ba nu, tu ești femeie!...

Planuri de viitor

- Dacă ne-om căsători,
Doi copii și-oi dăru!
- De unde știi draga mea?
- Sunt la mama! Ni-i dă ea!

Interviu pentru încadrarea în muncă

- Cunoști stenografia? Ține
Un text! Îi zice-un referent;
- Să știi, nu pot să scriu prea bine
Dar, sincer, o vorbesc fluent...

Dentistul ghinionist

- Mi-a zis un prieten la o bere
Că scoateți dinți, fără durere;
- Nu reușesc întotdeauna
Ieri când lucram, mi-am scrântit mâna!...

Gratitudine

- Doctore, îți mulțumesc,
Că ai fost eficient;
Unchiul mi-a tratat recent
Și de ieri îl moștenesc...

Sesizare la poliție

- Vă repet de la-nceput:
Soțul meu a dispărut!
- Un semn distinctiv, el are?
- Va avea, dacă apare!...

Hoțul minor la judecătorie

- Când ai comis furtul, spune,
La părinți nu te-ai gândit?
- N-am găsit nimic anume
Ce li să ar fi potrivit...

Anchetă la poliție

- Zi-mi Fordul, de-unde l-a furat?
- Era în cimitir parcat;
Și am conchis fără efort:
- Precis proprietarul mort...

Filosofia unui condamnat

Vesel - de tot că-a fost eliberat
S-a îmbătat și a distrus un bar,
Dar condamnat din nou rosti pe dat':
„Viața-n libertate e-un calvar”...

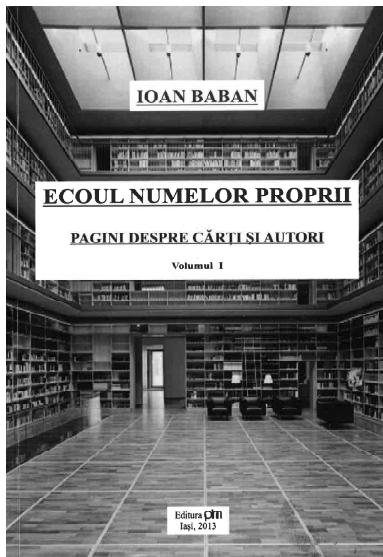
Consult gratuit, eșuat

- Un pacient încearcă să obțină un
consult gratuit de la un medic

- Doctore, când ești răcit
Ce faci? Că-s nedumerit!
- Păi, ce să fac? Strănut tare
Și-apoi simt o usurare...

Ecoul numelor proprii**

Ioan Baban face parte dintre acei oameni care, de peste 50 de ani, brâzdează și aduce roade culturii naționale. Satul românesc, de data aceasta vasluian, Albești, își trimit în lumea educației și a literelor un fiu ales să-l onoreze. Ioan Baban răzbate prin vicisitudinile vremii, marcat de lipsa condițiilor materiale, promovând, ca autodidact, treptele devenirii profesionale, de la elevul școlii primare din satul natal până la profesorul și directorul mai multor școli din județul Vaslui, de la profesorul suplinitor necalificat la inspectorul școlar de limba și literatura română. Concomitent cu profesia didactică, Ioan Baban, desfășoară și o intensă activitate literară, de la debutul publicistic în 1968, cu proza scurtă *Dincolo de bine și de rău*, până la zecile de volume, de studii și de articole, de autor sau în colaborare, la voluminosul compendiu *Ecoul numelor proprii*, apărut în 2013, la Editura PIM din Iași. Poet, prozator, eseist și jurnalist, Ioan Baban își asumă meritul și răspunderea unor considerații critice pertinente și valoroase privind opera mai multor clasici sau contemporani ai scrierii românești. În primul volum, autorul pledează pentru *Nevoia de Eminescu*, pentru criticul Baban Lucian Blaga reprezentă „un univers liric singular”, Ilie Moromete, personajul lui Marin Preda din *Cel mai iubit dintre pământeni*, reprezentă „o lume”, George Călinescu, un „creator de caractere”, în vreme ce Marin Sorescu constituie „depotizarea poetului”. Un spațiu generos este dedicat unor eseuri privind plurivalența operei lui Theodor Codreanu, mai multor microportrete literare (Dimitrie Cantemir, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu, Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon, Teodor Pracsiu, Ioan Alex. Anghelu, Ștefan Ciubotărașu etc.) și cronicile literare (*Pescărușii de la malul mării*, de Petruța Chiriac, *Eternitate fragilă*, de Daniela Ouatu, *Fiorii zborului tandru*, de Val Andreeșu, *Ferestre deschise*, de Elena Mititelu, *Evadări din cotidian*, de Cosmin Preda, *Lecția de iubire*, de Liliana Elena Muștiuc, *Junimea și Convorbiri literare*, de Silvia Rotaru, *Cerșetorul de vise*, de Dorin Pânzariu etc.). Cel de-al doilea volum de considerații critice este structurat pe două coordonate, semnificativ și explicit intitulat: *Ecouri memorabile* (Dosoftei, Miron Costin, Nicolae Milescu-Spătarul, Mihail Kogălniceanu, Mihai

Eminescu, Artur Gorovei, Elena Farago, N.D. Cocea, Vasile Pârvan, Vasile Voiculescu, Pamfil Şeicaru, Mihail Ralea, George Călinescu, Anton Holban, Ion Hobana, Victor Ion Popa etc.) și *Drumuri în actualitate* (Elvira Sorohan, Cristian Simionescu, Paul Munteanu, Dumitru V. Marin, Petru Andrei, Marius Chelaru, Ion Murgeanu, Nicolae Busuioc, Iorgu Gălățeanu, Adina Huiban etc.)

Între „numele proprii” evocate de Ioan Baban sunt și gălățenii George Ivașcu, născut la Cerpești, Nicolae Ginghină, născut la Ciurești, și Coriolan Păunescu, născut întâmplător la Banca, în județul Vaslui, dar învățând gânguritul la Băneasa de Galați, unde și aveau casa părintii.

De fapt, problema apartenenței unei personalități la o anumită comunitate comportă o mai aprofundată discuție, în funcție de criteriul pe care-l avem în vedere în „judecarea” identității ei fizice și spirituale: locul nașterii, al studiilor, al activității profesionale, opera literară, științifică, artistică etc. Bunăoară, două sau mai multe comunități pot revendica o anumită personalitate. Exemplul cel mai la îndemână este oferit tocmai de cartea supusă acum discuției. Cele trei „nume proprii” evocate mai sus pot fi revendicate, deopotrivă, de Galați și de Vaslui. Un exemplu și mai spectaculos, circumscris aceluiasi spațiu geografic, ar fi următorul: în lucrarea „Academieni ai Județului Vaslui”, elaborată de Liviu Mărghitan și Ioan Manca, apărută la Editura Ramira din Arad, în anul 2010, sunt revendicați drept vasluieni academicienii Paul Bujor, Ilie Matei și Gheorghe Tașcă, în vreme ce prof. dr. Gheorghe Felea publică un consistent studiu, intitulat „Nemuritori gălățeni”, apărut în Revista Asociației Profesionale Școala Gălățeană, *Studii și articole. Istorie, Educație, Cultură*, nr.1/2016, unde sunt revendicați gălățenii Paul Bujor, născut la Berești, Ilie Matei, născut la Cernicari, și Gheorghe Tașcă, născut la Bălăbănești. Iar pe cei trei i-ar putea revendica și importante centre culturale și științifice din țară.

George Ivașcu s-a născut în localitatea Cerpești, județul Galați, la 24 iulie 1911, unde a urmat și școala primară, a absolvit apoi Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, motiv pentru care este și revendicat drept personalitate vasluiană, după care a urmat cursurile, s-a stabilit în București, unde a locuit și a profesat până la sfârșitul vieții, în 1988, aproape 50 de ani. Din studiul

(continuare în pagina 28)

*Galațiul, aşa cum mi-l amintesc**

O impresionantă epopee a orașului și a cetățenilor lui dintotdeauna

Zanfir ILIE

Ca director al Bibliotecii Județene „V. A. Urechia”, n-am putut să nu remarc, printre miile de abonați și cititori, pe câțiva de o consecvență, fidelitate, pasiune și perseverență uluitoare. I-aș numi „profesioniști” sau „veșnicii/eternii căutători de documente”, prezenți aproape zilnic, ore întregi, la mesele de studiu, încarnați cu clasicele „hârtie și creion” și culegând informații fără de care viața lor aproape că nu s-ar putea concepe. Printre ei, este/se numără și istoricul Săndel Dumitru. Pentru el însă, istoria nu este o profesie (are îndeletniciri sociale cu mult mai precise și lucrative), ci o pasiune/un hobby. Decenii la rând s-a preocupat de istoria românilor și cu precădere de istoria Galaților și era imposibil ca roadele unei astfel de neîntrecute strădanii să nu se arate. Dacă veți căuta informații despre Galați în virtualitatea infinită a Internetului, veți găsi, de pildă, și o asemenea notiță: „În urmă cu cinci ani, un gălățean pasionat de istoria orașului Galați (...) a descoperit (...) că Galațiul este menționat, sub numele de *Galatie*, în *Tabula Peutingeriana*, o hartă întocmită în secolul al II-lea e.n.”, ceea ce ar duce cu mult mai departe în timp, adică cu aproape 13 secole, atestarea documentară a așezării, „înțepenită” de oficialitate la anul 1445.

Dar opera – și nu trebuie permisă nicio ezitare în folosirea acestui cuvânt – definitorie și reprezentativă pentru Săndel Dumitru este masivă și atotcuprinzătoarea monografie (sau, mai degrabă, epopee) *Galațiul, aşa cum mi-l amintesc*, volumele I-IV, apărută ca „proiect susținut de

Consiliul Județean Galați”, cum se specifică în paginile de început, în decursul primei jumătăți a anului 2016. Puse unul peste altul, cele patru volume de istorie condensată și revelatorie dau imaginea – pentru unii, poate, inhibantă – unei lucrări monumentale, masive, de o largă extindere, fiecare apariție cuprinzând un număr egal de pagini, 540, totalizând 2160 de pagini. Enorm! Cât timp ne va trebui să citim epopeea de la un capăt la altul, dar câte ore, zile, luni, ani i-au trebuit lui Săndel Dumitru să proiecteze, să documenteze și să redacteze un astfel de discurs bazat strict pe o multitudine copleșitoare de documente, dar mai ales pe o pasiune greu, dacă nu imposibil, de egalat! Din acest punct de vedere, „Istoria” lui Săndel Dumitru este mai degrabă una pasională, spre deosebire de cea a unuia dintre marii săi predecesori, Paul Păltănea, pe care autorul îl citează la loc de frunte și cu neasemuit respect, dar care nu a ieșit niciodată din discursul științific fundamentat strict documentar. Or, la Săndel Dumitru, se simt, de la început și până la îndepărțatul final, o dorință sinceră de apropiere de cititor, de comunicare directă și mai ales de implicare în această istorie a orașului său, precum și sentimente dintre cele mai nobile, printre care strălucesc patriotismul național și local sau dorința de implicare într-un viitor care să fie mai bun, mult mai bun, decât tot ceea ce s-a întâmplat până acum pe aceste meleaguri, de la facerea lumii și până în această clipă a prezentului incert, dar plin de substanță. De aceea, pretutindeni în discursul autorului, apar adresabilități subiective de genul „Iubite cetitorule” sau „Iubite cetitor și călător peste veacuri”, ceea ce înseamnă că - aşa cum sugerează de altfel și

titlul, - nu avem de-a face strict cu un tratat de istorie, ci, mai degrabă, cu o poveste deloc fictivă a unui oraș „aşa cum mi-l amintesc” și nu cum (doar) l-au prezentat alții, rece, distant și egal cu sine. De aceea i se potrivește mai bine denumirea de epopee, lucrarea lui Săndel Dumitru fiind mai curând homeriană și nu hesiodiană. Numai că, dacă Homer evită invocarea documentului, preferând povestea în sine, Săndel Dumitru povestește numai și numai pe baza documentului căutat cu atâta acribie prin bibliotecile lumii.

Și, ca argument în plus, el se mai sprijină pe ceva în lunga sa relatare „cam migăloasă”, cum însuși remarcă, și anume pe personaje și cunoștințe reale, vîi sau trecute de curând în neființă, participanți mai mult sau mai puțin anonimi la marea istorie a cetății în care le-a fost dat să se nască și să trăiască. Un exemplu edificator ar fi modul în care relatează povestea Pieței Regale, în locul căreia (mai putea exista o „piată regală” după 1947?!) s-a ridicat, la repezeala, printre altele, Hotelul „Dunărea”, și în care a lucrat, în calitatea umilă de chelner, un unchi al său, Sergiu Zaharia, mare negustor de pește înainte, „proletar” necăjit după, care, însă, din proprie inițiativă, a sădit butucii de vie din față, pe care se sprijină și astăzi terasa restaurantului... Istoria devine astfel, prin acest mod de abordare, ceva mai mult decât document rece și necrător, ea devine viață, speranță, luptă pentru supraviețuire, adesea la limita romanului istoric, ca gen literar de mare impact. Apar, de altfel, și călătorii imaginare, precum aceea efectuată de autor, într-un prăfuit poștalion, spre cetățile pline de legende ale Nistrului, iar carte, în întregime, este dedicată părinților, așa cum, în genere, se întâmplă cu o operă literară și nicidecum cu una pur științifică.

Se impune a analiza și poziția pe care o etalează fără nicio transparentă Săndel Dumitru față de istorie ca știință și față de istorici ca profesioniști ai ei. Dacă acceptă fără nicio îndoială valabilitatea istoriei, el însuși lucrând cu atâta abnegație la scrierea ei, chiar dacă de pe poziția de amator plin de pasiune, adesea îi dezavuează pe istorici, nu pe toți, *in corpore*, ci doar pe aceia care, stând comod la umbra diplomelor și titlurilor acumulate, nu se implică în cercetarea vie, în căutarea continuă a noi puncte de sprijin în formularea argumentărilor. Cu toate acestea, transpare respectul față de istoricii adeverăți, față de predecesorii săi în cercetarea Galațiilor, dar și față de autorii unor lucrări și prestații remarcabile, printre care Iorga și Densusianu ocupă locuri de frunte. De altfel, rând pe rând, prof. univ. dr. Ionel Cândeа, managerul Muzeului Brăilei, prof. univ. dr. Constantin Bușe, de la Universitatea din București, prof. univ. dr. Dan Răpă-Buicliu, Universitatea „Dunărea de Jos” și dr. Horia Dumitrescu, directorul Muzeului Vrancei, își expun, în mici referințe, cu extrase pe copertele IV ale lucrării,

opinii elogioase, dar pertinente asupra importanței și impactului monografiei asupra istoriei contemporane și a destinului unui oraș care a avut ceva de spus în această zonă a țării.

Ceea ce este foarte original la Săndel Dumitru vine din această măiestrie în îmbinarea actului istoric propriu-zis susținut de documente și informații irefutabile, ceea ce ține de rigoarea științifică a cercetătorului, cu adevărata căldură și adresabilitate către cititor a întregului discurs, ceea ce arată/atestă talentul de narator, povestitor sau chiar romancier de care dă dovadă. De altfel, analizând titlul, *Galațiul, așa cum l-am cunoscut*, putem constata din start implicarea directă și personală a autorului. Este reală impresia că te afli mai degrabă în fața unui roman și nu a unui tratat de istorie, senzație care se schimbă de îndată ce deschizi volumele unul după altul și observi abundența de trimiteri în subsolul paginii (uneori sufocând chiar fluența firului epic al relatării), bogăția impresionantă de reproduceri de documente, de stampe, fotografii, tabele, analize statistice etc. Metoda de abordare este, cert, eminentamente științifică, bazată pe o vizionare sistemică, totalitară și unitară în același timp, de vreme ce autorul scrie istoria Galațiului doar prin raportare a ei la zonă, la sudul Moldovei, și numai în contextul mai larg al istoriei Europei și universale. În felul acesta, fiecare fapt istoric, oricără de amănuntit ar fi el, capătă sens prin raportare la conjunctură și întreg, Galațiul apărând nu doar ca o cetate între Siret, Dunăre și Prut, ci ca un centru urban cu largi rezonanțe și implicații continentale și intercontinentale. Din păcate, autorul nu folosește tehnica mai atractivă și mai sistematizatoare a capitolelor și subcapitolelor, care l-ar ghida mai bine pe cititor în parcurgerea lungului discurs. Nu este respectată nici cronologia strictă a evenimentelor, timpii istorici fiind reluați în cicluri, dacă firul epic sau conexiunile o impun, dar aceasta ar putea fi chiar un avantaj ce ține de elasticitatea și flexibilitatea abordării tematicii din lucrare.

Recunoscută chiar de autor, căderea tentantă în stufărișurile mai puțin relevante ale unor personaje, fapte și întâmplări ar putea dăuna unității de ansamblu a epopeei, iar, așa cum remarcă unul dintre cei patru referenți și prefațatori, „retopirea” acestei informații de o rară extindere și expresivitate și decantarea ei într-o sinteză de până la o sută de pagini ar prilejui o mai rapidă și mai lesnicioasă pătrundere în opera lui Săndel Dumitru, care oferă, în esență, o perspectivă nouă în abordarea istoriei unei entități administrative zonale. Aceasta mai ales că, după cum el însuși ne informează la sfârșitul ultimului volum, Săndel Dumitru lucrează în continuare la această impresionantă epopee, la această veritabilă *Galațiadă*, și, în timpul cel mai scurt trebuie să ne pregătim să întâmpinăm cel de-al cincilea volum...

Regal istorico-literar

Motto: „Cei care cunosc adevărul nu sunt egali cu cei care îl iubesc.”

Confucius

Îl ştiu pe SĂNDEL DUMITRU de ceva ani. Rubicond, plin de înțelepciune, autor de gesturi umanitare rare în aceste timpuri, prieten de vreme bună, dar și de vreme rea, un interlocutor agreeabil la orice suetă, cu o minte iscoditoare ce-i clocește proiecte mărețe la care nu s-a gândit nimenei până acum. Exemple sunt cu duiumul, deși unul recent le depășește ca grandoare pe toate. Fostul lider sindical, care profesional a ajuns până la treapta de director de Regională și Dir. Gen. Adj. al Societății Naționale de transport feroviar de Marfă CFR S.A., azi liberal cu acte în regulă și vechi state, s-a gândit la o serie de nu mai puțin zece volume grupate sub genericul „Galațiul, aşa cum mi-l amintesc”. Sunt amintiri și impresii personale și ale altora despre Galați și sudul Moldovei. Volume dedicate părinților săi, Vasilica și Costin, „pentru dragostea cu care m-au crescut și pentru că mi-au fost mereu niște icoane sfinte, o pildă vie de noblete și mare bogăție sufletească dezinteresată, de dumnezeiască mărinimie, de o aleasă virtute, de abnegație și de devotament total, de un nesfârșit spirit de sacrificiu pentru copiii lor”. și motto-ul ales din eminescianul „Mai am un singur dor”, este mai mult decât inspirată.

Dacă mintea nu-mi joacă fește, doar academicianul IOAN CAPROȘU a publicat documente similare despre Iași, culegeri de documente vechi, Domnia Sa fiind titularul catedrei de istorie academică, un specialist de necontestat de istorie medievală, cunoscut de autor, după cum am aflat, în urmă cu ceva ani, la o întâlnire profesională organizată la Brăila de profesorul și academicianul IONEL CÂNDEA, o altă somitate în materie. Academicianul a publicat zeci de volume documentare, însoțite de comentarii, despre viața Capitalei Culturale a Moldovei, atingerii cu documentele împrejurimilor la istoria orașului, între 1408-1790, carte de înțelepciune apărută mai întâi la Editura Dosoftei în 1999, fiind apoi reeditată tot la o editură din zonă în 2008. În colaborare cu DAN BĂDĂRĂU, academicianul a mai scos două ediții la Editura Junimea în 1974, apoi aceasta fiind reeditată în 2007, despre „Iașul vechilor zidiri până la 1821”.

SĂNDEL DUMITRU este unul dintre noii reprezentanți ai școlii istorice locale, apărută de vreo trei decenii, care a purces să construiască acest

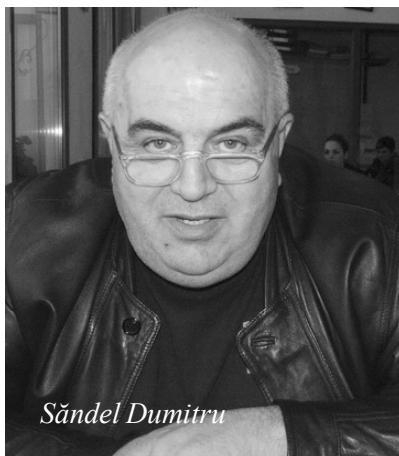
proiect ambicioz. Se pretinde din stirpele unui STEFAN STANCIU sau PAUL PĂLTĂNEA, două nestemate ale actului istoriografic slobozit de constrângerele dogmelor și canoanelor politice, încercând să reînnoade tradiția și să regăsească drumul către obiectivitate și rigoare științifică. El este din anul 2006 membru permanent al „Comisiei pentru Istoria Orașelor din România”, subordonată „Secției de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române”.

„Galațiul, aşa cum mi-l amintesc” a fost considerată, după apariția la ed. Istros a Muzeului Carol I al Brăilei a primelor două volume în 2012 și 2013, între cele mai importante lucrări publicate până atunci de istorie a orașelor și este propusă pentru diverse premii ale Academiei Române.

E adevărat și că sintezele n-au lipsit de-a lungul vremurilor Galațiului, de la cele ale lui MOISE N. PACU, GR. TRANCU IAȘI, GH.N. MUNTEANU-BÂRLAD, NICOLAE IORGA, la IOAN BREZEANU, CONSTANTIN GH. MARINESCU, GH. ȘTEFĂNESCU sau mai recent veniții ADRIAN POHRIB sau CRISTIAN CĂLDĂRARU.

Cea mai amplă istorie a Galațiilor scrisă vreodată și care fără îndoială va fi dificil să fie egalată se deschide cu un prim volum, cu ample și exacte note de subsol, pornind de la valurile de pământ până la hărțile, cu sau fără greșeli ori omisiuni, de până în 1700. O astfel de lucrare nu am avut niciodată oferită spre lectură. Aflu că vor fi nu mai puțin de 10 volume, iar numai pentru scrierea primelor patru, a fost nevoie de un deceniu. Dacă până acum informațiile istorice ne erau furnizate sec, pe tipul flash-urilor din desenele animate, de data aceasta avem parte de relatari literare, dulci prin limba folosită, mult mai facile de memorat pentru elevi, studenți, dar chiar și pentru cititorii de toate vîrstele, care au ce să piardă dacă nu vor intra în posesia seriei lui DUMITRU SĂNDEL, adevărată Biblie a Galațiului, dacă te consideri gălățean get-beget.

Ca și noi, alții au citit și subliniat caracterul de nouitate al modului de prezentare, vastitatea ei istorică, acribia autorului de a ajunge la orice document de interes, ținuta de înaltă clasă istorică a cercetării, care înfruntă istorici reputați și secole de superficialitate în cercetarea istorică, modul foarte hotărât, clar și elastic în același timp, de abordare ale problemelor spinoase și insuficient de atent cercetate din istoria Galațiului, dar și ținuta literară absolut remarcabilă (spun acad. Eugen Simion, Mihai Cimpoi) a unei cărți care poate fi asemănătă parțial cu „Trecute vieți de Doamne și

Săndel Dumitru

Domnițe” (Editura „Universul” 1941) a celebrului Constantin Gane, (între cei care o consideră o excelentă lucrare istorică și literară fiind acad. Ionel Cândea, Solomon Marcus, Ioan Pop, Ioan Caproșu, Mihai Maxim etc). Cartea este un exemplu de seriozitate în cercetarea științifică a istoriei Galațiului, autorul fiind ajutat de buna sa cunoaștere a limbilor germană, franceză, latină, rusă, greacă veche și aramaică, precum și de o solidă cultură, față de care și-au exprimat admirarea profesorii Ionel Cândea, Paul Păltănea, Andrei Pleșu, Andrei Marga, Horațiu Mazilu, Constantin Frosin, Ionel Necula, Paulina Paulescu etc. Este meritul incontestabil al profesorului și academicianului brâilean Ionel Cândea, cel care l-a descoperit pe autor lucrând în preajma profesorului Paul Păltănea și care, după trecerea acestuia în neființă, l-a încurajat și l-a publicat la editura „Istros” a Muzeului Brăilei Carol I, una dintre cele mai reputate edituri a cărții de istorie din țară, de a-l fi prezentat marilor istorici ai zilei ca pe un cercetător solid și de mare viitor. De remarcat este și sprijinul, competent și continuu, dat de cercetătorul I de la Muzeul Brăilei, arheologul Costin Croitoru și întreaga echipă de cercetători ai acestui muzeu deosebit. Când o carte despre istoria Galațiului se publică întâi la Brăila și la distanță de câțiva ani de abia apare și la Galați, ar trebui să tragem concluziile și învățăminte cuvenite. La Galați însă meritul incontestabil al promovării autorului și cărților sale revine doctorului și scriitorului Nicolae Bacalbașa, Consiliului Județean Galați, BVAU Galați și colectivului său condus de prof. dr. Ilie Zanfir, care au sprijinit autorul în documentarea sa, SJAN Galați pentru același lucru, restul instituțiilor fiind fără participare la promovarea celei mai vaste lucrări despre orașul Galați și sudul Moldovei. Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, prin dir. Florina Zaharia și colectivul ei, are un merit important în apariția acestei minunate cărți de istorie, ca și tipografia Sinteze din Galați, care are meritul de a fi încercat și reușit să scoată o carte frumoasă, într-o bună condiție grafică. Trebuie spus că primul editor care a publicat o lucrare a autorului a fost poetul Stelian Vicol în anul 2005, în revista Porto Franco, iar ziarul Viața Liberă publică un studiu despre o lucrare a autorului sub îscălitura poetului și publicistului Ion Manea în 2006. Profesorul univ. Constantin Frosin, desemnat „Cercetătorul Anului 2015” de către Oxford Summit of Leaders „Science and Education”, a publicat cronici despre autor în revista de cultură „Le Courrier International de la Francophilie”, astfel că autorul este bine cunoscut în lumea științifică europeană vorbitoare de limbă franceză și germană.

În concluzie, cartea este fără discuție o mare realizare în domeniul istoriei a unui gălățean autentic, iar orașul nu poate sta absent la acest eveniment, dacă se respectă ca oraș care găzduiește două universități.

* Săndel Dumitru: *Galațiul, aşa cum mi-l amintesc*, Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, 2016.

(urmare din pagina 24)

Ecoul numelor proprii

semnat de Ioan Baban străbate personalitatea controversată, dar proeminentă în critica literară românească, „Istoria Literaturii Române” fiind confirmarea deplină a proeminenței, a lui George Ivașcu, nevoit să-și croiască drumul profesional și moral prin vremuri tulburi, adesea potrivnice afirmării eului personal. „Studiile critice ale lui George Ivașcu impun o indiscutabilă autoritate analitică, fie că este vorba de personalități ale scrisului din epocile trecute (Gheorghe Asachi, Anton Pann, Nicolae Filimon), fie că este vorba de marii clasici (M. Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Octavian Goga, George Coșbuc, Ștefan O. Iosif și alții), scrie Ioan Baban.

Coriolan Păunescu, gălățean prin copilărie, studii generale și liceale, prin cea mai mare parte a activității profesionale - jurnalist redutabil, profesor pasionat, poet deplin afirmat - este cuprins în cartea lui Ioan Baban cu o schiță biografică pe cât de sintetică, pe atât de consistentă. Coriolan Păunescu a semnat un număr impresionant de articole, reportaje, cronică literară, poezie și proză în cele mai valoroase reviste naționale și locale: *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Contemporanul*, *Luceafărul*, *Dunărea de Jos*, *Axis Libri*, *Viața nouă/Viața liberă* etc. Sunt de reținut și colaborările la mai multe publicații din străinătate. Autorul studiului despre Coriolan Păunescu remarcă volumul de poezii cu caracter antologic intitulat sugestiv „Ne pleacă poveștile din aripii”, determinându-l pe Ioan Baban să gloseze: „Volumul acesta dă întreaga măsură a potențialului liric al poetului, pătruns de o bogată imagine și de un spirit aprins”.

Nicolae Ginghină, născut la Ciurești, învățător de profesie, ardent activist cultural, nume mai puțin cunoscut în peisajul creației naționale, beneficiază de o caldă și autorizată pledoarie în favoarea poeticii sale din partea lui Ioan Baban: „Universul poeziei lui Nicolae Ginghină trebuie privit dintr-o perspectivă ontologică. O bogată gamă motivică este țesută în urzeala metaforică a limbajului. Aparent, acesta nu schițează nicio undă de ermetism, dar în fond se pot descoperi sensuri de o profunzime mai puțin obișnuită într-o vreme când poezia coboară în stradă.”

Ioan Baban scrie riguros, sobru, științific. Noua sa carte, *Ecoul numelor proprii*, este o carte document, o carte de istorie, științifică și literară, un instrument de informare și documentare, util specialistului și publicului larg, aducând în coordonatele spiritualității un bogat areal istorico-geografic românesc, cel vasluien. Scrisul său este însă și plin de vevă, emoțional, are filon patriotic. Demersul cărturăresc al cunoștințelor om de cultură Ioan Baban are valoare, autorul întrunind toate meritele. Felicitări autorului și îndemn la lectură cititorilor!

* Ioan Baban, *Ecoul numelor proprii. Pagini despre cărți și autori*, vol. I-II, Editura PIM, Iași, 2013.

Castelul de la Ruginoasa

Alegerea ca obiectiv turistic a Castelului de la Ruginoasa a fost agreată cu plăcere anul acesta de colegii mei de liceu, la aniversarea celor 56 de ani de la absolvirea liceului Roman Vodă.

Recent restaurat și mobilat, liceul a meritat din plin această vizită. Regretul nostru a fost absența unor explicații pe care le așteptam de la distinsa muzeografă Simona Ionescu, care nu a putut fi prezentă în ziua când am poposit la Ruginoasa.

Întâmplarea face să primesc recent un cadou de la un anticar sufletist din Galați, Florențiu Tanascov, care are legătură cu acest castel. Cartea se intitulează „**Ruginoasa**” și este scrisă de Theodor Rășcanu¹, la Buhăiești-Vaslui, în octombrie 1938. A fost publicată la Editura „Vremea”, care edita mai multe volume pentru a constitui *Biblioteca Vremea*, la un preț modic de 15 lei.

Această carte oferă foarte multe informații utile pentru a înțelege mai bine istoria și evenimentele petrecute în acest castel, devenit în final un muzeu, care aparține în prezent Complexului Muzeistic Moldova din Iași.

Moșia Ruginoasa aparținea **logofătului Săndulache Sturdza**, care cuprindea codri străvechi, mori pe Siret, heleșteie și iazuri cu pești, hanuri la drumul mare, care duceau spre Iași, Roman sau Botoșani. Cea mai mare parte din moșie era acoperită cu păduri.

Logofătul și-a ales ca loc de temeinică așezare pentru bătrânețe Ruginoasa: „În locul curților vechi, din bătrâni, cu pereți de vălătuci, cum se făceau odată, cu cerdac din lemn și cu acoperiș din șindrilă, logofătul ridică un măreț palat, cu două rânduri, ca în târgul Iașului, după planurile unor meșteri străini”².

În jurul acestui palat au fost sădiți tot felul de copaci ornamentali, dar și brazi aduși din pădure. Parcul de la Ruginoasa a fost conceput cu alei și un iaz mare în care au fost aduși pești, totul împrejmuit cu un zid gros din piatră, iar din loc în loc au fost ridicate metereze pentru apărare în caz de eventual atac.

După un vechi obicei boieresc, lângă reședință, logofătul a zidit o biserică din piatră, unde intuia că va fi înmormântat. Pisania bisericii avea să amintească de ctitor: „...iubitorul de Dumnezeu, boier, Dumnealui Sandul Sturdza, mare Visternic, și soția sa Domnița Ecaterina, fiica răposatului domn, Dimitrie Moruz, Voievod, cu fiii lor Zmaranda și soțul său Alexandru Balș, biv-vel Visternic și Constantin Sturdza, biv-vel Vornic, cu soția sa Elena Cantacuzin și spre veșnică

pomenire răposaților întru fericirea părinților dumisale Ștefan Sturdza, ce au fost mare logofăt, și a soției sale Luxandra Mamona și a tot neamul la anii de la Hristos 1811”³. O inscripție asemănătoare a fost scrisă și pe clopotul mare pentru pomenire, care a fost datat 30 iunie 1817.

Construit în stil gotic, castelul de la Ruginoasa era printre puținele clădiri de o asemenea dimensiune și prețiozitate în Moldova. Trebuie să amintim totuși castelul Sturdzeștilor de la Miclăușeni, din ținutul Romanului, cel de la Stânca a familiei Roznovanu și castelul familiei Ghika de la Comănești, care rivalizau cu acesta.

După decesul ctitorului Săndulache Sturdza, moșia și castelul au fost moștenite de fiul său **Costache**, care era biv-vel vornic, dar care locuia la Iași unde avea case părintești în Copou. După ce a fost însurat cu Elenco Cantacuzin, cu care a avut trei feciori și o fată care a fost măritată cu Alecu Sturdza-Miclăușeni, rămas văduv, s-a recăsătorit la o vârstă înaintată cu frumoasa **Marghiolița Ghyka-Comănești**, care divorțase de feciorul lui Ion Sandu Sturdza, plecând din Constantinopol. Această frumoasă moldoveancă, inteligentă și de o cultură aleasă, era fiica logofătului Dumitache Ghyka-Comănești, care deținea două sute de mii de fălcii în ținutul Bacăului⁴.

Sosită la Iași, asistă la invazia rusească și la arestarea domnitorului Ioniță Sturdza, pe care l-au expediat prizonier în Rusia. Cunoscută ca rusofilă, a fost curtată de ofițerii ruși și nu a lipsit mult ca să se mărite cu prințul Muhanov, cu care a și fost logodită.

Alegerea finală a fost făcută cu un anumit interes, în niciun caz nu a fost vorba de dragoste. **Costache**

Palatul Cuza de la Ruginoasa

Sturdza, fiul logofătului Săndulache Sturdza, a fost pretendentul ales cu care s-a măritat, chiar dacă era bătrân, văduv cu copii mari, dar foarte bogat. Aceasta nu a împiedicat-o să întrețină o relație nu prea discretă cu Nicolae Roznovanu, un boier foarte bogat, care cunoșcând-o iubitoare de lux și făcea toate plăcerile. Pentru a o îndepărta de boierul Roznovanu, Costache Sturdza a decis să plece din Iași la Odesa, unde a închiriat un apartament la un hotel de lux. Insistența cu care Roznovanu o urmărea pe frumoasa Marghiolița, l-a determinat să vină și el la Odesa, unde s-a instalat la același hotel. Situația devenise publică și evident soții au fost obligați să plece la Kiev, unde au fost secondeați de același insistent boier Roznovanu. De la Kiev au urmat un traseu dificil prin

Moscova, Varșovia, Petersburg, fiind urmăriți cu insistență de Roznovanu, călătorie care l-a ruinat pe Costache Sturdza.

Revenit la Iași, unde se împacă cu vărul lui, domnitorul Mihail Sturdza, primește de la acesta președinția Consiliului de miniștri, fiind numit și Mare logofăt. Având această situație favorabilă, își aduce din străinătate pe cei trei feciori:

- Săndulache, care își luase doctoratul în drept, fiind primul doctor în drept din Moldova;

- Alecu, care studiase științele politice, și

- Iorgu, care terminase o Academie militară în străinătate.

La toți trei, Mihail Sturdza le-a oferit dregătorii însemnate și diverse alte favoruri. Nu a fost neglijat nici Nicolae Roznovanu, reîntors și el în Moldova, care a fost numit Mare vistiernic⁵.

Astfel, domnitorul, care era la curent cu acest conflict între cei doi boieri, a reușit cu multă diplomatie să liniștească aparent această luptă, care devenise

Biserica de la Ruginoasa

publică și periculoasă.

La Ruginoasa, de când se însurase cu Marghiolița, Costache Sturdza nu a mai fost niciodată, pentru că frumoasei lui neveste nu-i plăcea viața la țară. Moșia a fost arendată unui ungur, Iancik, dar fără castel și parc, cu speranța că vor petrece clipe liniștite în răcorosul castel.

Din acest motiv, Ruginoasa fiind părăsită și nelocuită de la moartea logofătului Săndulache Sturdza, a căzut în paragină⁶.

Intenția Marghioliței de a se retrage vara la Ruginoasa a surprins pe toată lumea. Curiozitatea de a vedea castelul era puțin probabilă. Se pare că a dorit să se retragă pentru două luni la Ruginoasa, pentru că se simțea obosită de obligațiile mondene.

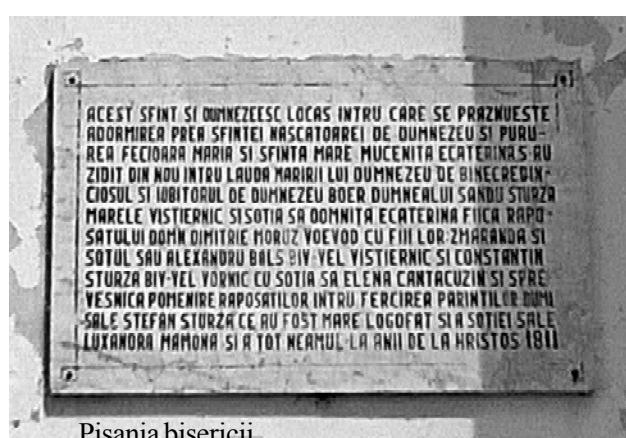
Realitatea este intuită de Iorgu Sturdza, fiul mai mic al logofătului, care în prezența lui George Sion, aflat în vizită la familia Sturdza, mărturisește: „Coana Marghiolița își închipuie că ne poate amăgi pe toți cum îl amăgește pe bietul *papa*. Se preface că nu-l poate suferi pe Roznovanu, pe când în realitate ea însăși îi provoacă vizitele *plictisitoare* și nu poate trăi fără ele”⁷.

S-a convenit ca Marghiolița să fie însorită la Ruginoasa de Săndulache, fiul mai mare al logofătului, care în liniștea de la țară îi oferea posibilitatea să „termine niște studii juridice la care lucra”.

Arenadașul Iancik, avertizat de această vizită importantă, a făcut tot posibilul să aducă castelul într-o stare cât mai bună pentru a fi locuit. Au fost aduși zece plăieși de la moșia logofătului, pentru paza castelului. Alți zece arnăuți de gardă la hotarul moșiei dinspre Iași urmau să escorteze caleașca boierească până la curte⁸.

Pentru a impresiona pe stăpâna castelului, care venea pentru prima dată la Ruginoasa, argatul adunase vreo trei sute de țărani și țărânci în curtea castelului, pentru ca să-i ureze bun sosit. Caleașca trasă de 12 cai a sosit în plină noapte și au fost primiți cu tradiționala pâine și sare pe o tavă de argint⁹.

Nu a trecut decât o săptămână și un curier a sosit cu o scrisoare cu sigiliu de ceară având blazonul cu floarea în ghiveci și coroana princiară deasupra scutului, care reprezenta stema familiei Rosetti-Roznovanu. În scrisoare, Nicolae Roznovanu „o întrebă de sănătate și totodată o veste că peste trei zile va veni la Ruginoasa ca să-i prezinte respectuoasele lui omagii”¹⁰.

Pisanie bisericii

Diplomată Marghiolița, cere sfatul lui Săndulache, ce să facă? Au convenit împreună ca să răspundă prin același curier: „Eu nu primesc pe nimeni și să nu se mai ostenească până aici”. Pentru a se apăra de o eventuală descindere nepoftită, argatul Iancik a chemat bulibașa țiganilor, care a primit poruncă să adune imediat o sută de vlăgani din cei mai voinici și mai bătuși, care au primit câte doi sorcovetă și câteva vedre de vin și rachiu. Au fost înarmați cu ciomege și măciuci și sub comanda vătafului au primit poruncă să opreasă pe Roznovanu la hotarul moșiei dinspre Iași. Dacă acțiunea va avea succes, vor primii cinci buți cu vin.

Ca rezervă pentru apărarea curții, Săndulache Sturdza avea la dispoziție zece arnăuți pe care tatăl său i-a trimis la Ruginoasa pentru paza Marghioliței. Au fost înarmați alți 50 de plăieși cu flinte și au fost instalati pe meterezele zidului ce înconjura curtea¹¹.

Se punea întrebarea dacă va încerca Roznovanu să forțeze porțile de stejar legate în fier? De ce să le forțeze, dacă știe că Marghiolița nu vrea să-l vadă?

Săndulache a preluat comanda și a poruncit arnăuților să apere poarta, iar plăieșilor de pe metereze să deschidă focul asupra celor care ar forța intrarea. Roznovanu, bine informat de poștașul pe care l-a trimis cu scrisoarea, știa efectivul de apărare de la Ruginoasa. Din acest motiv, al luat cu el 50 de feciori boierești călări și înarmați cu flinte, și zece arnăuți plătiți împărătește.

Întâlnirea cu țigani a fost ușor rezolvată pentru că trupa înarmată cu flinte a lui Roznovanu a tras în țigani, care imediat s-au risipit și vătaful a fost legat de un copac ca să nu poată fugi¹².

Ajuns la Ruginoasa, au început să distrugă poarta cu topoarele și au intrat în curte. Plăieșii s-au dovedit ineficienți și arnăuții albanezi au refuzat să tragă în conaționalii lor. Acest gest nobil de solidaritate națională a fost plătit anticipat de Roznovanu cu o sută de galbeni prin intermediul arnăuților veniți cu el.

Oamenii lui Roznovanu au năvălit în castel pe ușa principală. Hotărât să apere cu orice preț onoarea casei tatălui său și pe Marghiolița, Săndulache Sturdza, cu pistolul în mână, instalat pe scara principală care duce la etaj, a strigat: „Nu veți trece decât peste cadavrul meu, mișeilor!”. A tras în primul arnăut, care a urcat scările, dar un alt arnăut i-a înfipt un hanger în piept, care l-a ucis pe loc. Roznovanu a sosit imediat și a răpit-o pe Marghiolița, cu care a plecat la reședința lui de la Stâンca.¹³ Era anul 1847 când s-a întâmplat

această tragedie.

După aceasta, logofătul Costache Sturdza nu a mai călcăt pe la Ruginoasa, refuzând să vină chiar la înmormântarea fiului său Săndulache, în biserică ctitorită de bunicul său. Ruginoasa a intrat din nou „în conservare”, cu ferestrele închise, ușile zăvorâte, porțile încuiate, castelul gotic încremenise în nepăsătoarea curgere a vremii.¹⁴

După o scurtă reîntoarcere la căminul conjugal, Marghiolița l-a părăsit definitiv pe logofăt, plecând la conacul de la Stâнca al familiei Roznovanu, după care s-au refugiat la Cernăuca, moșia Hurmuzăcheștilor din Bucovina, unde s-au și căsătorit. Această a doua lovitură dată logofătului Costache Sturdza l-a scos din minți și domnitorul Mihail Sturdza a fost nevoit să-l demită din funcție, punând în locul lui pe Ștefan Catargiu. După doisprezece ani de la răpirea Marghioliței, a decedat logofătul Costache Sturdza în anul 1859, fiind înmormântat la Ruginoasa, alături de tatăl și de fiul său.¹⁵ Cei doi fiți o frică din prima căsătorie ai logofătului nu s-au mai interesat de Ruginoasa.

Note:

1 Din scrierile acestui autor - Theodor Rășcanu - au mai apărut următoarele lucrări:

- *Pagini intime* (versuri), Iași, 1905
- *Spre Sofia cu Regimentul 8 Artilerie*, Iași, 1914
- *Răsfiala cea mare (1914-1916)*, Iași, 1916
- *Problema pământului în România*, (Studiu istoric-social al chestiunii agrare), București, 1922
- *Răzvrătitul Toderiјă* (roman), (Zbuciumata viață a unui boier moldovean sub domnia lui Mihail Sturdza)

2 Theodor Rășcanu, *Ruginoasa*, Editura Vremea, 1938, pag. 6

3 *Ibidem*, pag. 11

4 *Ibidem*, pag. 15

5 *Ibidem*, pag. 31

6 *Ibidem*, pag. 35

7 *Ibidem*, pag. 40

8 *Ibidem*, pag. 43

9 *Ibidem*, pag. 45

10 *Ibidem*, pag. 47

11 *Ibidem*, pag. 49,50

12 *Ibidem*, pag. 53

13 *Ibidem*, pag. 55

14 *Ibidem*, pag. 57

15 *Ibidem*, pag. 58

(va urma)

Clopotul bisericii

Vremea lupilor

Edmond Cohen, un cinstit
și prosper negustor de

încălțăminte de pe Domnească 13, singurul magazin-sucursală din Galați a renumitei fabrici cehoslovace „Batta”, cea cu produse garantate „elegante, solide și convenabile”, obișnuia să-i citească soției, după micul dejun, ultimele știri din ziarele locale:

- Auzi ce spune aici, în „Galații Noi”, că „milionarii newyorkezi se aruncă de la ferestrele zgârie-norilor din Manhattan”!... Ce au nebunii ăștia, li s-a urât cu binele?

- Cine, dragă?..., întrebă doamna Cohen distrată, aranjându-și zulufii într-o oglinoară. Ei, gazetele astea! Mai exagerează și ele, parcă tu nu știi?

- A, stai să vezi mai departe, că nu degeaba: „Investitorii de la Bursa newyorkeză au văzut cum acțiunile lor scad în câteva ore cu o treime. Au pierdut 25 milioane dolari!” Îți dai tu seama? 25 de milioane! De dolari americani! E de înțeles de ce nu mai nimereau lîstul...

- Vai de mine, se impacientă subit doamna, chiar aşa? Si noi ce-o să ne facem?

- Noi, madame? Asta se întâmplă la ei, peste ocean! Aici nu se pune problema. Noi, dacă avem clienți care vor să se încalțe, ne ferește Cel de Sus. Vorba furnizorului nostru, Tomas Batta, Dumnezeu să-l țină sănătos: „Clientul nostru, stăpânul nostru!”

Era început de noiembrie 1929, când noutățile răspândite prin presă erau din zi în zi mai neliniștităre. Acțiunile de la Bursa americană scădeau, oamenii vedea cum le fug printre degete averi strânse cu trudă în ani buni. Se anunța că trei mii de bănci au dat faliment una după alta. Asta nu e de glumă! Desigur, nu era cazul să-și neliniștească nevasta, dar încă de pe atunci domnul Cohen s-a gândit că acest mare crach întâmplat pe cel mai de sus pisc al economiei mondiale nu poate rămâne fără urmări. „Banii lumii devin pulbere suflată de vânt, și spunea, iar furtuna aceasta se va abate cât de curând și pe la noi! Acesta e doar începutul!”

Nu a trecut mult și temerile i s-au adeverit. Fiindcă, nu știa cum se face, dar aşa cum epidemiiile cumplite vin mereu din răsărit, criza vine întotdeauna din apus. Un bobârnac, și toți se duc de-a berbeleacul, unul după altul. Galații, al patrulea

oraș ca mărime din Regatul României, nu a rămas nici el în afara acestui efect de domino.

La Camera de comerț și industrie a urbei, la Clubul negustorilor, la sediul societății „Generala” a funcționarilor comerciali și în toate cercurile numai despre criză se vorbea. Se dezbathea „tragica agonie a portului Galați”, în termeni apocaliptici. Si realitatea confirma teoria. Șomerii colindau zadarnic cheiul Dunării și cafenelele din port, pentru a găsi ceva de lucru. Marile vapoare nu mai acostau la Galați, vămile locale își restrângău activitatea. Tribunalul nu mai prididea înregistrând cereri de falimente și lichidări judiciare. Marile case de comerț își închideau porțile și sumedenii de magazine își trăgeau obloanele. Lumea bună își lichida afacerile și pleca din oraș.

Galații a trăit atunci, în primii ani ai deceniului trei, cea mai neagră perioadă din istoria sa. Conu' Grigore (Trancu-Iași), fost ministru al muncii, îl asemuia la un moment dat, în presă, cu „Bruges la morte, de Rodenbach. Plâns și pocâință în același timp!”...

După cum se știe, o nenorocire nu vine niciodată singură.

La începutul lui 1932, deși, calendaristic, primăvara sosise, iarna nu vroia să mai plece. Ba mai mult, în noaptea de 4 spre 5 martie, un viscol nebun s-a abătut peste oraș, învălmășind cerul cu pământul. A distrus cabluri electrice, a rupt garduri, a smuls acoperișuri, mai ales în cartierele mărginașe, unde casele abia se țin în vălătuci. Vaporul de Brăila a rămas la Galați... Tramvaiele au întepenit pe sine, trenurile în stație sau pe câmp, pe unde s-a nimerit. În marginea dinspre câmp a cartierului Demobilizaților, lupii de la Filești au îndrăznit să se apropiie de curțile oamenilor. Adevarul e că noaptea, pe viscol, e vremea lor!

A doua zi, când s-a luminat de ziua, orașul era de nerecunoscut. Pe alocuri, nămeții ajunseseră până la streșini. Troienele din curți și de pe străzi blocau circulația. Telegraful și telefonul erau la pământ. Cum nimic nu circula, timp de 24 de ore, oamenii și-au numărat pierderile și victimele, și-au reparat stricăciunile, ca după război. Unii săpau tuneluri, să poată ieși din case și făcea părții până la animalele îngropate în zăpadă. Cei mai norocoși își găseau acoperișurile și lemnele din gard, încercând să le așeze la loc.

Două ceasuri le-au trebuit lui Edmond Cohen și soției sale să înnoate prin nămeți, de pe Egalitatea, pe lângă Hotel Athénée Palace, până pe Domnească, deși în mod normal ar fi făcut numai zece-cincisprezece

MISTERELE GALAȚILOR

minute. Când în sfârșit au dat colțul de pe Fraternitate, pe lângă Casa Helder, au traversat până în dreptul prăvăliei lor, au constatat cu stufoare că obloanele nu mai aveau lacăte, iar înăuntru, rafturile erau goale... Toată încălțămintea lipsea, plus banii din sertarul de la casă, vreo 400.000 lei, pe care madame Cohen îi lăsase acolo de cu seară. „Cine s-a gândit, dragă, pe vremea aia, la hoți, ei astăzi bună!”, a ridicat ea, nevinovată, din umeri.

Polițiștii au încheiat un proces-verbal și au promis că vor face lumină în acest caz. Dar, curând, au constatat că o mulțime de case și magazine fuseseră sparte și prădate în noaptea aceea infernală. și s-au găsit și „aneltele” cu care hoții forțau intrarea prin ferestrele înguste: mici vagabonzi, copii înghețați bocnă și ghemuiați pe la uși nedeschise, folosiți și apoi abandonatați, ca niște câini de pripas! Ce crudă lume!...

Pentru mulți, distrugerile și jafurile acestea au fost o tragedie - se spunea că, pe strada Tecuci, o familie a rămas fără hainele din garderobă, în timp ce toți ai casei dormeau tun - dar pentru Edmond Cohen a fost lovitura de grătie! A rămas falit, nu mai avea cu ce să-și plătească datoriile la Batta. Până acum se bucurase de încrederea patronilor, dar ce le va spune de acum înainte?

La scurtă vreme a primit și groaznica veste a morții, într-un accident aviatic, a lui Tomas, Batta, singurul care l-ar fi păsuit până găsea o soluție. În locul lui a venit fiul său, grăbit și nemilos, care l-a concediat, somându-l să plătească datoria fără întârziere!

Singura salvare a fost o nouă achiziție. A făcut iarăși credit la bancă, girând cu casa, a intrat în combinație cu un alt negustor și a luat de data aceasta reprezentanța firmelor „Norma” și „Flit” din Timișoara. Dar criza se întindea ca o pecingine și, după un an, tovarășul său s-a retras din afacere, luând cu el și mare parte din capital, astfel încât Cohen a trebuit să se împrumute din nou, scadența se apropiu și, în sfârșit, într-o zi a venit.

Pe 16 iunie 1934, în magazinul de pe Domnească 13 a intrat chiar domnul Salzman în persoană, directorul general al fabricii furnizoare „Norma”, din București. Acestui om, domnul Cohen îi datora câteva sute de mii de lei din vânzări. Ce să-i explice, cum să-i explice și, mai ales, în ce mod să umple gaura imensă pe care o provocase în bugetul firmei neputința sa? Cât a vrut el să rămână nepătat într-o lume murdară, a fost imposibil. Numai că domnul Salzman nu avea cum pricepe acest lucru. Domnul Salzman nici nu a venit până la Galați ca să priceapă, ci ca să-l determine pe debitor să-și achite datoria, și încă repede. În prezența angajaților din magazin, a început atunci o discuție pe un ton ceva mai ridicat între cei doi - după cum aveau să declare mai apoi martorii la poliție.

Când horologul lui Helder, de alături, bătu la 13-oară, domnul Cohen a golit magazinul de funcționari, pe soție a trimis-o acasă, spunându-i să nu-l aștepte

cu masa, fiindcă are de dat câteva telefoane urgente la București și, împreună cu dl Salzman, a plecat în oraș.

După jumătate de oră, foarte abătut, s-a întors singur la magazin. A descuiat ușa și a intrat, având grija să o închui la loc, pe dinăuntru. A mai făcut ceva neobișnuit domnul Cohen în ziua aceea: a aranjat cu mare grija niște cartoane în vitrină, astupând fiecare colțisor de geam, să nu se vadă nimic de afară. Apoi s-a retras în biroul său și s-a pus pe scris.

Pe la 4 fără un sfert - după cum arată reconstituirea ulterioară - soția și funcționarii s-au întors de la masă. Doamna a descuiat și au pătruns înăuntru. „Ei, dar ce-i cu întunericul ăsta aici?”, s-au mirat ei, îndepărând cartoanele care obturau lumina. „Ce l-o fi apucat pe Edi să se baricadeze așa?”, se întreba și ea, iritată de toanele lui din ultima vreme, pe care nu le prea înțelegea.

Și-au reluat locurile obișnuite, ei la teajhea, ea la casă. La a patra bătaie a horologului, ușa prăvăliei s-a deschis. A intrat și primul client și a cerut o pereche de pantofi care nu se găseau la vedere. Unul din vânzători s-a dus în fundul magazinului și a început să caute printre cutii. A căutat un timp ce a căutat, iar când a revenit, palid la față, a spus doar atât: „A fost, dar... nu mai este.” Și a adăugat: „Am vândut eu, ieri, ultima pereche”, ca să împiedice pe doamna care se pregătea să se ducă ea să caute mai bine. Clientul a plecat, angajatul l-a însoțit până la ieșire, apoi s-a întors către doamnă, anunțând-o că afară este cineva care o cheamă să-i spună ceva. Doamna a ieșit și, până să se dumirească despre ce este vorba, cei doi angajați au tăiat sfoara subțire care-l ținea pe patron agățat de o scară din dos, l-au culcat pe podea și au sunat la poliție.

Comisarul Cornescu de la circa a II-a a venit imediat la fața locului. Tot el a dispus trimiterea la morga Spitalului Elisabeta Doamna și a efectuat ancheta. În buzunarele hainei s-au găsit mai multe plicuri închise, adresate familiei lui din Târgu Mureș, de unde era de loc, și cătorva prieteni. Pe birou, bilete măzgălite în grabă, cu cerneală și cu lacrimi:

„Singur eu sunt vinovat. Nu căutați motivele, ele nu interesează”. În continuare, ruga parchetul să nu disponă autopsierea și Comunitatea Israelită să-l înmormânteze gratis, „întrucât nu mai am niciun fel de ban.”

Doamnei Cohen, doar atât: „Pe soția mea o las în grija Celui de Sus, fiindcă nu mai am nimic. Este foarte rău să-ți iei viața, dar e și mai rău să trăiești murdar.”

Comisarul Cornescu a citit și a oftat cu ciudă:

- Extraordinar! Ștă e al zecelea pe anul acesta - și suntem abia la jumătatea anului!... Ce au de gând nebunii ăștia, li se urăște cu binele?

În raportul poliției, reacția doamnei Cohen nu a fost consemnată. Dar mai conta?

Cocoșii nadoleni^(IV)

(fragment din romanul *Pe malul de lut al fluviului*)

Ajuns destul de repede pe dealul lui Filimon, acolo unde o parte din jorășteni mai aveau sau nu loturile de vie. Mai curând nu, dacă te uitai mai atent la gardurile joase de nuiele, care le delimitau de drum, năpădite de boz, rochița rândunicii și de tot felul de buruieni. Lângă gard, mărăcinii, poama câinelui, mușetelul și mici flori de câmp scăpaseră pe verticală de troscotul mărunt, dar creșteau haotic, sufocându-se reciproc. Praful fin ca de catifea și firele dese ale păianjenilor albeau verdele plantelor cu pânze semitransparente care tremurau la orice pală de vânt. Gușterii apăreau și dispăreau ca într-o junglă preistorică în miniatură, confundându-se cu vegetația sălbatică. Mușuroaiele de furnici, săpate chiar la granița dintre drumul căruțelor și buruieni, îl făceau pe băiat să pășească grijuliu de teamă să nu calce vreun pluton al harnicelor insecte. Tot felul de gâze bâzâiau molcom, iar viespile căutau zadarnic și cu încăpățânare corole de flori mai mari. Bobocii scaieților din care trebuiau să explodeze florile mari, violete, strângeau încă fălcile cu încăpățânare. În vile sălbătice, mierla, cucul, pițigoiul, guguștiucul și vrăbiuțele concertau de zor în nucii bâtrâni plantați de proprietarii din alt veac pentru a face umbră. Când și când, o caragață¹ supărată certă agresiv cântăreții, ca o mahalagioaică, cerând să se facă liniște. Singură, privighetoarea, retrasă în lunca Covurluiului de la marginea de nord a satului, aștepta răcoarea dimineții pentru a-și ține recitalul ei de excepție. Dinspre comuna pe care juniorul Corban, aflat pe vârful dealului, o vedea la picioare, se auzeau în surdină lătratul câinilor, mugetul vitelor și cântatul cocoșilor. O bucurie de care nu prea era conștient îi acceleră bătăile inimii, făcându-l să inspire cu nesaț aerul tremurând, de parcă ar fi vrut să adulmece ca o jivină toate mirosurile satului. Coborî *pe vale*, sau pe șușa, aşa cum îi spuneau țăranii drumului de țară care ducea în nord spre Zârnești, satul unde copilarea pe atunci poetul Viorel Dinescu, și la sud spre Târgu-Bujor, nu înainte însă de a trece și prin Lunca, sat ce aparținea tot de comună, unde familia Plesnilă deținuse pământ mult. Unul din membrii acesteia, avocatul

Costache Gh. Plesnilă, ridicase în Galați, pe strada Domnească, o casă impunătoare cu etaj, un palat aproape, care după război avea să fie ocupată, pe rând, de o polyclinică, o școală de partid și de un sediu de ziar local.

Primul om pe care îl întâlni în valea satului, lângă troița care marca o răscrucă, fu un bătrân cocârjat care mergea în baston.

- Zâua bună, flăcăule! îl întâmpină moșul, de parcă ar fi fost de datoria lui să salute primul.

Mereu uita de obiceiul acesta al oamenilor de la țară de a saluta primii pe oricine, chiar dacă era străin de sat.

- Bună ziua, nene, îi răspunse încurcat.

Bătrânul îl apucă deodată de umăr, oprindu-l:

- Ia stai, măi, o târî, și ti grăghești aşa?

Îl ascultă contrariat, știind ce o să urmeze.

- Tu nu ești cumva băiet de-a' lu' Ghiță Corban?

- Ba da, unchiașule! răspunse plăcit.

- Și mai samini cu el, să nu hii di diochi! Bucătâci tăieti!

Îl mai cercetă puțin, continuând să-l țină de umeri, dar intorcându-se și uitându-se spre drumul care urca în dreapta, pe Dealul Bănesii. În spate, pe colț, se vedea clădirea galbenă a școlii unde învățaseră părinții lui.

- Ai di gând sî traji la mătușă-ta Bălașa? îl mai întrebă moșul, uitându-se la el pe sub pleoape.

- Nu, bre. Mă duc la bunica, arătă el spre puntea înaltă și subredă din lemn care se zărea pe dreapta șoselei, peste apa Covurluiului.

- Aha, la Catrina lu' Beleret. Am bănuit io cî într-acolu ti-ndrepți. Dî și nu spui aşa, măi, flăcăule? Numai sî hie acasă, își exprimă îndoiala moșneagul, luându-și mâna de pe umărul băiatului.

- N-avea mata grijă, la nevoie sar gardul.

- Ti cred în stari, mânzule! Rămâi atunși sănătos! mai zise moșneagul zâmbind și-și văzu de drum șontocăind în baston.

De mic era obișnuit, când venea la țară, ca oameni necunoscuți să-l opreasă pe ulițele satului și să-i spună cât de mult seamănă el cu taică-său. Asemănarea asta, cât se poate de reală, părea să-i mire peste măsură. Păi, de obicei, ziceau ei, băieții moșteneau trăsăturile mamelor, iar fetele pe cele ale tatălui. Regula asta nu era însă valabilă în cazul lui. Constată și el asta după ce se mări și începu să se uite mai des în oglindă. Oh,

cât de tare și-ar fi dorit să moștenească trăsăturile Mitriei! Maică-sa era o femeie frumoasă, toată lumea din jur o spunea! Văzuse de atâtea ori cum stârnea admirarea bărbăților atunci când mergea boca-boca, demnă pe stradă, țăcând cu tocurile joase ale pantofilor ei ieftini pe pavajul sau pietrele străzii! El avea însă mutra ascuțită ca de șoarece. Colac peste pupăză, îi apăruseră pe față puzderia aceea de coșuri pe care le storcea îndărjit de câte ori credea că nu-l observă nimeni! Poate și din această cauză (pentru că existau și altele, nu?), a asemănării nedorite cu tatăl său, se lăsa cuprins de un soi de înverșunare tulbere, îndreptată împotriva acestuia, deși nu o considera ură, dar putea fi lesne confundată cu aceasta. La urma urmei, nimeni nu spunea despre Gheorghe Corban că era un bărbat urât, dar nici rupt din soare nu prea arăta. Figura îi era colțuroasă, dăltuită ca în piatră, cu bărbia fermă, pătrăoasă, de parcă figurii triunghiulare, ca a băiatului, i s-ar fi retezat bărbia, de unde și porecla de Barbă Lată pe care i-o puseră sătenii. Pesemne, avea să-și spună mai târziu, duritatea chipului îi era dată de cei șase ani petrecuți în armată și pe front, ani care i se imprimaseră în trăsături ca o ștanță, înăsprindu-le și întunecându-le. Bine totuși, își zicea, că, în ciuda asemănării cu tatăl său, nu-i moștenise și bărbia aceea lată. În ceea ce privește bărbiiile celor doi, tată și fiu, exista totuși o similitudine. Atunci când mâncă, veteranului de război i se aduna un strop de grăsimi pe bărbia rasă, ca o băltiță rămasă după ploaie pe un teren aparent neted, făcând-o astfel să lucească, fapt care o enerva la culme pe Mitră. Se stăpânea însă de la comentarii malicioase, știind că bărbatul ei putea avea reacții imprevizibile. Numai că insuportabila pată de grăsimi apărea uneori și pe bărbia ascuțită a fiului. Atunci, dacă nu era seniorul Corban de față, ușurată, se repezea imediat să-l brufuluiască pe băiat: „Ce poți să mă scoți din pepeni! Ia șerbetul imediat și șterge-te pe barbă! Eu nu știu ce fel mâncăți *voi*, parcă sunteți copii mici, *zău aşa!* Ce se mai aruncă sămânța, Dumnezeule!”. De parcă nu ar fost suficientă admonestarea, mai adăuga, fulgerându-l cu privirea: „Trage-ți scaunul mai aproape de masă, nu vezi ce de firimituri faci pe jos? Ai orbu' găinilor? Parcă au mâncat porcii la masa asta.”

Băiatul nu găsi pe nimeni acasă la bunică-sa, poarta fiind închisă. Sări gardul cu acea ușurință naturală pe care o au băieții aflați încă în creștere, atunci când întâlnesc un obstacol pe care se și grăbesc să-l escaladeze cu satisfacție de cuceritor căruia nimic nu-i poate sta în cale. Sui pe prispa de lut și intră în chiler unde se schimbă de haine și scoase din sacosă cele trei pâini, uleiul și zahărul. Puse alimentele pe masa dreptunghiulară pe care n-o mai văzuse. Cea veche, rotundă și joasă, împreună cu scaunele acelea

cu trei picioare, cioplite din butuci groși de copac de răposatul bunic Vanghele Mândru, dispăruseră. Luă apoi cartea, un roman scris de Jack London, și o duse în casă, în prima cămăruță a iatacului împărțit în două de o sobă tencuită cu lut și dată cu var. O așeză cu grija pe pervazul ferestrei cu un singur rând de geamuri, care dădea în ograda păsărilor, lângă aceeași glastră cu mușcate roșii și lampă cu petrol care nu lipseau niciodată de acolo. Îl ardeau degetele să se apuce de citit. Se și vedea întins pe laviță din iatac, așezată lângă fereastra care îi plăcea atât de mult, cu cartea în mâini, dacă curiozitatea nu l-ar fi împins să încearcă să pătrundă în *odaia de la față*, acolo unde bunica ținea după icoana Sfântului Ilie buchete de busuioc luate de la *biserica din gios*, cu hramul Sfinților Trei Ierarhi. Ca de obicei camera era încuiată, dar miroslul de levănțică și busuioc ajungea dincolo de tăblia ușii cu geam. Perdeluța atârnătă pe dinăuntru de ochiurile geamului, ornată cu broderii cu motive populare, colorate grena, adăuga o notă de mister asupra celor aflate dincolo. Era convins că vechea ladă de zestre a bunicii, rămasă de pe vremea când se măritase, era tot acolo, la mare cinste, acoperită cu vreun ștergar străvezii, cusut cu arnici. Ieși apoi în ogrădă, unde îi atrase atenția o cotigă cu două roți care era așezată lângă gardul din bete de răsărită care proteja de păsări grădina cu aracii pe care se încolacea vrejurile de fasole. Căruțul acela înlocuia jalmic carul cu boi confiscat cu trei ani în urmă, când intraseră în gospodăria colectivă. Îl cărau cu brațele de încă colo, ducând gunoiul *la râpă* sau cărând te miri ce. Mai târziu, peste mai mulți ani, când lucrurile se mai liniștiră, țăranii, cu ajutorul fiilor care lucrau în orașul de pe malul de lut al fluviului la combinatul siderurgic, începură să-și încropească căruțe ușoare cu patru roți. Pieșele metalice, făcute în combinat, erau scoase pe fură și aduse cu fereală până în sat. Când le aveau pe toate, inclusiv scoarțele de lemn, asamblau căruța și înjugau vaca pe care fiecare țăran avea dreptul să o țină în bătătură pentru lapte. Blânzii boi dispărură demult, de parcă nici n-ar fi existat vreodată pe fața pământului. Autoritățile locale mai închideau ochii, deși deținerea de atelaje de către țăranii era interzisă în continuare.

Juniorul Corban își continua inspecția și *de vale*, acolo unde era grădina de zarzavat cu aceleași legume pipernicite, neprăsite la timp și neudate, în ciuda faptului că la poalele dudușului aflat în grădină apa continua să izvorască la rădăcină dintr-o mică groapă, în care putea încăpea lesne o căldare, și de unde se scurgea într-un firicel, până dincolo de gard, în șanțul uliței. Se duse apoi la *deal de casă*, acolo unde salcâmii drepti, numai buni de căpriorii², se înălțaseră falnici spre cer. Puiulică, sărmănatul câine cenușiu legat în lanț, mai bătrân cu un an, jigărit și peste măsură de

slab, cu blana scămoșată din loc în loc, îl recunoscu și începu să scheaune de bucurie. Știa că băiatul acela, pe care-l vedea atât de rar, îi va da ceva de mâncare, aşa cum avea să facă zi de zi, câtă vreme avea să stea în casa stăpânilor săi. Se repezi în chiler și luă jumătate de pâine pe care i-o rupse în bucățele mici pe care dulăul le prindea din zbor. Apoi îl mânăgâie îndelung pe cap în timp ce animalul scâncea fericit, încovrigându-se. Se duse în grajd unde văzu legat de un par care susținea ieslea din nuiile, plină cu hlujani verzi³, un vițel roșcat de vreo patru-cinci luni care întinse botul dornic de mânăgieri. Îi scărpină îndelung între ochi în timp ce animalul sufla pe nări mulțumit. Se gândi, părăsind grajdul, că vaca era undeva pe imășul comunei, împreună cu a celorlalți săteni, și avea să se întoarcă seara, odată cu toată cireada satului. Văzu pui și găini în ogrădă, unele negre, dintr-acele nadolence, de care-i vorbise unchiul său, Culiță Mândru. Se hotărî să inspecteze puțin și dulăpiorul bunicii din casă, aflat după soba care delimita granița dintre cele două mici încăperi ale iatacului, acolo unde își păstra bunătățile: ceva măslinuțe, *zăhar*, smântânică și *chișleag*. Chișleagul și smântânica le ținea în ulcele de lut, acoperite cu farfurioare de același fel. Nu o dată o văzuse Ionel cum se furișa în picioarele goale, cu lingura de lemn în buzunarul de la șorț. Deschidea aproape cu evlavie dulăpiorul îngust și delicat, din lemn subțire, colorat vernil, și lăua, pe rând, câte o singură lingură, din amândouă ulcelele. Apoi închidea cu mișcări încete dulăpiorul, rotind cheița în broască. Dispărea după aceea, lipăind cu picioarele goale pe podeaua de lut cărămiziu, acoperită parțial de țolice făcute la război din cordele tăiate din haine vechi. Dar erau și zile când scotea smântânica și chișleagul de sub obroc, toată lumea ospătându-se cu ele. La masa comună, ciugulea ca o vrăbiuță în timp ce gura nu-i tăcea o clipă, auzind mai puțin sau deloc replicile, continuând să *boscoro dească* singură, după ce fiecare pleca în treburile lui sau la culcare.

După cum se aștepta, dulăpiorul era încuiat. Resemnat, se mulțumi să-și amâgească foamea cu un coltuc de pâine.

Spre seară, după chindie, apăru și mam' Catrina cu mezinul, flăcăul încă neînsurat. Îmbrobodită ca o călugăriță, cu basmaua neagră legată strâns sub bărbie și cu nelipsita-i pestelcă care-i încingea mijlocul peste rochia închisă la culoare, croită din diftină, cu puful ros de la atâtă folosintă, dar și cu picioarele goale - o țărancă bătrână ostenită, venită de la muncile câmpului cu sapa în spinare, care parcă ieșise dintre ramele vreunui tablou pictat de unul dintre clasicii pictori români - aşa arăta bunica lui. Gicu, mai înalt decât mumă-sa, cu gâtul lung ca de barză, era mai posomorât ca oricând, cu picioarele goale și el, dar și cu nelipsita-i bască fără țumburuc, decolorată de soare, trasă adânc pe frunte.

Privindu-l, puteai să zici, dacă îți trecea asta prin minte, că ar fi putut căștiga titlul de cel mai supărat locuitor al comunei, dacă nu chiar al întregului ținut al Covurluiului. Minune mare însă, când îl văzu pe Ionel stând în picioare pe prispă, încadrat de rama ușii cu două canate, deschisă numai jumătate, rămase înțepenit în mijlocul ogrăzii, iar fața i se lumină:

- Uiti, bre, mamă, cî ţ-a venit nepotu' di la Gălați, he-he! hohoti scurt, de parcă ar fi spus ceva menit să stârnească hazul.

- Da' și crezi, cî nu l-am văzut? Oi hi io bătrânî, da' n-am chorât încî, îngăimă abia auzit bătrâna, fără să se uite spre prispă, luând amândouă sapele și rezemându-le de gardul din lemn putred a grădinii *din vale*.

- Nu mai sta ca nătărău', cu gura căscată în mijlocul bătăturii. Și, n-ai mai văzut băiet di oraș? Puni mâna pi vreun retevei și altoiești vreun pui, sî-l tăiem răpidi până nu scapăt soarili după dial.

Știa bunica că Gicu, de câte ori trebuia să prindă vreo orătanie, nu avea răbdare și nici nu prea putea să-o prindă ca tot omul, ci numai înjurând și apucând în mâna ceva pe care să-l arunce după aripată. Îi venea destul de greu să alerge cu tălpile lui drepte, fără scobitură. Platfusul îl scutise de armată, dar astă nu era tocmai o bucurie, pentru că la țară oamenii se uitau apoi pe sub sprâncene la ce scutiți de cătănie, considerându-i cam săraci cu duhul, deși mai întotdeauna scutirea de serviciul militar era din cauza altor motive medicale. Poate de aceea frații mai mari, cu armata făcută trei ani pe muchie, îl priveau mai de sus, dar cu îngăduință frătească, nicidcum disprețuitoare. Ionel însă se împăca de minune cu unchiul lui cel Tânăr, spunându-i în mod firesc pe nume. În scurt timp, înjurăturile lui Gicu și cotcodăcelile desperate ale păsării se auziră răsunând până dincolo de malul pârâului. Dintr-o curte vecină, chiar peste drum de ulița înfundată unde mai locuiau două familii în două gospodării separate, amândouă purtând numele de Podașcă, o femeie constată cu vocea ei metalică și gravă:

- Ari mam' Catrina musafiri di la oraș dacă aleargă Jicu după găini.

- Ia n-auzi! Acu' știe și țața Sanda și băgăm noi în oală, năroodule! bombăni Catrina.

- Lasî, mamă, cî-s di-ai noștri, oamini di treabî, răspunse mezinul care reușise între timp să prindă o puică roșcată și cu securea în mâna dreaptă se uita după buturuga folosită ca tăietor de lemn.

Note:

¹ Coțofană (arhaism)

² Bârne care formează scheletul acoperișului unei case

³ Coceni (tulpine) de porumb fără știuleți.

(va urma)

Doi comuniști în voiaj prin Transilvania

Moartea celei mai inumane utopii

Cei doi comuniști pe care îi avem în vedere aici sunt românul Dumitru Mircescu și Jacques Rossi care poate fi considerat francez și, la fel de bine, polonez și, cauz curios, are două limbi materne, franceza și poloneza. Între cei doi sunt numeroase deosebiri. Mircescu e băiat de la țară, din Ciochina, sat ialomițean de pe Bărăgan, adolescent plecat la București să învețe o meserie. Rossi provine dintr-o familie de nobili francezi; mama lui s-a recăsătorit cu un aristocrat polonez și, împreună cu copilul, s-a stabilit în țara soțului unde moare când fiul nu are decât vreo zece ani. Tatăl vitreg îi asigură acestuia o educație extrem de îngrijită și o instrucție excelentă, exclusiv în particular, cu preceptorii de elită. Mircescu este odrasla unei țărânci rămase văduvă, cu cinci copii care trăiesc de pe azi pe mâine, de multe ori culcându-se flămânci. Francezul nu a știut ce înseamnă lipsurile, i s-au îndeplinit cele mai mici dorințe. Mircescu a fost dat la stăpân la vîrstă de 12 ani. Celălalt la aceeași vîrstă, ducea o viață lipsită de orice griji. Românul are o instrucție cu totul limitată, e mai mult autodidact și aşa va rămâne. Rossi studiază, cu anumite întreruperi, vom vedea de ce există acele pauze, artele frumoase la Berlin și Paris și civilizațiile și limbile orientale la Sorbona, între 1929-1936. De altfel, cunoaște 11 limbi.

* * *

În ciuda atâtore mari deosebiri, există și asemănări, și încă esențiale. Si Jacques Rossi, și Dumitru Mircescu aderă încă din adolescență la ideile comuniste. Si unul, și celălalt venerează Uniunea Sovietică, pe care o consideră patria proletariatului mondial și statul ideal. Si francezo-polonezul și românul fac tot ce pot să ajungă în țara viselor lor - și ajung.

Ajung chiar în cea mai secretă, mai misterioasă și mai ucigațoare parte a măreției Uniunii Sovietice, în Gulag. Si cum totul în URSS este „cel mai mare“, Gulagul sovietic este într-adevăr, cel mai mare din lume. Amândoi au avut posibilitatea să-i cunoască dimensiunile, trambalați cum au fost, dintr-un lagăr în altul.

În țările lor de baștină, au avut amândoi de-a face cu Siguranța. Jacques Rossi a fost arestat pentru răspândire de manifeste. În Polonia regimul generalului Pilsudski - regim autoritar dar în nici un caz fascist, aşa cum au pretins comuniștii -

propaganda „roșie“ era interzisă.

„Manifestele sunt destinate ucrainenilor veniți din partea estică a Poloniei să-și facă serviciul militar la Poznan, oraș occidental. Partidul crede că e posibil un război între Rusia sovietică și țările imperialiste printre care e și Polonia. Este vorba de a-i pregăti pe tinerii recruți pentru această eventualitate. Manifestele îi îndeamnă pe soldații de origine ucraineană să întoarcă armele contra opresorilor lor, moșieri, fabricanți, capitaliști și să fraternizeze cu frații lor, țărani și muncitorii sovietici. Poliția pune mâna pe cca. 30 kg de manifeste.

- Este o crimă gravă. În toate țările să-i îndemni pe soldați să-și trădeze jurământul, e grav!

Polițiștii scotocesc camera Tânărului militant, găsesc hârtie nefolosită și un roneotip primitiv.

- Cine îi-a dat mașina?

Are gata pregătită o poveste: o fată întâlnită într-un parc i-a încreditat o lădiță. Habar n-are ce conține. Fata n-a mai revenit.“ (Jacques Rossi - Michèle Sarde: Jacques le Français, pour mémoire du Goulag, le cherche midi, Paris, 2002, p. 46. - trad. Al. Mihalcea)

De menționat că, în partea vestică a Poloniei, fostă sub guvernare germană, exista disciplină, poliția nu molesta la interogatorii decât în cazurile deosebite; în schimb, în partea orientală, ex-rusească, bumbăcea era ceva obișnuit. Nu numai că nu a fost bătut; i s-a dat tot ce a cerut: hârtie și creioane, operele lui Lenin publicate în limba polonă de către un editor polonez chiar sub regimul lui Pilsudski. În 1970, cu ocazia sărbătoririi centenarului nașterii lui Lenin, au fost expuse operele Corifeului traduse în toate limbile pământului, chiar și în swahili. Numai ediția pe care o consultase în încihișoare nu exista: „Cum să spui că-l puteai citi pe Lenin în pușcăriile acelui fascist murdar Pilsudski?!“

Judecătorul i-a pus o întrebare care l-a lăsat cu gura căscată:

- Dumneata care ai atâtă simpatie pentru popor, știi cât costă un chil de cartofi?

Nu știa.

*

„Sunt unul din cei mai vechi militanți ai mișcării muncitorești din România. Ucenicia am început-o în anul 1927 la Sindicatele unitare cu sediul pe str. Sfinții Apostoli nr. 37. Pe atunci serveam la stăpân - eram băiat de prăvălie (...) Ca adolescent ageamiu, copleșit

de atâtea nume ilustre din operele cărora apucasem să citesc câte ceva, m-am hotărât să-mi dedic viața și să lupt pentru dezrobirea clasei muncitoare de exploataitori și făurirea unei orânduirii sociale, conduse tovărășește de oameni înțelegători și pricepuți. O orânduire socială nouă și echilibrată, nespus de seducătoare pentru cei mulți. Parcă o mână nevăzută îmi impregnase materia cenușie din cutia craniană cu o substanță diafană de vise și nu mai vedeam altceva decât noi orânduirile sociale conduse tovărășește de oameni înțelegători cu nevoile muncitorilor și blânzi ca niște mielușei, de ziceai că-s buni de pus pe rană. Să tot luptă pentru aşa himerice și încântătoare perspective.” (Transhimeria, cu subtitlul „Prin închisorii și lagăre”, ed. Eminescu, București, 1991).

Tânărul a fost arestat și dus din post în post, fiind pus în toate la șmotru, până la Ciochina. La Prefectura poliției Capitalei, un comisar a încercat să-i deschidă ochii, să vadă cu ce impostori are de-a face: „Aștia, pe care un naiv ca tine îi consideră sinceri și adeverăți tovarăși de luptă pentru binele aşa-zisei clase muncitoare, nu sunt decât niște potlogari care vor să scoată din foc castanele cu mâna altuia. Ei țintesc departe și caută să se cocoțeze sus, în vîrful ierarhiei puterii de stat prin inducerea în eroare a muncitorilor creduli.” (Transhimeria, p. 89).

Cuvintele comisarului îi intră, însă, Tânărului pe ureche și-i ies imediat pe cealaltă. Nimeni și nimic nu-l pot face pe Dumitru Mircescu să nu-și dedice toată energia slujirii cauzei comuniste. Devine membru al Ajutorului Roșu, celebrul MOPR, al Ligii muncii, al Sindicatului Muncitorilor din Îmbrăcăminte... De unde să știe visătorul Tânăr că Ajutorul Roșu, al cărui scop, neîndoilenic generos, aşa cum declarau organizatorii, era în realitate un organism internațional înființat și condus de la Moscova, emanație a NKVD? Chiar dacă i s-ar fi spus, nu ar fi crezut.

*

În timp ce Rossi, adolescent mândru, chiar semet, are drept la o plimbare zilnică de o oră în închisoarea „fasciștilor” polonezi, în gulagul din Patria muncitorilor și țăranilor durează cel mult un sfert de oră - când e permisă. Degeaba ar încerca cineva - și a încercat - să-i explice cum stau lucrurile în realitate. N-ar crede. Într-o zi primește vizita tatălui vitreg. Discret, gardianul se îndepărtează pentru ca tatăl și fiul să poată vorbi nestingheriți.

- Nu înțelegi că-ți ruinezi existența? Ce-ai să ajungi dacă la vîrstă asta ești la pușcărie? Dacă îți bagi joc de propria ta carieră, măcar gândește-te la a mea!

Iar eu nespus de mândru:

- Soarta proletariatului mondial este mult mai importantă decât cariera dumitale!

(Op. cit., p. 50)

Începând din acel moment, Jacques nu-și va mai revedea tatăl; acesta avea să moară în timpul ocupației

germane consecutive pactului Ribbentrop-Molotov. Pe alți membri ai familiei îi va reîntâlni după zeci de ani.

În loc de nouă luni de închisoare, Jacques nu face decât șase: criminala justiție burgheză îl absolvia de restul de pedeapsă, în temeiul vîrstei. Nu se duce acasă. Pleacă la Cracovia unde își continuă studiile de sculptură. În legătură cu partidul comunist care decide trimiterea lui în Cehoslovacia, stat în care partidul, ilegal în Polonia, există legalmente. După un șir de peripeții, va ajunge la Praga. De aici, amestecat printre cehoslovaci care trec zilnic frontieră în Germania, unde lucrează, va ajunge la Berlin.

„La Berlin, în 1929, prin mijlocirea Partidului comunist german, Jacques regăsește un tovarăș polonez care îl va pune în legătură cu Kominternul, acel serviciu internațional de legături secrete care comunică cu serviciile sovietice de spionaj și al cărui scop este de a răsturna capitalismul și de a instaura marxism-leninismul pe toată planetă. Ani de zile va trece, clandestin, sub diverse identități și în misiuni oculte, aceleași frontiere pe care le trecuse pe când era copil de bogăță apoi - unele - în calitate de comunist în ilegalitate. De la Berlin la Viena, de la Bruxelles la Copenhaga, de la Milano la Paris și mai departe.” (Op.cit., p. 59).

La Berlin scrie articole pentru presa comunistă, inclusiv pentru ziarele poloneze de stânga. Dar activitățile sale oculte sunt, în această fază a existenței sale de ordin tehnic. Atunci a cunoscut-o, la Praga, pe Milena Jesenska, prietena lui Kafka, iar la Moscova, la celebrul hotel Lux, pe Margarete Heinz Neumann și pe soțul acesteia, Heinz Neumann, lideri ai comuniștilor germani. „În acea epocă, nici unul dintre cei trei nu-și puteau încăpui că tutrei vor fi prinși în marele vîrtej din 1937” (E vorba de Marea Epurare sau, cum i s-a mai spus, **Ejovscina** - după numele criminalului Ejov pus de Stalin în funcția de Comisar la Afaceri Interne - n.n.). La hotelul Lux locuiau comuniștii cei mai importanți; printre ei s-a numărat și Ana Pauker. Activiștii de rând, cum era Tânărul Rossi aveau doar drept de vizită.

În 1933, Hitler vine la putere, Rossi e obligat să părăsească Germania. De acum înainte, reședința sa va fi la Moscova, în diferite locuințe conspirative de unde va pleca în multe misiuni peste hotare. Când e „acasă”, urmează cursuri de marxism și filozofie.

De fapt, Rossi era un curier. Nu cunoștea conținutul documentelor pe care le transporta, compartimentarea era strictă. Există un cult al secretului. Foarte multe misiuni l-au dus în Elveția, de unde concluzia lui, firească, și adeverătată, că Țara Cantoanelor era una dintre bazele principale ale Kominternului. (Să nu uităm că o parte a emigranților bolșevici, în frunte cu Lenin însuși, se stabilise pentru mult timp acolo).

Una dintre misiunile în Elveția a fost însoțirea unei tovarășe care transporta o mare sumă de dolari ascunsă într-o pernă de piele dintre cele folosite în călătorii

îndelungi pentru a-și sprijini capul. „Ni se întâmplă, totuși, rar să transportăm bani. În acel caz era, probabil, vorba de o urgență. În general, Kominternul finanța partidele frătești prin intermediul unor organisme mai mult sau mai puțin fictive, conduse de sovietici și de criptocomuniști europeni și americani.” (Idem, p. 65). *

Peste zeci de ani, Dumitru Mircescu își va aminti de abundența de produse alimentare pe piața românească „în ciuda crizei financiare și a stagnării economice din anul 1933”. Un salahor la sănțierul planșeului de beton care a acoperit Dâmbovița pe timpul primariatul lui Dem Dobrescu, „mare țărănist”, câștiga 75 lei pe zi; un litru de vin costa, la cărciumă, 2 lei, iar un kg de carne proaspătă de vită costa 12 lei. „Odată cu noua orânduire socială (comunistă - n.n.) toate bunurile s-au dus pe apa sămbetei, de parcă n-au fost de când e lumea, și au fost iute înlocuite cu promisiuni frumoase și aşteptări zadarnice. Sindicatele unitare fuseseră închise pe la sfârșitul anului 1928, învinuite de către autorități că în loc să-și vadă de apărarea intereselor profesionale ale muncitorilor, duceau în realitate sub paravanul acestora o susținută muncă de subminare a ordinei de stat și de trecerea lui la remorca tovărășiei din Răsărit.” (Transhimeria, p. 16).

Vorbind despre deprinderea noțiunilor marxiste despre lupta de clasă, valoare și plusvaloare, Internaționala, Mircescu conchide că toată vorbăria marxistă este perfect ilustrată de proverbul „*De departe ochii-ți bate, de aproape ochii-ți scoate*“.

Mircescu evocă unele cazuri de înavuțire subită și de îmburghezire a unor vajnici lideri comuniști. Printre ei, Gheorghe Cristescu Plăpușaru, prim secretarul Partidului comunist din România înființat în 1921 și trecut în ilegalitate în 1924. Cristescu fusese șeful delegației muncitorilor primiți la Moscova de însuși Lenin: „*Gh. Cristescu fusese vârât și la închisoare pe timpul stăpânirii burghezo-moșierești, dar nu pentru convingerile sale marxiste, profund proletare ci pentru delapidarea fondurilor unor sindicate muncitorești. Atât de hulita guvernare burgheză nu s-a sfidat să ia apărarea muncitorilor înșelați, pedepsindu-l cum se cuvine pe infractorul căpătuit. Ah! și ce mai căsuță frumușică și-a construit din fondurile delapidate vajnicul conducător muncitoresc, pe strada Herescu Năsturel nr. 9, aproape de biserică Sfânta Vineri. S-a grăbit dumnealui să intre în rândurile burgheziei exploatatoare...*“ (id., pp. 19, 20).

De foarte Tânăr, Mircescu i-a cunoscut și a trăit în lumea ideilor unor Ana Pauker și Lucrețiu Pătrășcanu; a ascultat și cuvântările socialistilor Ștefan Voitec („mare oportunist”), dr. Ghelerter, Ilie Moscovici, Fluieraș, Jumanca... (În 1950, fostul deputat socialist Fluieraș a fost ucis la Gherla, din ordin superior, fără îndoială, de fostul comunista Ștefan (Ludovic) Reck,

ajutat de Juberian și Henteș, foști studenți trecuți prin reeducarea de la Pitești. În plină dictatură a proletariatului - n.n.).

Dumitru Mircescu și-a făcut serviciul militar la Regimentul 5 Grăniceri Brăila. Înainte de lăsarea la vatră, un sublocotenent dezumanizat l-a bătut cu sălbăticie fără ca soldatul să fi fost vinovat.

Nu a mai stat pe gânduri. Lăsat la vatră, în loc să se ducă acasă a luat-o pe jos către Nistrul. „Mă complăceam în beatitudinea ideilor marxiste de parcă aș fi fost drogat.” La începutul lunii septembrie 1936, Dumitru Mircescu a trecut clandestin granița în URSS. A înaintat la adăpostul nopții.

Primul tablou al vieții sub sovietă și prima imagine a fericirii comuniste a fost o coadă imensă la petrol lampant, popular gaz. Deja în cuget îi încoleau bănuieri sumbre. Aveau să se adeverească în curând. Primul lucru pe care l-a remarcat - adevărată lovitură de măciucă în moalele capului! - au fost zdrențele celor de la coada la gaz.

„Îmbrăcămintea dovedea că dânsii mai traversează încă o secvență de timp din preistoria omenirii neajutorate. Se puteau vedea pufoaicele murdare și zdrențuite, pantalonii jerbeliți, șepci cu și fără vizieră, capele militare, căciuli, pantofi de tenis, cizme de doc, ghete stâlcite. (...) Deci în împărăția proletară o altă lume m-a întâmpinat, la antipodul celei din vis, o lume de coșmar, cu mult mai rea decât cea din România burgheză...”

Fugarul este dus, sub escortă, la marea închisoare de la Odesa. Acuzat de spionaj, va fi trimis, mai întâi, în Kazahstan, într-un „oraș” numit Mirzoian, unde va cunoaște alți tineri din România, atrași de mitul - și mirajul - „Patriei oamenilor eliberați de sub exploatarea burgheziei”. Nu a văzut acolo decât o extremă sărăcie și o înfirătoare mizerie. Promiscuitatea era de nedescris. Totodată, de nedescris era și starea de spirit a Tânărului în vîrstă de 24 de ani care nu înțelegea cum de poate fi acuzat de spionaj! - tocmai el, care credea din suflet că Uniunea Sovietică e patria libertății!

De la Mirzoian a fost dus la sediul NKVD din Alma-Ata, capitala Kazahstanului, unde i s-a comunicat că este deportat la Semipalatinsk, oraș situat pe fluviul siberian Irtăș. De fapt, Semipalatinsk nu era decât o etapă fiindcă poliția politică l-a trimis la Gherghievsk, orașul obscur. Era un visor cumplit. Gherghievsk era o „localitate umilă”: „*Câteva izbe, barăci, chiar și bordeie ... Mi-am dat seama imediat că fusesem deportat în aceste locuri părăginte cu scopul de a pieri de foame și de păduchi și astfel stăpânirea neomenească să scape de mine, înghițit de imensitatea mizeriei și a spațiului. De aici, de prin aceste locuri inospitaliere cu sute și mii de acei în urmă să văliseră împinși de foame hunii și alte popoare barbare asupra Europei apusene, civilizată și cu holde bogate...*” (op. cit., p. 53).

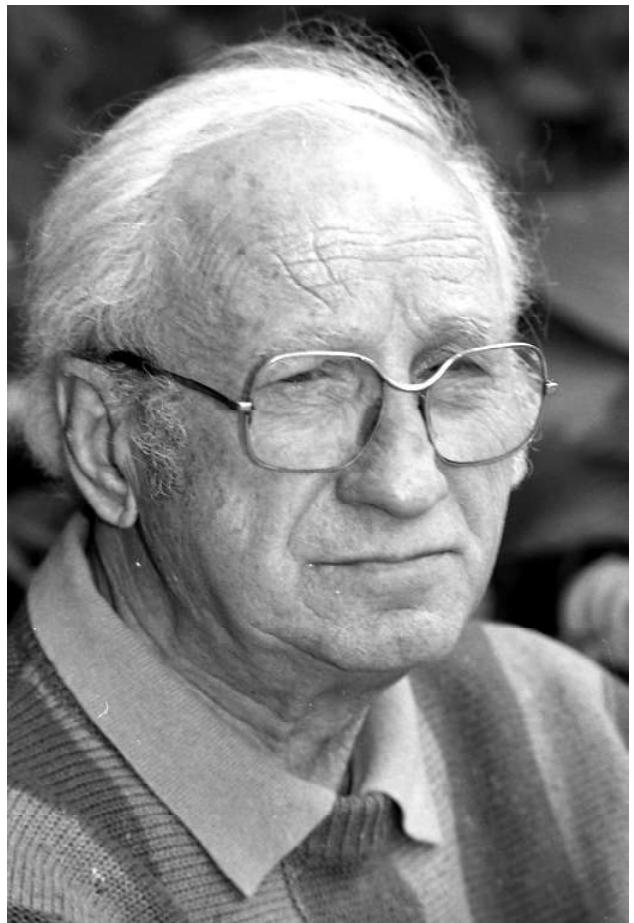
(va urma)

DICȚIONAR ARTIȘTI PLASTICI GĂLĂȚENI 113

SPIRESCU, Nicolae - pictor (n. 24 ianuarie 1921, București – m. 5 noiembrie 2009, Galați). A studiat la Academia de Arte Frumoase din București, pe care a absolvit-o în 1945, avându-i profesori pe Camil Ressu și Jean Al. Steriadi. După ce a urmat și cursurile Seminarului Pedagogic din cadrul Universității București, în 1946 s-a stabilit la Galați. Alături de Nicolae Mantu, Dorothea Schmierer-Roth, Ion Bârjoveanu, Elena Hanagic, Lelia Oprisan, Constanța Grigoriu și Gheorghe Levcovici, a luat parte la înființarea, în 1951, a Cenaclului Galați al Uniunii Artiștilor Plastici. Împărțindu-se cu dărdnicie între propriul atelier și munca de îndrumare și formare a

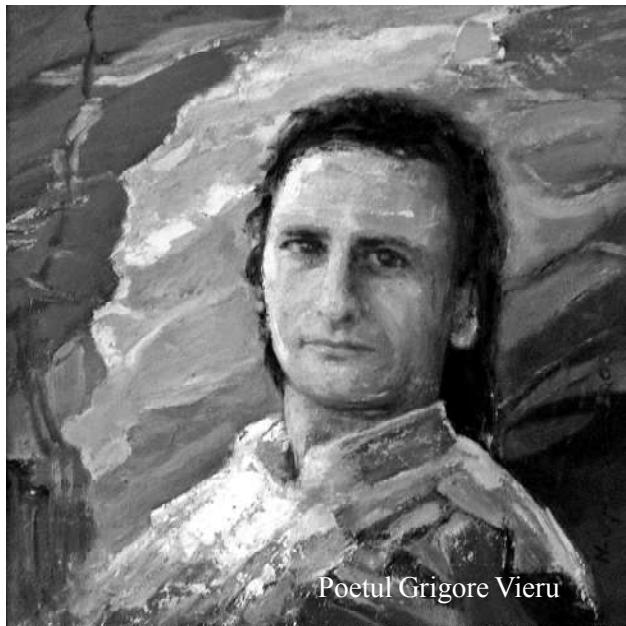
tinerelor generații, ca profesor la Liceul Pedagogic „Costache Negri” sau la Liceul de Artă „Dimitrie Cucliu”, el a participat de-a lungul anilor la 345 de expoziții din țară și de peste hotare, și-a deschis 86 de expoziții personale în țară și 46 în străinătate. Creații

ale sale se găsesc în muzee și colecții particulare din România, Austria, Anglia, Canada, Danemarca, Iugoslavia, Franța, Grecia, Israel, Italia, S. U. A., Germania, Norvegia, Republica Moldova, Suedia. Este deținătorul mai multor premii și distincții acordate în țară și în Italia: Premiul național „Tinerimea Română”,

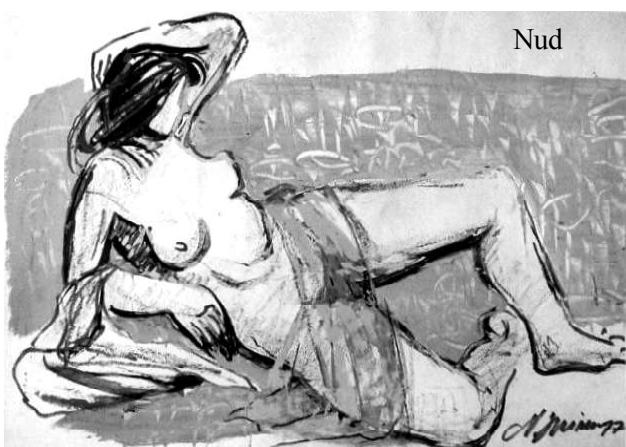
Veneția

Poetul Grigore Vieru

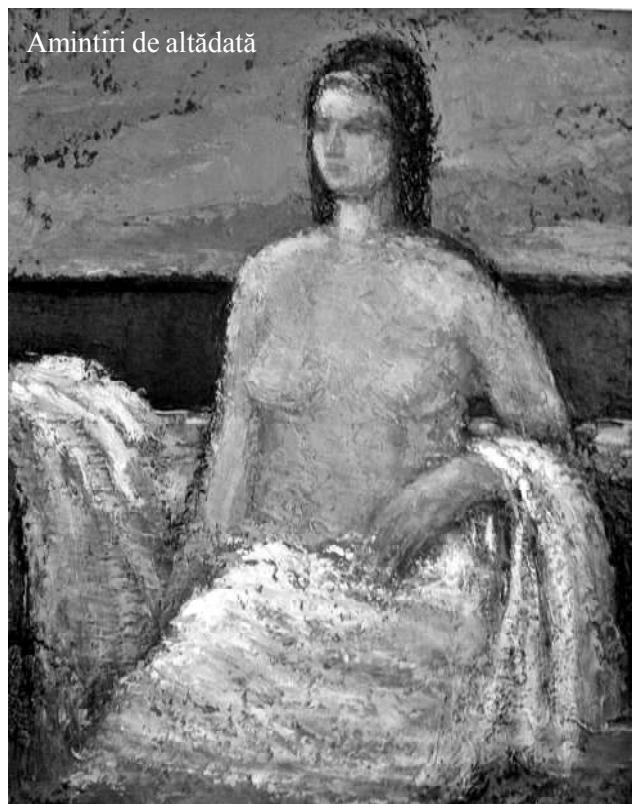
Bucureşti, 1939; Premiul național „Grafică de Carte”, Bucureşti, 1951; Medalia de argint „Asti”, Cuneo, Italia, 1972; Medalia de aur „Pesca d’Oro”, Biello, Italia, 1973; Premiul național „Carlo Pittara”, Torino, Italia, 1973; Premiul internațional „San Fermo”, Bergamo, Italia, 1984; Premiul „Targa d’Argento”, Brescia, Italia, 1989. La sfârșitul lui noiembrie 2006 a primit din partea Consiliului Local titlul de Cetățean de onoare al municipiului Galați.

Excelent peisagist, căruia Dunărea, Delta, bălțile, Brateșul, meleagurile covurluiene i-au dezvăluit frumuseți nebănuite, taine și miracole pe care ochiul format al artistului le-a descoperit și transpus prin intermediul liniilor și culorilor, Nicolae Spirescu a cultivat cu aceeași consecvență portretul, compoziția, natura statică, nudul, florile. Opera sa, vastă, variată, unitară, este rodul unui demers coerent, ne pune în fața unui discurs plastic armonios, ce s-a conturat în timp,

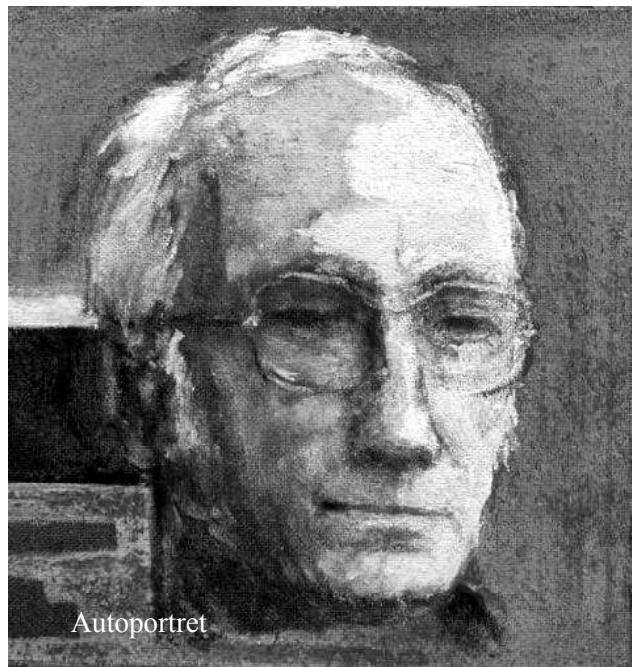
Nud

alcătuind un ansamblu monumental de mare forță artistică. În tot ce a pictat, el este modern, căutând mai ales în culoare să profite de cuceririle impresionismului, expresionismului și fovismului. Peisajele sale aduc în prim-plan imagini pitorești ale acestor meleaguri de la Dunărea de Jos, copacii sunt viguroși, au rădăcini adânc înfipte în pământul românesc, apele se desfășoară pe mari întinderi spațiale, contopindu-se cel mai adesea cu cerul („Dimineață”, „Umbre în Deltă”, „Cântecul apelor”, „Dunăre, Dunăre”, „Liniște”, „Tărm danubian”, „Claviatura apelor”, „Reflexe”, „Maluri gălățene”, „Nostalgia apelor”, „Toamnă violetă”, „Case de pescari”, „Vechea faleză”, „Reverberația luminii” etc.). Natură poetică, pictorul este un loric neegalabil.

Amintiri de altădată

Trăsăturile sale esențiale sunt vitalismul, energia, trăirea la o înaltă intensitate a vieții, calități demonstrate și de pasta folosită, așezată cu dărnicie în straturi groase atât cu pensula, dar mai ales cu cuțitul de paletă. În peisajele lui Spirescu culoarea dobândește sonoritate și străluciri vecine cu poezia și muzica. Uneori, metafora și simbolul lasă să descoperim în imaginile lucrărilor sale semnificații ce țin de lumea legendelor întrețesute în jurul marelui fluviu, de perenitatea creației artistice, de vocația constructivă a oamenilor de pe aceste plaiuri

Autoportret

binecuvântate de Dumnezeu. În desele deplasări peste hotare a imortalizat imagini ale Venetiei, Romei, Vienei sau ale altor localități. A pătruns, de asemenea, cu evlavie în universul poeziei eminesciene și i-a găsit echivalențe plastice de o remarcabilă sugestivitate (ciclul „Ipostazele geniului”), și-a pictat prietenii cu o vădită notă de umor (ciclul „Şarje prieteneşti”), a realizat o serie de portrete ale voievozilor români (ciclul „Pecetea timpului”), a surprins în compoziții aspecte din viața țăranilor, pescarilor, muncitorilor portuari, a navaliștilor etc. În același timp s-a aplecat cu pasiune asupra motivului floral, creând numeroase tablouri în care carnalitatea și gingășia lujerelor, fragilitatea petalelor sunt redate cu o pastă luminoasă, așternută uneori prin suprapunerile ce lasă loc unor vizibile transparențe. Florile lui Nicolae Spirescu sunt pictate

de obicei în vase modeste, în vecinătatea cărora pot fi văzute o ceașcă de cafea, o ulcică, o pipă, fructe sau vreun album de artă. În portrete, Nicolae Spirescu preferă îndeosebi chipurile feminine, cărora le descoperă frumuseții lăuntrice ce se acordă de minune cu expresia exterioară. Îl atrag figurile frumoase, cu forme rotunde, ale căror calități plastice exterioare sunt luminate de o căldură ce dezvăluie o bogat univers interior („Nostalgii danubiene”, „Amintiri de altădată”, „Reverie”, „Adriana”, „Blonda”, „Anamaria”, „Fată cu flori”, „Legenda apelor”). Candoarea, noblețea sufletească, afectivitatea, tandrețea sunt trăsăturile care se citesc cel mai adesea pe chipul femeilor pictate, și ele parcă tot rod al concepției vitaliste de care pictorul este însuflarețit în permanență.

Bibl.: Mariana Cocoș, *Nicolae Spirescu, peisaj dunărean*, album de artă, Editura Hipatya, Galați, 1996; Corneliu Stoica, *Artiști plastici de la Dunărea de Jos*, Editura Alma, Galați, 1999; Corneliu Stoica, *Identități artistice*, Editura Alma, Galați, 2004; Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol. V, Editura Arc 2000, București, 2003; Corneliu Stoica, *Întâlniri confortante*, Editura Sinteze, Galați, 2007; *Nicolae Spirescu – pictură-grafică*, album de artă, Editura Alma Print, Galați, 2008; Corneliu Stoica, *Interferențe*, Editura Sinteze, Galați, 2009; Corneliu Stoica, *Acorduri cromatice la Dunăre*, Editura Sinteze, Galați, 2011; Valentin Ciucă, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova 1800-2010*, Editura Art XXI, Iași, 2011; Corneliu Stoica, *Dicționarul artiștilor plastici gălăjeni*, Editura Axis Libri, Galați, 2013.

Neliniștea apelor

Dimineața în Delta

Morphochroma

Sterică Bădălan și Relu Angheluță

Metamorfoze

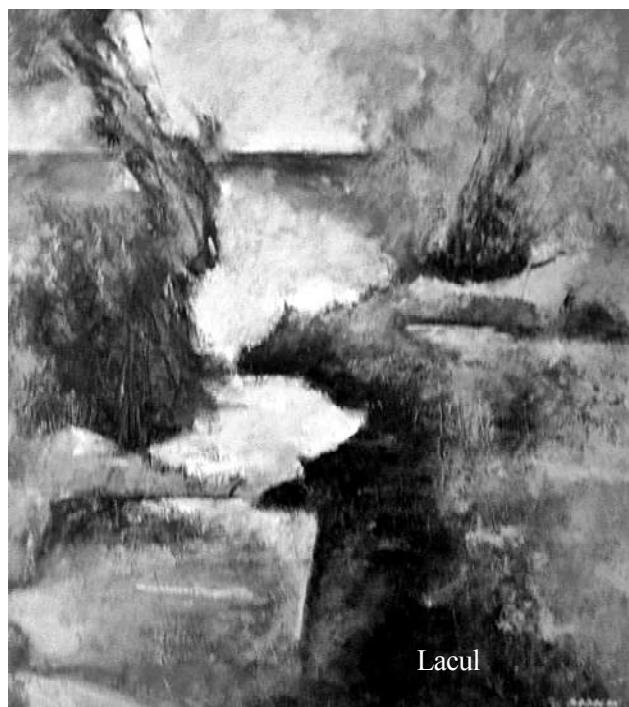
Pentru a șasea oară, pictorul Sterică Bădălan și sculptorul Relu Angheluță, doi artiști legați printr-o trainică prietenie, au expus împreună la Galeriile de Artă „Nicolae Mantu”, aceasta întâmplându-se în anii anteriori nu numai în Galați, ci și la Brăila și Tecuci. Ambii sunt membri ai Uniunii Artiștilor Plastici din România, cu un palmares expozițional bogat, reușind ca în timpul care a trecut de la debutul lor artistic să-și construiască un discurs plastic bine articulat, care îi individualizează în contextul mișcării plastice de pe aceste meleaguri.

Sterică Bădălan a populat simezele cu un număr de 30 de tablouri realizate în tehnica uleiului pe pânză. Dacă până acum el a pendulat între pictura semiabstracță și cea figurativă, realistă, în expoziția actuală lucrările stau sub semnul nonfigurativului, toate fiind pictate în cheie abstractă. Este un prim element de noutate a creației sale, la care se adaugă un mult mai mare interes pentru culoarea intensă,

strălucitoare, apropiată de cea a foviștilor. Motivele de la care pornește în conceperea tablourilor, aşa cum reiese și din titulatura lor, sunt tot datele concrete ale peisajului dobrogean, ale plaiurilor natale, ale Deltei Dunării, dar și ale unor localități în care el a participat în ultimii ani la tabere de creație. Aceste motive, în procesul de elaborare, au fost astfel metamorfozate încât efectul a fost obținerea unor imagini care doar prin culoare evocă spiritul locurilor. Întâlnim unele lucrări care fac trimiteri directe la acestea („Canal în Deltă”, „Deltă I, II”, „Dig”, „Meleaguri dragi”, „Faleza”, „Așezare”, „Deal”, „Lacul”, „Ilgani”), iar altele care sugerează momente ale zilei și nopții („Zoriori de ziua”, „Zi însorită”, „Amurg”, „Înserare”, „Lumini în noapte”), ale anotimpurilor („Toamnă târzie”, „Târm”), ca și ale unor stări și trăiri personale („Romantică”, „Amintire”, „Trepte spre cer”). Ceea ce fascinează în aceste compozиții este în primul rând forța expresivă a culorii, acordurile cromatice de mare

intensitate pe care le obține, dar și formele, deși abstrakte, prin care artistul reușește să sugereze ceea ce a vrut să exprime. Roșu incendiar, roșu ternar, albastru de diferite nuanțe, verde, oliv, ocru, siena, violaceu, galben, roz, alb sunt orchestrate cu o subtilitate de maestru în ansambluri de mare prospețime. Adesea, pictorul pictează pe o anumită dominantă coloristică („Reflexe”, „Oglindire”, „Tărm”), plasează centrul de interes al imaginii în partea de jos a tabloului („Zi însorită”) sau în cea de sus („Citadelă II”), însă în cele mai dese cazuri se concentrează asupra părții centrale, cu extensii spre cele două laturi din stânga și dreapta, precum și pe înălțime. Sterică Bădălan este în aceste lucrări un liric exploziv, care a renunțat la paleta de griuri întâlnită altădată în creația sa, exaltând culoarea ca semn al transpunerii pe pânză a bucuriei pe care i-a declanșat-o natura aflată în plenitudinea

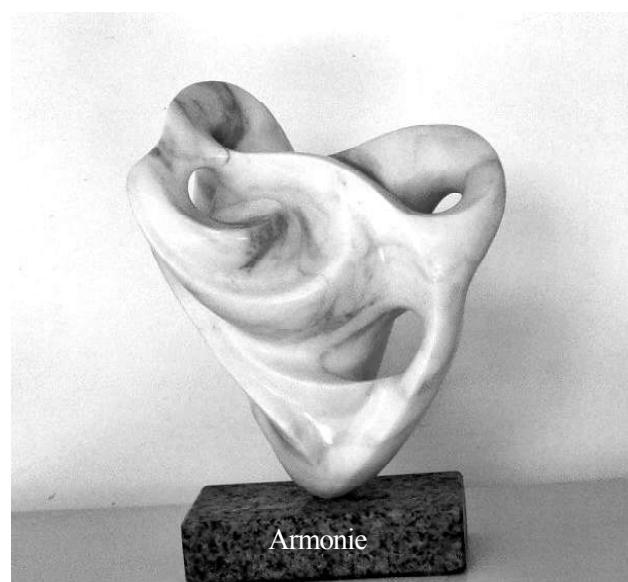
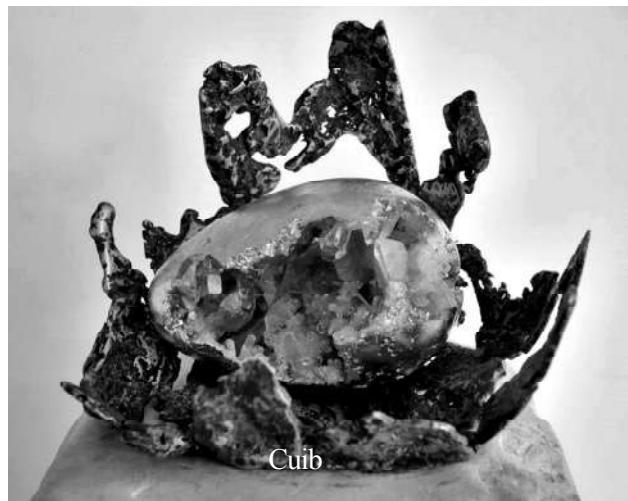
forțelor sale sau în momentele autumnale, când a îmbrăcat hlamidă de purpură, aur și argint. Este multă poezie în aceste noi plăsmuirii ale pictorului, care se revarsă aidoma unui ūvoi impetuos, declanșând, la rându-i, emoții și sentimente puternice, bucurii estetice nemăsurate în sufletul privitorului. Este o nouă etapă în evoluția artistului gălăjean, cu nimic mai prejos decât ceea ce a făcut până acum, și care se înregistrează ca o acumulare importantă în strădaniile lui de descoperire și de tot mai bună stăpânire a tainelor cromatologiei.

Sculptorul Relu Angheluță, un împătimitor al formelor și volumelor de maximă puritate, sintetice, epurate de detalii, este prezent în expoziție cu 20 de lucrări, toate ronde-bosse-uri executate din marmură sau din asocierea acestieia cu metalul. Sunt lucrări de mici dimensiuni, destinate interioarelor, care cuceresc prin armonia proporțiilor, suplețea formelor, ritmurile dinamice și șlefuirea perfectă, de o finețe echivalentă cu rafinamentul. Lucrul deloc ușor de realizat, dată fiind greutatea cioplirii în marmură. Amintind întrucâtva de arta mult regretatului maestru Marcel Gugianu, pentru creația căruia Relu Angheluță are sentimente de deosebită admirație și respect, sculpturile lui evocă maternitatea („Maternitate”), geneza („Geneză I, II”, „Cuib I, II, III”), germinația („Sămânță”, „Miracol”), zborul („Aripă”), dezvoltă motive religioase („Trinitate”,

„Madona și Pruncul”, „Înger I, II”) sau sunt inspirate din mitologia greacă („Himera”). Formele și volumele sunt înscrise ingenios în spațiu, marmura folosită are de cele mai multe ori transparente prin care se vede structura de o cromatică aparte, cu reflexe ce variază de la verzui, sidefiu, moviu până la roșiatic. Adesea, acestor reflexe, sculptorul le adaugă strălucirea foișei de aur, pe care o aplică pe unele suprafețe. Artistul este atent la raportul dintre plinuri și goluri, dintre suprafețele netede și cele vibrate, dintre părțile luminoase și cele umbrite. Relu Angheluță este un temperament profund liric, sensibil, lucrările lui au în substanță lor o consistență încărcată metaforică și simbolică, astfel că ele par mai degrabă a fi niște poeme sculpturale în materia cărora sunt încorporate gânduri și sentimente adânci, idei trainice, de mare noblete.

Artiști aflați la vîrsta maturității creației lor, recunooscibilă în peisajul artei gălățene și nu numai, Sterică Bădălan și Relu Angheluță au oferit iubitorilor de frumos, în acest anotimp estival, un dar estetic prețios, un prilej de a se încărca pozitiv cu valorile artei lor optimiste. Îi aștepțăm cu dragoste și firesc interes să le vedem creațiile pe simeze și în viitor!

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ DE LA BĂLȚI ÎN MEDIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE (II)

(urmare din numarul 174)

* Acum 25 de ani în urmă, în decembrie 1991, colecția Bibliotecii constituia 1 360 618 unități materiale. Din acest număr de cărți, numai 158 962 exemplare erau în limba de stat, 11,68% din numărul total de exemplare. Din acestea, doar 5% erau în grafie latină, din toată colecția formând doar 0,99%, anunță directoarea în comunicările și rapoartele sale.

Întemeirea relațiilor de colaborare cu Asociația Pro Basarabia și Bucovina, Filiala din Galați, președintele căreia era marele cărturar și bibliofil, pământeanul basarabenilor Preotul Igor Jechiu, a adus primele stocuri de carte românească pentru studenții și cadrele didactice bălțene.

Trecerea de la grafia chirilică la cea latină și decretarea limbii de stat la începutul anilor '90 ai secolului XX au ridicat probleme deosebite pentru conducerea Universității și a Bibliotecii în vederea asigurării procesului de învățămînt și de cercetare cu publicații în limba română, relatează inginerul Radu Moțoc, Membrul de Onoare al Senatului USARB.

În perioada deschiderii mai multor biblioteci publice de carte românească cu susținerea colegilor din România, spre universitatea bălțeană erau direcționate mii de publicații românești de către neobositul inginer Radu Moțoc, secretarul APBB, Filiala din Galați. Dumnealui sensibiliza Biblioteca Națională din România, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” din Galați, Universitatea Dunărea de Jos, editurile HUMANITAS, Magazin Istoric, Uniunea Compozitorilor și Muzicienilor din România, Institutul de Psihologie al Academiei Române, Institutul Cultural Român, organizații și multe persoane particulare care oferă cu generozitate din publicațiile recent editate sau deținute în colecțiile sale. Pe parcursul a cîțiva ani, au fost perfectate respectiv 12 și 45 titluri de abonamente la reviste (care erau expediate cu regularitate de Biblioteca Națională și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București). Colecțiile de reviste Viața Basarabiei, Convorbiri literare, Revista din Australia de la Victor Jechiu (fiul regrettatului Părinte Igor Jechiu) au completat fondurile de periodice ale Bibliotecii. Donația Bibliotecii Județene V.A. Urechia a sprijinit interesele studenților și profesorilor în vederea studierii istoriei și limbii române, apoi a venit donația Universității Dunării de Jos pentru instruirea studenților la distanță.

Această colaborare istorică de 25 de ani dintre Universitatea bălțeană și APBB s-a început cu un scop sfînt: de a contribui la modificarea raportului

dintre cartea în limba română și cea în limba rusă: respectiv 5% față de 84%. Astăzi, documentele în limba română constituie 25%, în limba rusă - 63%. Circa 30 000 de documente în valoare de peste 100.000 Euro au fost investite în Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți de Asociația Pro Basarabia și Bucovina, Filiala „C. Negri” din Galați.

Concomitent cu cărțile și revistele Biblioteca a fost dotată cu antenă parabolică, televizor color, în universitate este susținută crearea laboratorului de paleografie. Începînd cu anul 1995 Asociația a devenit inițiatorul și cel mai mare susținător în omagierea șefilor de promoții de la toate Facultățile, sprijină deschiderea Atheneului universitar. Vizitatorii Bibliotecii au admirat expoziția de litografii și gravuri „Domnitori și principi ai Țărilor Române” organizată de Membrul de Onoare al Senatului USARB, inginerul Radu Moțoc, care mai tîrziu donează expoziția „Vechi gravuri din sec.XV-XVI Ex-librisuri de Epocă”.

Prefectul județului Galați, regretatul Răsvan Angheluță, directorul general al celui mai mare combinat siderurgic din România, domnul Nicolae Dumitru, Primar al Galațiului, doctorul Chiril Baranetchi, succesorul Pr. Igor Jechiu la funcția de Președinte a Asociației, Episcopia Dunărea de Jos, personalități onorabile, care se implicau în grijile și nevoile noastre datorită Omului despre care se poate spune cu cuvintele Preotului Igor Jechiu: Cu cît este omul mai adevărat, cu atît este mai simplu și cu cît este mai simplu, cu atît mai apropiat de statura sa morală originară. „În cea ce mă privește, voi colabora în continuare cu programe culturale care țin de Biblioteca Universitară „Alecu Russo” și promovarea personalităților bălțene în spațiul cultural european”, scria Dl Radu Moțoc, la început de aprilie 2010, într-o scrisoare adresată conducerii Universității bălțene.

Părintele Jechiu nu mai este demult printre noi, a plecat în grădinile Domnului și Faina Tlehuci, nu s-au întîlnit nici odată cît au trăit pe pămînt, poate întîlnindu-se acolo..., dar tot ceea ce au lăsat la Bălți constituie astăzi o importantă zestre patrimonială de care beneficiază și vor beneficia mii de studenți și cadre didactice mulți ani înainte.

Profesorul Universității din Heidelberg, dr. Thomas Wilhelm, care a promovat cursuri de limbă și literatură germană la Bălți, a direcționat spre studenții bălteni carte originală în limba germană și franceză, constituind colecția ce-i poartă numele.

Dr. arhitect Alexandru Budișteanu, Președinte Emerit al Uniunii Vorbitořilor de Limbă Engleză din

România, Doctor Honoris Cauza USARB, a promis că va dona universității bălțene biblioteca sa personală, care numără 8.800 de documente.

În anii 2014-2016 au fost recepționate colecțiile particulare ale profesorului Ioan Nicorici (carte rară religioasă), a criticului de teatru Ion Proca din Moldova, Mircea Druc, fost prim-ministrul R. Moldova și inginerul Ioan Călin Dimitriu din România și dr. Daniela Gîfu, a doctorului radiolog Leonid Gheorghian din Germania și Dan George Dimitrescu din Suedia, a regretatului avocat Dr. Nicolae Varnay din România.

Considerăm că o sursă deosebit de valoasă de a menține actuale colecțiile sănt relațiile de schimb interbibliotecar prin care au fost și sănt recepționate valoroase documente de la bibliotecile mari din Moldova și din România: Biblioteca Centrală Universitară din București, Biblioteca Națională, Biblioteca Națională Pedagogică, BCU Cluj, Timișoara și Craiova, Suceava, Brașov, precum și din Ucraina – Biblioteca Națională Universitară din Cernăuți.

Cea mai de preț valoare a bibliotecii universitare bălțene „performanța căreia este un exemplu benefic pentru țară...”, susține Academicul Gheorghe Duca, reprezentă serviciile pe care le oferă beneficiarilor săi.

Infrastructura informațională este suplinită de colecțiile electronice proprii care oferă acces la 413.812 înregistrări bibliografice privind 73% din toate titlurile deținute în colecția Bibliotecii; Bibliotecă Digitală - conținuturile documentelor electronice locale și străine; SumarScanat - circa 700 de cuprinse ale revistelor și cărților în limbile engleză, germană și rusă pe subiectele de profil ale Universității; Lucrări Muzicale de pe discuri de vinil (format MP3) – bază de date a operelor muzicale.

De pe site pot fi lecturate *on-line* conținuturile integrale ale revistelor editate de universității bălțeni: Artă și educație artistică, Fizică și tehnică, Limbaj și Context, Glotodidactica, Tehnocopia, NRF (Noua Revistă Filologică), *Confluente bibliologice*, revista electronică a secțiuni bibliotecilor universitare a Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova – Bibliouniversitas@abrm.md.

La Conferința Anuală a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova (16 octombrie 2009) a fost aprobată Declarația Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis la

informație. Biblioteca universitară din Bălți fiind printre instituțiile care au desfășurat programe speciale în *International Open Access Week* în (2011-2015) <https://eifloamoldova.wordpress.com>

În contextual acestei mișcări, în anul 2013 a fost lansată *Arhiva instituțională digitală - ORA (Open Research Archive)* USARB (<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/>), elaborată pe platforma DSpace, în care sănt colectate și oferite în acces deschis deja 900 de full-texte ale publicațiilor științifice și didactice semnate de universitarii (cadrele didactice și bibliotecarii) din Bălți. Lucrările sănt indexate în *Google Scholar* (<http://www.acces-deschis.ro/latreaba/inova%C8%9Bii-%C3%AEn-comunicare/96-evaluarea-contributiilor-stiintifice/90-google-scholar>), au licență *Creative Commons*, iar bibliotecarii au însușit un alt serviciu efectuând studii explorative a vizibilității științifice a cercetătorilor universitari prin aplicarea indicatorilor scientometrici.

Dezvoltarea acestui serviciu a continuat în cadrul Proiectului MISISQ, în care participă șapte biblioteci universitare din Moldova, proiectul fiind coordonat de partenerii europeni de la Biblioteca Universității de Științe Medicale din Kaunas, Lituania. Politica accesului deschis în USARB, aprobată de Senat în septembrie 2015 a fost înregistrată în ROARMAP (<http://roarmap.eprints.org/>, Repozitoriu în DOAR <http://www.opendear.org/suggest.php>)

Unul din cele mai importante obiective ale Proiectului MISISQ este crearea spațiului informațional unic prin implementarea softului ALEPH și a *Modulului ExLibris Primo*, unde printr-o singură căutare se pot găsi resursele informaționale, inclusiv în catalogul partajat al celor șapte biblioteci-participante în Proiect.

Bibliotecarii postează lucrările cadrelor didactice

universitare în bibliotecile și platformele deschise *Open Library, Calameo, Issuu, Scribd*, sporind vizibilitatea lor în lume.

În ultimii ani bibliotecile sănt implicate în procesul schimbărilor globale care influențează expres caracterul activității și dezvoltării lor. Diversitatea sporite a mediului extern bibliotecile au opus o varietate de modele organizaționale, reacționând nu numai la schimbările socio-politice și economice, dar, de asemenea, modificînd propriile obiective și valori, logistica instituțională, resursele informaționale, serviciile și produsele bibliotecare pentru contingentul lor de utilizatori.

În anul 2016 Biblioteca a participat cu un program dedicat îñ *Săptămîna Internațională a Educației Deschise*, 7-11 martie 2016, fiind înregistrată pe site-ul <http://www.openeducationweek.org/resources>.

Unul din serviciile preferate ale studenților și profesorilor este furnizarea de documente electronice (full-texte, linkuri, resurse tematice) prin *e-mail, skype, messenger, chat*, fiindu-le expediate în anul 2015, de exemplu, 2 632 de persoane au primit 1 315 mesaje cu diverse informații utile.

Utilizatorii Bibliotecii au acces în săli de lectură specializate pe domenii de știință, împrumut la domiciliu, servicii de informare și cercetare bibliografică, *Zilele Catedrelor, Zilele Informației, Lunarul Licențiatului/Masterandului/ Doctorandului, Salonul editorial Universitar, e-buletine informative ale noilor achiziții, diseminarea selectivă a informației pentru cercetători - DSI, servirea diferențiată a conducerii - SDC, auditiile muzicale, redactarea lucrărilor științifice la PC din Bibliotecă.*

Biblioteca, ca parte componentă a Universității și a procesului de studiu, asigură formarea competențelor informaționale ale utilizatorilor prin promovarea serviciilor Bibliotecii în cadrul *Programului Noul Utilizator al Bibliotecii, Zilelor Bibliotecii și ale Universității*, materialelor promoționale elaborate, dar și prin promovarea *Cursului Bazele Culturii Informației*.

În conformitate cu ordinul rectorului nr. 05-596 din 26.10.2012, disciplina „*Bazele Culturii Informației*” a fost inclusă în planurile de învățămînt la toate specialitățile ca disciplină obligatorie de formare a abilităților și competențelor informaționale, în volum de 30 de ore (1 credit). Toată responsabilitatea în promovarea acestei discipline îi revine Bibliotecii Științifice, ea relaționînd cu decanatele Facultăților, raportează direct Proreectorului pentru activitatea didactică. Anual 9-10 bibliotecari-asistenți universitari promovează 300/400 de ore celor 900/1000 de studenți din anul I, în 38/40 de grupe academice de la toate Facultățile, indiferent de forma de studii. În cadrul cursului studenții află despre standardele europene a datelor de cercetare, platforma *OpenAIRE, Horizon*

2020, *Zenodo repository*, reviste îñ *Open Access, DOAJ, Open Academic Journals Index*; baze de date și servicii specifice marilor distribuitorii: *EBSCO, SpringerLink*; Comunicarea informației, etica utilizării informației, metode de evitare a plagiatului, folosirea unui soft de detectare a plagiatului; Catalogul partajat al bibliotecilor universitare din R. Moldova; Evaluarea rezultatelor și a performanței în cercetare, baze de date scientometrice: *ISI, Web of Science, Journal Citation Report, Scopus*, căutări și facilități în *Google Scholar*; Factorul de Impact (IF) al revistelor științifice și a celor mai relevante resurse pentru domeniul de cercetare; *IBN - Instrumentul Bibliometric Național*; Standarde de citare și scriere a referințelor bibliografice, stiluri de referinte; Utilizarea softurilor personale de gestiune a referințelor bibliografice: *EndNote, Mendeley, Zotero*.

Orarul lecțiilor precum și conținutul lor este prezentat în PowerPoint și expus pe pagina web a Bibliotecii (<http://libruniv.usarb.md/servicii/cultura.files/orarlectiilor.pdf>).

Demersul științifico - cultural este diversificat prin manifestări de anvergură: *Zilele Bibliotecii, Zilele Tineretului, Zilele ONU, Zilele Dreptului de a Ști, Săptămîna Internațională a Accesului Deschis la Informație, Clubul de discuții ONU, Clubul Cărții, Salonul Muzical, Ziua Națională a Culturii, Clubul BiblioSpiritus*, reviste bibliografice, lansări de carte. Documentele bibliotecare anual sănt promovate prin 360 de expoziții informative și tematice tradiționale, inclusiv 22/25 expoziții *on-line* posteate pe site-ul Bibliotecii. Bibliotecarii sănt invitați la manifestările științifice ale Facultăților și Catedrelor cu comunicări, reviste bibliografice, expoziții tradiționale și *on-line*, lucrări bibliografice editate.

* * *

Afirmările privind dispariția cărților și a bibliotecilor, chiar dacă s-au dovedit efemere, au amplificat demersurile, inclusiv și cele științifice ale bibliotecarilor, mai puțin vizibile și cu regret, nerecunoscute adesea de societate. Este bine cunoscut faptul, că în procesul de utilizare și difuzare a informației științifice un rol important îl are biblioteca. Acest fapt este confirmat și de Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova Nr. 259-XV din 15.07.2004, art. 131 Tipurile și structura organizațiilor din sfera științei și inovării, unde alături de alte structuri se regăsește biblioteca științifică. Prin cercetările și publicațiile editate pe suport de hîrtie ori electronic, Biblioteca asigură efectuarea cercetărilor în spații geografice, temporale, instituționale, domeniale.

Vitregiile timpului de orice fel (calamități naturale și sociale) ar putea distruge cărțile și CDurile, hackerii ar putea sparge și nimici bazele de date, dar în totdeauna undeva se vor păstra cataloagele elaborate de bibliotecari, bio și bibliografiile. Acestea reprezintă

(continuare în pag. 51)

BASARABIA TRAGICĂ ȘI NECUNOSCUTĂ

Raportul Morazov (II)

(urmare din numarul 174)

Urmează deci să descriu activitatea comuniștilor la orașe, în situația de astăzi.

Programul lor de activitate și transpunerea în practică a ideilor lor pe teritoriul Basarabiei, evolutiv, este următorul:

La început, această activitate constă în înjghebarea la orașe de nuclee comuniste, sub orice formă și cu efecte diverse. În ultimul timp însă, s-a trecut la sistematizarea acestor organizații în care se instruiesc, conform celor mai perfecte sisteme, contingente întregi de luptători, pentru promovarea programului integral comunist.

Cea mai mare importanță ce o dă tehnica de organizare a partidului comunist constă în acapararea tineretului care, prin flexibilitatea și ușurința judecății, constituie elementul cel mai necesar pentru a lupta cu entuziasm încruntat desfășurarea ideilor bolșevice. Elementul predominant, care formează tineretul comunist, îl dau evreii, cu 85%.

Explicația acestui fapt este că tot acest element, în Rusia actuală, reprezintă factorul de căpătenie în ce privește rolul de conducere al noului stat sovietic și, cum mulți din evreii basarabeni au rude și prieteni în Rusia, cu care se găsesc în corespondență, aceștia le trimit știri din cele mai optimiste de acolo, însotite de fotografii reprezentându-i în marile lor funcții, ca militari superiori etc., având alăturați și nelipsiți dolari, puși la indemână de serviciul de propagandă sovietic. Aceasta a făcut să se trezească în sânul elementului Tânăr, în opoziție cu cei bătrâni, speranța că într-o zi vor deveni și ei viitori comandanți, comisari, diplomați etc., deci iluzii care prind și sunt ușor de menținut în fața realității deja înfăptuite în statul sovietic.

Scolile secundare evreiești din Basarabia, sub îndrumarea unora din profesori, constituie adevărate pepiniere pentru recrutarea acestor elemente și nu la puțini din ei această idee începe să ia forme de fanatismului. Tot din rândul acestor tineri, ai tineretului comunist, se recrutează și cei mai abili spioni, în slujba statului sovietic. Dau ca exemplu cele petrecute acum doi ani, când s-a descoperit o organizație vastă de spionaj și din cercetările făcute s-a constatat următoarele:

Nisim Boi, student evreu, însotit de un specialist

trimis de Serviciul de spionaj militar din Moscova, în prejma încorporării contingentului, au sosit la Chișinău și au ales din sănul tineretului comunist cele mai bune și devotate elemente. Aceștia, în momentul repartizării la diferite unități, au primit anumite însărcinări în materie de spionaj și prin acestea au reușit să procure acestui serviciu de spionaj interesante informații cu caracter militar.

Deci, pe lângă pericolul că acest tineret comunist e recrutorul elementelor noi de propagandiști, de ațători etc., el mai constituie, paralel cu aceasta, și o adevărată armată de spioni, fanatici, care au misiunea de a procura orice informații pentru nevoile statului sovietic.

Sistemul de propagandă prin radio constituie încă un mijloc de propagandă și de ațăcare.

Comuniștii, pentru ca să-și valorifice existența și ca o încurajare a altor elemente îndoioanelnice, au trecut la fapte - în ultimul timp prin demonstrații la Chișinău, Ismail, Bălți și Soroca. A rezultat deci că nucleele lor principale se află la orașe și la aceste mișcări au participat numai dintre orășeni, lipsind elementul sătesc.

În programul lor de acțiune este prevăzut ca aceste nuclee să se răspândească treptat în târgurile din Basarabia, de unde apoi să-și întindă antenele și la țară; sub diferite forme, care deși în fond sunt în contradicție cu ideologia comunismului, totuși să provoace, cu orice preț și la momentul oportun, acțiuni pentru anumite scopuri urmărite de URSS.

În primul rând, prin toată acțiunea tactică emanată de la serviciul de propagandă al Internaționalei a III-a, sunt vizate regiunile locuite de minoritari, de preferință cele cu element rusesc, ucrainean, cât și cele cu elementul bulgăresc, masat în sudul Basarabiei.

Manifestările desfășurate în orașele mai principale, prin forma luată, au indignat în mod firesc opinia publică și mai ales acolo unde autoritățile locale n-au procedat cu severitate impusă în asemenea împrejurări. A impresionat adânc faptul că la Soroca, prefectul județului a stărtuit ca cei doi elevi ai liceului israelit să nu fie dați în judecată, prinși lipind afișe revoluționare prin oraș.

Presă a început să descrie pericolul apărut.

În mod surprinzător însă, în momentul când se

dezbătea chestiunea, ziarele au început să publice, din surse oculte și știri alarmiste, iar concomitent cu ele, Basarabia a fost inundată de manifeste incendiare. Presa a interpretat aceste manifestații ale comuniștilor în sensul că ele ar fi premergătoare unui atac iminent al satului sovietic care, în acest scop, a și început să-și concentreze spre Nistru trupe numeroase.

Deci, pe când nucleele comuniste din Basarabia porneau la demonstrații - bazate pe propriile lor forțe - desigur împinse la acest atac și de către Soviți, au avut ocazia să profite și de campania electorală, și mai ales prin apariția știrilor alarmiste. Aceste nuclee au găsit astfel momentul cel mai prielnic ca să întreprindă imediat cea mai viguroasă acțiune pentru a putea acapara cât mai mulți partizani.

Redau un fapt:

Un muncitor din Ismail, originar din Tulcea, întâlnindu-mă aici și cum în fond este un om corect sufletește, mi-a mărturisit că, într-o zi, a fost întâlnit de un comunist localnic, care având cu sine o serie de ziare ce conțineau articole despre un inevitabil atac sovietic, i-a spus: „Iată ce scriu ziarele burgheze. Peste câteva zile deci, Basarabia va fi eliberată de Armatele Roșii. Tu ce faci? Ești cu noi sau contra noastră și în acest caz, să te scriu pe lista neagră”.

În urma știrilor alarmiste publicate prin ziare, a urmat o adevărată panică printre elementele productive, proprietari, comercianți și industriași și, dat fiind că în aceste locuri s-a mai desfășurat nu de mult un atac revoluționar, cu toate grozăviile inerente lui, această panică a produs, cum era firesc, adevărate dezastre bănești care au zdruncinat adânc întreaga viață economică a acestei provincii; efectele ei încep să se resimtă acum și în restul țării.

În Basarabia, mulți proprietari, negustori, industriași au început să lichideze grăbit afacerile lor, iar de la bănci să-și ridice depunerile.

La București chiar, au început să se resimtă grav urmările acestui fapt. Mai înainte de el chiar, îndeosebi la noi, se resimțea lipsa unui credit larg și pe termen lung. Acum, această panică a provocat o nouă lovitură, o nouă stagnare în dezvoltarea economică, cu tot cortegiul ei de nenorociri.

Banca Marmoroș Blank a fost asediată de deponenți, restituind peste 700 000 000 lei. La fel se face și la alte bănci.

Nu știu dacă Siguranța sau alte organe informative au stabilit de unde și cum a pornit semnalul acestei alarme, în orice caz însă, credem că dacă n-a fost la mijloc și tactica statului sovietic, în mod precis însă,

Mihail Moruzov

de pe urma acestui sistem de panică, au putut să profite țările care sunt interesate în a ne lovi îndeosebi din punct de vedere economic și politic.

Mai e de relevat că pe teritoriul Basarabiei se dau acum lupte electorale. De câteva luni se succed alegerile și, cum era și firesc, s-a ivit prilejul să se răscolească durerile trecutului, cât și mariile nevoi actuale. S-au scos la iveală și s-au exploatat de către grupările politice toate abuzurile, toate nedreptățile, justificate sau nu; dar mai ales, a fost ațâțată populația pe baza noilor impozite; și a accentuat, prin aceasta, starea grea în care se găsește populația de peste Prut, care ani de zile a suferit de secetă, se află plină de datorii și, din cauza scăderii actuale de prețuri la cereale, ea nu s-a putut încă vindeca atât timp îngând.

Cu această ocazie, unele grupări politice pe seama cărora s-a aruncat, cu drept sau fără, o serie de învinișuri, n-au putut să-și desfășoare propaganda electorală.

Au avut loc incidente numeroase ca: izgonirea din sate, de la secțiile de votare etc., incidente obișnuite în luptele electorale, care însă, în loc să fie luate ca atare, au fost denaturate, în sensul că ele ar fi fost efectul acțiunii comuniste etc.

(sfârșit)

(continuare din pagina 48)

Bibliotecile publice schimbă comunitățile

profunzimea profesională a specialiștilor-bibliotecari, sănătatea și mărturii ale domeniilor de interes, ale evoluției strategiilor și direcțiilor de cercetare efectuate de academicieni, universitari, studenți, reprezentă evoluția și însăși societății.

Ambiția științifică a bibliotecarilor oferă personalului oportunități de cercetare cu un impact pozitiv asupra dezvoltării instituției, calificării angajaților, evoluției domeniului biblioteconomic instituțional și național. Activitatea științifică a bibliotecarilor inclusă în planul și raportul USARB se desfășoară pe următoarele direcții de cercetare: *Management participativ: principii și practici. Integrare și formare profesională continuă, comunicare profesională; Biblioteca modernă pentru utilizatorii secolului XXI; Dezvoltarea resurselor informaționale: politici, particularități, experiențe/efekte.*

Rezultatele cercetărilor sănătate reflectate anual în monografii, bibliografii, biobibliografii, cataloage, dicționare în colecțiile: *Bibliographia Universitas, Facultas Biography, Vestigia semper adora, Cultura informației, Doctori Honoris Causa, IN HONOREM, Personalitatea universitară bălțene, Universitari bălțeni, Scriitori universitari bălțeni, Promotori ai culturii, Profesionalizare, BȘ USARB - 65, BȘ USARB-70, ABRM-20 de ani, Resurse electronice. Biblioteca editează Revista de biblioteconomie și știință informării Confluențe bibliologice (<http://libruniv.usarb.md/confbib/confbib.html>), B i b l i o u n i v e r s i t a s @ A B R M . m d (http://libruniv.usarb.md/bibliouniv_rev/buniv.html). Numai în ultimii 15 ani au fost editate peste 150 de lucrări (dicționare, ghiduri, bibliografii și biobibliografii, materiale ale conferințelor, documente de reglementare, politici, reviste),*

Anual sănătate organizează conferințe științifice, coloanii și ateliere profesionale, cu peste 40 de comunicări și intervenții. În anul 2013, a fost inaugurată Colloquia Bibliothecariorum „Faina Tlehuci”, cu participare națională și internațională, desfășurată deja în trei ediții în fiecare 23 februarie - ziua de naștere a dnei Faina Tlehuci.

Tot ceea ce realizează bibliotecari contribuie la calitatea serviciilor de informare și documentare, și, prin urmare, la nivelul de pregătire al specialiștilor competitivi, deoarece nu poate fi conceput un învățămînt de calitate și cercetare științifică fără biblioteci și bibliotecari, fără asigurarea accesului la resursele informaționale credibile, fără participarea bibliotecarilor la procesul de educație și viața culturală.

* *Elena HARCONITA, Directoarea Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți*

CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „TRAIAN DEMETRESCU”, ediția a XXXVIII-a, CRAIOVA, 2016

Sub egida Consiliului Local și a Primăriei Municipiului Craiova, Casa de Cultură „Traian Demetrescu” din Craiova organizează, în perioada 1-5 noiembrie 2016, „**Săptămâna TRADEM**”, în cadrul căreia va avea loc și ediția a XXXVIII-a a **Concursului Național de Poezie „Traian Demetrescu”**. Concursul va avea o secțiune de creație și una de traduceri.

Programul activităților din cadrul **Săptămânii TRADEM** va fi făcut public pe site-ul Casei de Cultură „Traian Demetrescu” (www.tradem.ro), pe pagina de facebook (<https://www.facebook.com/trademro>) și în presa scrisă.

SECȚIUNEA POEZIE:

Juriul concursului de poezie este format din scriitorii: Ionel Ciupureanu, Nicolae Coande și Petrușor Militaru. Premiile acordate sunt:

Premiul TRADEM – în valoare de 2.000 lei, **Premiul I** – în valoare de 1.500 lei, **Premiul al II-lea** – în valoare de 1.000 lei, **Premiul al III-lea** – în valoare de 800 lei, **1 premiu special** – în valoare de 800 lei pentru un autor din Oltenia.

Relații suplimentare la numerele de telefon: **0351.413.369, 0725.505.729** sau la adresa de e-mail: tradem@tradem.ro.

SECȚIUNEA TRADUCERI:

În ediția de anul acesta va conține o secțiune dedicată traducerii. Cei care doresc să se înscrie în competiție vor avea de tradus în limbi: germană, engleză, franceză, spaniolă sau italiană două fragmente de jurnal din volumul „Intim”, de Traian Demetrescu. Cele două fragmente de jurnal propuse pentru traducerea din limba română în limbiile menționate se găsesc pe site-ul oficial (www.tradem.ro sau prin e-mail: tradem@tradem.ro.)

Juriul este format din: Cosmin Dragoste (limba germană), Eleanor Mircea (limba engleză), Mihaela Baba (limba franceză), Oana Duță (limba spaniolă), Elena Pîrvu (limba italiană). Fiecare dintre membrii juriului va desemna câte trei lucrări câștigătoare, autorii acestora fiind răsplătiți cu: **Premiul I** – în valoare de 500 lei, **Premiul al II-lea** – în valoare de 300 lei, **Premiul al III-lea** – în valoare de 200 lei.

Relații suplimentare la numerele de telefon: **0351.413.369, 0725.505.729**; sau la adresa de e-mail: tradem@tradem.ro.

Revista Dunărea de Jos

EDITOR: CONSILIUL JUDEȚEAN GALAȚI

Președinte: COSTEL FOTEA

CENTRUL CULTURAL „DUNĂREA DE JOS”

Manager: Florina ZAHARIA

florinazaarina@yahoo.com

Şef Serviciu M.E.S.I.A.S.: Eugen UNGUREANU

Şef Birou Marketing, Editură: Doru Adrian NICA

Secretar de redacție: Eduard MIHALCEA

DTP: Ina Diana PANAMARCIUC, Eugen UNGUREANU, Coperta: Eugen UNGUREANU

Culegere și corectură: Laura DUMITRACHE, Ina Diana PANAMARCIUC

Copertă: Nietzsche (portret realizat de Raymond Moretti) și mașina lui de scris.

Str. Domnească, nr. 61, Galați, cod. 800008

tel.: 0236 418400, fax: 415590, e-mail: office@ccdj.ro

ISSN: 1583 - 0225

Tematici:

Octombrie 2016 - Anticariate

Noiembrie 2016 - Dualismul

Decembrie 2016 - Efectul flutură

Din sumar:

Creativitate și patologie - p. 2, Vântul nebuniei umflă pânzele creației, Nicolae Bacalbașa - p. 4, Norma și reforma, Nicolae Bacalbașa - p. 7, Marele demolator, Nicolae Bacalbașa - p. 8, Poate fi filosofia creativă?, Doru Căstăian - p. 10, Cătălin Mitulescu, interviu realizat de Vall Alexandru - p. 12, Redimensionări sud-dunărene, Octavian Mihalcea - p. 16, Interviu cu scriitoarea Eliza Roha, Victoria Milesco - p. 17, Samsara cu apă, muzică și cerneală, Ana Barton - p. 20, Poezie: Rodian Drăgoi - p. 21, Poezie: Nicolae Mărunțelu - p. 22, Epigrame: Ioan Fărcașanu - p. 23, Ecoul numelor proprii, Ghiță Nazare - p. 24, O impresionantă epopee a orașului și a cetățenilor lui dintotdeauna, Zanfir Ilie - p. 25, Regal istorico-literar, Pompiliu Comşa - p. 27, Castelul de la Ruginoasa, Radu Moțoc - p. 29, Misterele Galaților: Vremea lupilor, Violeta Ionescu - p. 32, Cocoșii nadoleni, Ioan Gh. Tofan - p. 34, Doi comuniști în voaj prin Transhimeria, Alexandru Mihalcea, Marian Moise - p. 37, Dicționar Artiști Plastici Gălățeni 113, Corneliu Stoica - p. 40, Morphochroma: Sterică Bădălan și Relu Angheluță, Corneliu Stoica - p. 43, Biblioteca universitară de la Bălți..., Elena Harconița - p. 46, Raportul Moruzov - p. 49, Concursul național de poezie „Traian Demetrescu”- p. 51

DUNAREA DE JOS

Suflet către suflet!

Responsabilitatea pentru grafie, conținutul opinioilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor.

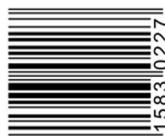
Materialele primite, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază. Redacția revistei nu împărtășește întotdeauna ideile conținute în textele publicate.

Alte detalii despre activitatea Centrului Cultural „Dunărea de Jos” Galați pot fi aflate pe pagina web a instituției (www.ccdj.ro) sau pe pagina de facebook *Central Cultural Dunarea de Jos Galati*. Arhiva parțială a revistei se găsește pe site-ul instituției.

Revista Dunărea de Jos este membră APLER (Asociația Publicațiilor Literare și a Editurilor din România).

CREATIVITATE ȘI PATOLOGIE

CREATIVITATE ȘI PATOLOGIE

Galați, cod 800008, str. Domnească, nr. 61
Tel.-Fax 00-40-236-48400; 00-40-236-415590
E-mail: office@ccdj.ro; revistadunaredejos@ccdj.ro
www.ccdj.ro

Friedrich Nietzsche

„Din tot ceea ce s-a scris, eu iubesc doar ceea ce e scris cu propriul sânge”

Cesare Lombroso

„Frecvența epilepsiei la marii oameni ne ajută să sesizăm natura epileptoidă a Geniului”

K. Lorenz

„Noi suntem cu toții psihopați”